PROSVETNI DELAVEC

Štev. 11 in 12 Ljubljana, 15. junija 1957 LETO VII.

Urejuje uredniški odbor. Odgovarja Jože Zorn. Uredništvo in uprava Nazorjeva 1-I. Telefon številka 22-192. — Letna naročnina din 300.— Štev. ček. računa 60-KB-1-Ž-140 — Tisk Časopisno založniškega podjetja »Slovenski poročevalec«

GLASILO ZDRUŽENJ PROSVETNIH DELAVCEV

Higiensko stanje na naših šolah

(Poročilo tov. dr. Lunačkove na peti seji Sveta za šolstvo)

Med epidemijo poliomelitisa so organi republiške in okrajne sanitarne in prosvetne inšpekcije v petih okrajih pregledali velik del šol, da se prepričajo, če so občinski ljudski odbori in šolska vodstva v resnici izvedla predpisane zaščitne ukrepe. Ti pregledi so potrdili že znano dejstvo, da je fond šolskega prostora v LRS nižji od potreb in da je njegova higienska raven pogosto tako nizka, da resno ogroža zdravje šoloobveznega otroka.

Ne kaže naštevati in podrobno obravnavati šolskih zgradb, tistih zasilnih, kjer se otroci šolajo v higiensko neustreznih razmerah, pripomnili bi le, da njihovo število niti ni tako nizko. Tako n. pr. znaša število šolskih poslopij splošno izobraževalnih šol, ki so že dotrajala, cca. 4 odstotke, t. j. približno 50 zgradb, cca. 8 odstotkov šol je nameščenih v privatnih stavbah, le 10 odstotkov zadovoljuje po higienski strani, a vse ostalo se giblje nekje v sredini. Nekaj pogleda v dejansko stanje našega šolskega prostora nam dajo statistični podatki iz leta 1952. Čeprav se je v zadnjih štirih letih dogradilo nekaj novih šol, niso mogle toliko vplivati na zadevno stanje, da bi iz teh statističnih podatkov ne dobili vsaj grobe orientacijske slike.

Približno 150.000 šolskih otrok se šola v LRS v 1251 šolah. 61 odstotkov je šol z enim ali dvema prostoroma, 15 odstotkov šol ima tri, 9 odstotkov štiri in le 10 odstotkov šol ima več učnih prostorov. 16 odstotkov šolskih razredov ima talno površino, ki se giblje od 20 do 50 kv. m, 45.7 odstotka ima primerno površino, t. j. 50—70 kv. m. Nadalje je 15.8 odstotka teh prostorov izredno nizkih, saj merijo v višino komaj 2 do 3 m. Če upoštevamo, da so tako nizke navadno učilnice, ki imajo tudi majhno površino tal, si lahko mislimo, kakšna je mikroklima v teh učilnicah, kako to negativno vplivala na zdravje in delovno storilnost učenca. To stanje še poslabša visoki odstotek vlažnih stavb, ki jih je 21.4 odstotka, torej dobra petina.

Zanimiva, toda za Slovenijo obenem tudi porazna je oblika stranišč in način odvajanja odplak. 14 odstotkov naših šol sploh nima stranišč, samo 13.5 odstotka jih ima na vodno izplakovanje, 72 odstotkov šol pa uporablja suha stranišča. Kanalizacija je urejena le pri 5.5 odstotka naših šol, 76.8 odstotka ima zidane greznice, ki so higiensko dostikrat oporečne, pri 15.7 odstotka šol pa se odplake stekajo v improvizirane jame ki onečiščajo bližnje vodne tokove. Naprave za odplakovanje so pogosto v slabem stanju, premeri odtočnih cevi preozki, cevi same pa neredko poškodovane, školjke okrušene in brez lesenih desk. Celo v novejših zgradbah naletimo na kabine, ki so zaradi neuporabnosti zaprte. — Šole so redko opremljene s črpalkami in zato se dogaja, da ne morejo prazniti greznic o pravem času.

Mnogo na boljšem nismo niti pri oskrbi šol z vodo. 7.5 odstotka (približno 93 šol) je v Sloveniji brez vode. Ena petina, t. j. 20 odstotkov šol, se oskrbuje z vodo iz javnih vodovodnih naprav, 7.5 odstotka ima lastne hišne vodovode, 0,2 odstotka zabite, 11.6 odstotka odprte in 35 odstotkov zaprte vodnjake, 6.7 odstotka šol v kraškem svetu pa se oskrbuje z vodo iz cistern. Del teh voda kakovostno pogosto ni na višini, saj je 23 odstotkov šolskih vodnjakov komaj nekaj 10 m proč od greznic, 33 odstotkov pa 11 do 30 m in samo pri 12 odstotkih vodnjakov je oddaljenost večja.

Elektrificiranih imamo sicer 63 odstotkov šol, toda napeljava je pogosto nadopečna in stara, način osvetljave pa tako boren, da se giblje osvetljenost delovnih mest, kot je pokazalo naše luksometriranje, med 10 in 30 luksi. V skladu z današnjo stopnjo našega gospodarskega razvoja bi lahko upravičeno zahtevali osvetljenost 100 luksov, t. j. eno tretjino tega, kar postavljajo gospodarsko visoko razvite države. Le nove šolske zgradbe in del industrijskih šol ter šole, ki jim je v zadnjih treh letih uspelo obnoviti električno napeljavo, se približujejo zaželeni osvetljenosti. Prav tako je pomanjkljiva v starih in starejših šolah priročna osvetlitev. Količina vpadne svetlobe je zaradi nizke površine okenskega stekla nezadostna, prav tako pa tudi količina odbojne svetlobe, in to predvsem zato, ker so stene nepravilno preslikane, ker se podmaže s prašnim oljem, ker so delovne ploskve obarvane črno itd. Nepravilna razmestitev oken in s tem vpad svetlobe iz raznih smeri vpliva negativno na kvaliteto dnevne svetlobe, oblika svetlobnih teles pa vpliva na kvaliteto umetne svetlobe. Dobra umetna osvetlitev učilnic je pri nas problem, ki je bolj važen kot v zamejstvu. Pri nas smo danes v skoraj polovici šol vezani na dve izmeni. pouk traja pozno v popoldanski čas, tako da se umetni razsvetljavi skoraj vse leto ne moremo izogniti, Kako bo pomanjkljiva osvetljenost vplivala na vid naših otrok, bo pokazala šele bodočnost, za zdaj opažamo pri otrocih le velik porast astigmatizma, ki se je dvignil pri osnovnošolskih otrocih za pol odstotka, pri srednješolskih kratkovidni astigmatizem za 1.18 odstotka, dalekovidni pa za 2.64 odstotka.

Poleg slabega materialnega okolja pa tudi higienski režim na šolah ne ustreza. Nečistoča šolskih prostorov samih in bližnje okoliče, neprezračevanje učilnic, pomanjkljiv odnos do zdravstvenih vprašanj na splošno, zlasti pa do zdravstvene vzgoje otrok, ni redek pojav.

Vzroki za tako stanje naših šol so deloma objektivnega, deloma subjektivnega značaja. Med objektivne moramo šteti:

1. Starost šolskih zgradb. Po osvoboditvi smo sprejeli kaj slabo dediščino, saj je visok odstotek šol iz prejšnjega stoletja, šola Kapela datira celo iz leta 1812. Šol zgrajenih v letih 1918 do 1940 je le 14.7 odstotka. Od leta 1945 do danes pa je bilo obnovljenih oziroma na novo zgrajenih samo 9.4 odstotka, tako da imamo komaj dobro četrtino, t. j. samo 26.8 odstotka šol starih pod 40 let.

2. V narodnoosvobodilni borbi je bilo popolnoma uničenih in močno poškodovanih skoraj 30 odstotkov vseh šol v Sloveniji. Tako je n. pr. bilo v območju okrajnega ljudskega odbora Gorica od 187 šol porušenih 19, poškodovanih pa 82.

Do danes nam je uspelo na tem področju obnoviti oziroma na novo zgraditi samo 11 šol. V celoti smo v LRS obnovili oziroma na novo postavili 80 šol. Gradnja ni bila enakomerno razdeljena po okrajih, saj je okrajni LO Koper obnovil in na novo zgradil 16, okrajni LO Gorica in OLO Ljubljana po 11 (na ožje področje mesta odpade le 1 šola, ki je še v gradnji), okrajni LO Kranj 10, okrajni LO Maribor in Novo mesto po 9, okrajni LO Trbovlje 5, okrajni LO Kočevje 4, okrajni LO Celje 3, okrajni LO Murska Sobota in Ptuj samo po 1. V prvih letih po osvoboditvi so se te šole obnavljale neplansko, pogosto brez pravega strokovnega vodstva, večina na pobudo občanov samih, ali pa so se teh vprašanj lotevali strokovnjaki, ki niso dovolj poznali problematike šolskega poslopja in niso imeli dovolj izkušnje na tem področju gradbene dejavnosti. Ta stavbe nimajo zato vedno ustrezne higienske ravni, nekatere so predimenzionirane kot n. p. Gračišče in Muljava, pogosto nepravilno situirane, n. pr. Duplje, Šentrupert, Sodražica. Dve šoli smo po letu 1952 v prevelikem optimizmu gradili izven okvira naše gospodarske zmogljivosti, n. pr. Vinica in Velenje. Koliko sredstev se je vložilo v novogradnje in kako je šolskem področju z decentralizacijo in pri najširši krajevni samoupravi, je razvidno iz naslednjih postavk:

V letu 1951 je bilo v okrajnih proračunih predvidenih le 7 milijonov 401.000 din, v republiškem prgračunu pa te postavke sploh ni bilo.

V letu 1952 te postavke še vedno ni v republiškem proračunu, v okrajnih proračunih pa zraste na 56,303.000 din.

V letu 1953 ima republika že v svojem proračunu 46.131.000, okrajni pa doseže vsoto 292 milijonov 831.000 din.

V letu 1954 je za te namene predvideno v republiškem proračunu 168,566.000, v okrajnih 542,162.000 din. Izdatki okrajnega LO Koper v teh zneskih niso upoštevani.

Iz navedenega vidimo, da imajo okrajni in občinski LO sicer razumevanje za zgraditev in ureditev ustreznih prostorov, da pa nimajo zadostnih sredstev. To nam kaže tudi dejstvo, da so morali prenehati z gradnjo cele vrste novogradenj oziroma, da potekajo te gradnje izredno počasi. Mislimo tu na Šmarješke Toplice, Vinico, Polje, Hudinjo pri Celju, Dolenjo vas pri Ribnici, Poljane v Ljubljani, Šmarje-Sap, Brezovico, Dražgoše, Trstenik, Sežano, Žirovnico pri Radovljici, Podbrežje. Verjetno pa je še kaka taka šola, ker se gradbeni projekti za šole z manj kot 4 učilnicami revidirajo danes na okrajih samih in ne vemo vedno za vse novogradnje. Iz pogovorov na okrajih smo posneli, da je za zgraditev prepotrebnih novih šol v tekočem letu kaj malo upanja. Vsa razpoložljiva sredstva nameravajo namreč vložiti pretežno v dograditev že začetih stavb, novih pa ni pričakovati, razen v OLO Ljubljani in Mariboru.

3. Število otrok je po zadnji vojni močno naraslo. Z migracijo podeželskega prebivalstva v mesto, v razvijajoča se nova industrijska naselja, sedanja kapaciteta učilnic ne more več kriti potreb, v plan stanovanjskih novogradenj pa nismo vključili izgradnje šol. — Tako stojimo pred dejstvom, da ima Stražišče pri Kranju trikratno izmeno osnovnošolskega pouka, da isto grozi Ljubljani in Jesenicam. Natrpanost naših šol se kaže v visoki zasedenosti posameznih razredov, saj imajo povprečno po 40 do 44 učencev, in pa v tem, da ima po dvoje izmen 47.6 odstotka naših šol, po tri izmene 1.2 odstotka, celo po štiri izmene pa 0.3 odstotka šol. K temu stanju je prispevalo tudi to, da se je del osnovnošolskih stavb porabil v večjih naseljih za nastanitev strokovnih ali visokih šol. Tako je imela n. pr. Ljubljana pred vojno 28 osnovnošolskih zgradb, a jih ima danes, ker je izgubila 6 poslopij, na novo zgradila pa le šolo v Besnici in pridobila poslopje na Erjavčevi cesti, za isto območje, a za skoraj še enkrat tako veliko število otrok, le 25 stavb s 174 učilnicami in 330 oddelki. Pri dvakratnih izmenah manjka še vedno 6 učilnic za 12 oddelkov.

4. Sredstva, ki jih okrajni ljudski odbori odmerjajo svojim šolskim ustanovam, so zelo pičla in pogosto ne zadostujejo za kritje tistih izdatkov, ki so nujno vezani s pravilno nego šolskih prostorov. Za vzdrževanje zgradb se je v okrajnih in občinskih proračunih potrošilo:

v l. 1951	60,855.000 din;
v l. 1952	145,786.000 din;
v l. 1953	142,403.000 din;
v l. 1954	435,571.000 din.

V letu 1953 je torej na učenca odpadlo približno 1000 din, v letu 1954 pa 2900 din. Opaža se torej porast, čeprav gre povišanje delno tudi na račun zvišanja cen raznim materialom in storitvam. V to vsoto žal ni vračunano samo ožje tekoče vzdrževanje zgradb in šolskih prostorov, temveč tudi razni drugi operativni izdatki in razne investicije, kot nabava šolske opreme in slično. — Točnih podatkov o vsotah, ki so jih okrajni oziroma občinski LO namenili posameznim šolam samo za tekoče vzdrževanje, imamo malo (v OLO Kočevje je odpadlo n. pr. na šole letno le 11.200 din). Na podlagi pogovorov z učitelji in upravitelji raznih šol pa lahko trdimo, da so te dajatve prenizke in da jih bo treba znatno dvigniti, če bomo hoteli vzdrževati šole na primerni higienski višini.

Vzroki subjektivnega značaja so:

1. Slab odnos pedagoškega kadra do zdravstvenih vprašanj na šolah, ki ima svoje korenine v pomanjkljivi zdravstveni prosvetljenosti, ker več let po osvoboditvi v učnem programu učiteljskih šol sploh ni bilo predmeta »šolska higiena«.

2. Okrajni sanitarni inšpektorati niso povsod dovolj močni, da bi lahko večkrat na leto zajeli vse šole, oziroma jim delo otežuje nesorazmerje med velikimi asanacijskimi potrebami šol in majhnimi materialnimi možnostmi okrajnih in občinskih ljudskih odborov.

Akcija, ki smo jo izvedli po šolah v času poliomelitisa, je predvidela odgoditev šolskega pouka za 10 dni z namenom, da se omogoči šolskim vodstvom in občinskim LO, da izvedejo higiensko zaščitne ukrepe, ki smo jih predpisali. Ti so obsegali v prvi vrsti prebelitev šolskih prostorov, asanacije in dvig higenske ravni sanitarnih objektov, ureditev možnosti umivanja rok tudi v šolah, ki niso oskrbljene s tekočo vodo, poostritev higienskega nadzora nad šolskimi kuhinjami, pregled osebja, zaposlenega v teh ustanovah in slično. Nekateri OLO so po svojih sanitarnih organih pregledali vse šole svojega področja, poskrbeli za to, da so se vsaj najnujnejši nedostatki odpravli, ponekod pa so zaprli celo šole. Med OLO se je po vnemi in ustreznosti ukrepov in materialnih žrtev odlikoval OLO Kranj. Manj uspešno je potekala asanacija n. pr. v OLO Kočevje, ki pa je imela procentualno največ primerov poliomelitisa. Občinski LO v tem okraju niso namreč doumeli namena odgoditve šolskega pouka, ga smatrali enostavno za podaljšanje letnih počitnic, kar je marsikje dovedlo do odsotnosti učiteljstva prav v času, ko bi bila njihova prisotnost na ustanovi nujno potrebna. Tako na dan kontrole 13. IX. 1946 večina učiteljev ni bila na svojem službenem mestu. Kako so potekala asanacijska dela, si lahko mislimo. Komisija je sicer našla del učilnic prebeljenih, a sanitarije v obupnem stanju, pogosto okvare na vodooskrbnih napravah, možnosti za umivanje rok skoraj nikjer. Sicer je res, da je rok 10 dni prekratek, da bi se moglo dokončno urediti stvari, ki čakajo ureditve že mnogo let, vendar bi po našem mnenju lahko storili nekaj več za to, da v danih pogojih vsaj malo izboljšamo neustrezna stanja. Šolska vodstva so se zagovarjala češ, da imajo silno nizka proračunska sredstva, da pa še teh pogosto ne morejo realizirati, ker primanjkuje obrtniških podjetij ki bi mogla opraviti potrebna popravila v oddaljenih vaseh. Šolski odbori kot organ družbenega upravljanja šol se v tem položaju tudi niso znašli in niso mnogo storili, pogosto celo nič.

Na splošno pa le lahko trdimo, da je akcija rodila nekaj uspehov. Majhni so sicer ti uspehi, vendar so tu in tam le izboljšali življenjske pogoje otrokom v šoli. Po našem mnenju je največji uspeh v tem, da so okrajni in občinski LO nekje zaslutili, da ne gre nalagati sredstev samo v gostinska podjetja in razne pridobitvene panoge našega gospodarstva, temveč, da je sočasno treba storiti tudi nekaj za šole, da so zaslutili, da so nekje tudi oni sokrivi slabih pogojev v naših šolah. Od zdravja otrok zavisi delovna storilnost bodočega ročnega in umskega delavca, naš življenjski standard, zdravje otroka pa od okolja, v katerem živi doma in v šoli. Spremeniti in zlomiti staro miselnost, ki se je zakoreninila na OLO in obč. LO, da je šola »neproduktivna« ustanova, je prvi korak k asanaciji našega šolskega prostora. Uspeh kratkotrajnih akcij hitro plahni, če jim ne sledi kontinuirana skrb, stalno zalaganje vseh za higienizacijo naših šol odgovornih organov.

Zdravje otrok je močno odvisno od okolja, v katerem živijo

Peta seja Sveta za šolstvo LRS

Svet za šolstvo LRS je imel dne 30. maja t. l. svojo 5. redno sejo. Obravnaval je predvsem higiensko stanje na naših šolah. Po prikazu tega stanja, ki ga je podala tov. dr. Lunaček Slava, je za zboljšanje zdravstvenih prilik na šolah sprejel svet sklep, da se izvajajo naslednji ukrepi, katere je predložil Svet za zdravstvo LRS:

a) treba je, da okrajni in občinski ljudski odbori vodijo pravilno investicijsko politiko glede na načrtno gradnjo novih šol;

b) v okrajnih in občinskih proračunih bi bilo treba uvesti redne in dovolj visoke postavke za tekoče vzdrževanje naših šol. Upravljanje teh sredstev, pa naj se prepusti šolskim odborom, ker je to del njihove zadolžitve;

c) da bi zvišali zdravstveno odpornost mladine, zmanjšali neugodne vplive šolske sredine in dopolnili pomanjkljivo domačo prehrano, bi bilo treba skrbeti za dodatno hrano v šoli in zato povsod ustanavljati šolske mlečne kuhinje z vsaj enim obrokom pa tam, kjer to narekuje zaposlenost žena — mater;

č) dopolnilnim pedagoškim tečajem v Pedagoškem centru je treba priključiti pouk o splošni in šolski higieni in podpreti specialne tečaje, ki jih organizira RK za učitelje z istim namenom;

d) zagotoviti in poostriti je treba sanitarno inšpekcijske preglede šol in se pri tem delu tesneje povezovati s šolskimi odbori, občinskimi in okrajnimi ljudskimi odbori;

e) prosvetni inšpektorski organi morajo pri svojem strokovnem delu posvečati več skrbi higienskim pogojem na šolah in v sodelovanju s sanitarnim inšpektoratom poskrbeti za to, da se ugotovljeni nedostatki tudi odstranijo;

f) zdravstveni domovi naj po obstoječih zakonskih predpisih in v soglasju z občinskimi in okrajnimi ljudskimi odbori upeljejo redne sistematske zdravstvene preglede vse šolske in vajenške mladine. Sanitarni inšepktorat pa naj po svoji funkciji nadzira pravilno izvajanje teh zakonskih predpisov;

g) šolski zdravnik naj z ugotovljeno zdravstveno problematiko seznanja šolski odbor, starše, razredne učitelje in oblastne organe, pa tudi množične organizacije, zlasti pa RK;

h) družbeni organi (šolski odbori, občinski in okrajni sveti za šolstvo) naj na svojih sejah občasno obravnavajo higiensko stanje na področnih šolah kot posebno točko;

i) v manjša asanacijska dela podeželskih šol je treba vključevati starejšo šolsko mladino, saj ji s tem damo možnost, da si pridobi znanje, ki ga pozneje lahko uporabi pri asanaciji svojega lastnega doma;

j) na šolah bi bilo treba postaviti higienske komisije, v katerih naj bodo zastopniki šolskega odbora, pedagoškega kadra in šolske mladine. Naloga teh komisij bi bila, da vzgajajo šolske kolektive k zdravim navadam, da vzbude v slehernem otroku zavest, da zavisi higienska raven okolja, v katerem živi, do neke mere tudi od odnosa kolektiva do higienskih vprašanj. Kjer so že v okviru podmladka Rdečega križa slične formacije, naj le-te sodelujejo pri tem delu;

k) okrajna prosvetna inšpekcija in okrajni sanitarni inšpektorat naj v šolskem letu 1957-58 po možnosti organizirata skupen ogled šol;

l) v zdravstveno prosvetne svrhe naj se v mladinskem tisku, zlasti v Cicibanu in Pionirskem listu uvede posebna stalna rubrika, ki bo obravnavala vsa vprašanja higienskega značaja, ki so važna za zdravje otroka poedinih starostnih stopenj.

V smislu gornjih sklepov bo Sekretariat Sveta za šolstvo priporočil okrajnim svetom za šolstvo, da z okrožnico obvestе vodstva šol in učiteljstvo o konkretnih nalogah za zaščitno zdravstvo in da pripravijo za prihodnjo sejo SŠ tiste predloge glede higienizacije šol, ki bi jih bilo potrebno zajeti v posebne predpise.

Svet je nato razpravljal o ustanovitvi Hotelske šole v Ljubljani in imenoval komisijo za dokončno ureditev predmetnika in učnega načrta te šole.

Prav tako je SŠ sprejel pravilnik o privatnih in dopolnilnih izpitih na strokovnih šolah in predlog Komsije za učiteljišča glede navodil za opravljanje strokovnih izpitov uslužbencev v prosvetno-znanstveni stroki in glede ustanovitve nove izpitne komisije v Celju.

Končno je SŠ imenoval še komisijo za pošolsko izobraževanje. —è

Ali kaže samo čakati na šolsko reformo

Zadnje čase slišimo, da s šolsko reformo še zlepa ne bo kaj. To je pravzaprav tisto, kar že dolgo vemo, da namreč reforme šolstva ni mogoče izvajati na papirju in da je tu treba najprej še marsikaj drugega. Pa če opustimo vse, kar je doslej o tem povedal »Pavliha«.(če je malo pretiraval, je vendar postavil marsikaj na pravo mesto!), bi bilo vendar treba že od vsega začetka misliti na eno: vprašanje reforme celotnega sistema našega šolstva (in treba je zajeti celotni sistem) ni mogoče rešiti hitro in ga ne bodo rešile še tako številne komisije, če ne bodo pri tem pomagali tudi učitelji s svojim sočasnim praktičnim delom. Kaj je torej vzrok, da prosvetni delavci doslej niso pokazali posebnega navdušenja za vse lepo napisane besede in referate, da ni vse tisto, kar je v našem sedanjem šolskem sistemu priznano slabega, moglo razgibati naših društev, učiteljskih in profesorskih zborov. Za reformo je namreč potrebno predvsem dvoje: usposobiti najprej naše šolske prostore in naše kabinete, ki so večinoma prazni in pa odpraviti eno in dvooddelčne šole, kajti nihče ne more trditi, da se bo otrok na enooddelčni šoli naučil prav toliko kakor na više organizirani in da bosta potem ta dva otroka tako različnih šol imela enake pogoje za nadaljnje izobraževanje! Dalje: nismo nevoščljivi Ljubljančanom in prebivalcem redkih drugih krajev, če imajo za nabavo učil večje vsote v proračunu. To je prav in potrebno! Ni pa prav, če so na podeželju v večjni krajev take postavke tako malenkostne, da se z njimi praktično ne da nič narediti. Če bo šlo tako naprej, bo moral posredovati okraj, da bo s posebnim fondom nabavljal učila. To je tudi edini način, če hočemo, da bodo prišle nekatere šole do vsaj najpotrebnejših učil.

O sedanjem učnem načrtu, katerega smo v preteklih letih dodobra preizkusili, je bilo povedanega tudi mnogo negativnega. To, da naj učiteljski zbori posameznih šol sami spreminjajo načrte, da bi se tako najbolj približali predvidenemu učnemu načrtu reformirane šole, se mi ne zdi najbolje. Če naj ostane v prihodnjem šolskem letu v veljavi sedanji, katerega naj posamezni učiteljski zbori po svoji uvidevnosti sami popravljajo, potem moramo vsaj z načelnimi postavkami zediniti vse šole. Za vsak razred bodoče osemletke je treba do novega šolskega leta določiti, katera učna snov je zanj predpisana.

Manjka nam učiteljev. Če bomo tudi šele čez pet let začeli temeljito izvajati šolsko reformo, je vendar treba prvenstveno računati s sedanjim prosvetnim kadrom. Po razpisu počitniških tečajev sodeč bo iz posameznih krajev sprejetih v te tečaje le malo učiteljev, pa še ti tečaji so v glavnem namenjeni tistim, ki poučujejo na gimnazijah. Pa za osnovnošolsko učiteljstvo ni nič manjša potreba! Naši ljudje premalo berejo in študirajo, sami si knjig ne morejo nabavljati, ker so predrage. Živimo pa vendar v časih, ko se moramo kot učitelji in vzgojitelji mladega rodu nenehno izpopolnjevati. V prednačrtu zakona o državnih uslužbencih je člen, ki pravi, da bo ocena dela prosvetnega delavca bistveno vplivala na njegovo napredovanje. To je dobro, to je zdravo!

Tudi glede pedagoškega tiska, ki bi predvsem našim mlajšim tovarišem z metodičnimi in pedagoškimi napotki pomagal iz začetnih težav, se ne moremo pohvaliti. Imamo le Sodobno pedagogiko, pa še ta pride ali pa ne pride. Pa vendar se nam zdi, da bi vsaj ta naša edina pedagoška revija bila najbolj poklicana nakazati, kaj bi se dalo z novim šolskim letom v naših učnih načrtih in pri našem razrednem delu zboljšati.

Velika pomanjkljivost sedanje splošne izobraževalne šole je, da nima v učnem načrtu obvezno uvedenega gospodinjskega pouka z ročnim delom in vrtnarstvom. Zatrdno vem, da imamo med starejšimi učiteljicami toliko sposobnih tovarišic, da bi lahko v večini krajev uvedli ta pouk obvezno, kajti kader, ki ga daje Višja gospodinjska šola v Grobljah, še desetletja ne bo mogel zasesti na šolah vseh mest. Smelo pa trdim, da bi z uvedbo tega predmeta pomagali v precejšnji meri dvigati življenjski standard vasi.

Ludvik Šnuderl

Esperantski pedagoški teden

Kranjska gora od dne 26. julija do 1. avgusta 1957

Šolska komisija pri Federaciji esperantistov Jugoslavije bo pod pokroviteljstvom jugoslovenske nacionalne komisije UNESCO priredila za učitelje in profesorje, ki poučujejo esperanto v šolah, za pisce esperantskih učnih knjig in voditelje esperantskih inštitutov v letnih počitnicah poseben seminar.

Glavne teme seminarja bodo sodobna metodika za poučevanje esperanta, sodobni učbeniki, moderni tehnični pripomočki za pouk tujih jezikov, literatura kot vzgojno sredstvo, pouk zgodovine, vzgojni cilj v poučevanju esperanta, pošolsko delo z mladino. Vsa predavanja bodo izključno v esperantskem jeziku.

Predavali bodo strokovnjaki iz Jugoslavije in univerzitetni profesorji iz tujine, med njimi Pragano iz Amsterdama, Stop Bowitz iz Osla, Paul Neergaard iz Kopenhagna. Med prostimi urami bodo predvajani filmi v esperantskem jeziku, vršile se bodo razne radiooddaje, kulturne prireditve ter krajši izleti v okolico.

Vsi referati bodo posneti na magnetofonski trak in pozneje ponatisnjeni v knjigi.

V seminar se je doslej prijavilo že okoli 100 interesentov. Prisostvovali bodo pa tudi gostje iz Kitajske, Bolgarije, Poljske in od drugod.

Inštitut za esperanto v Ljubljani

Zborovanje slavistov

Slavistično društvo priredi v dneh od 4. do 7. oktobra 1957 štiridnevno zborovanje slovenskih slavistov; prvi dan v Novem mestu, ostale dneve v Dolenjskih Toplicah. Zborovanje bo imelo znanstveni in pedagoški značaj. Program je sledeč:

Predavanja: Delež Dolenjske v slovenski literaturi.

O pisateljih, ki so delovali na Dolenjskem.

Goran Kovačič in čakavska regionalna književnost.

O dolenjskih narečjih.

Dolenščina in slovenski knjižni jezik.

Metodična vprašanja pri pouku slovenskega jezika in književnosti.

Razgovor o učbenikih.

Poročilo o beograjskem slavističnem kongresu.

Društvo vabi vse slaviste, da se zborovanja udeleže v kar največjem številu. Prosimo vse kolege, da se posamezno ali skupinsko priglase odboru društva (Slavistično društvo, Slovanski inštitut, Turjaška št. 1, Ljubljana) do 25. junija t. l., da bo odbor lahko pravočasno poskrbel za hrano, prenočišča in podobno. Obenem pošljite takoj tudi kritične pripombe o učbenikih za slavistično učno skupino.

Odbor

Obvestilo za potovanje prosvetnih delavcev v Pariz, na Češkoslovaško in na Poljsko

Da bi bilo olajšano plačevanje zneskov za potovanja naših članov v Pariz, na Češkoslovaško in Poljsko, je komisija prosvetnih delavcev Jugoslavije za zveze s tujino sklenila:

Vsak udeleženec lahko plača pred odhodom na omenjena potovanja na račun plačila potovanja znesek 20.000 din, ostanek pa lahko plačuje po povratku v mesečnih obrokih ob pogoju, da vplača do 1. decembra 1957 ves znesek za potovanje.

Znesek 20.000 din kakor tudi mesečne obroke plačila za potovanje je treba nakazati na naslov: Komisija udruženja prosvetnih radnika Jugoslavije za veze sa inostranstvom — Beograd, Kralja Milutina 66, in na tekoči račun: 103-T-985.

Prijave za potovanje v II. in III. skupini v Pariz, za potovanje v Čehoslovaško in za potovanje na Poljsko BOMO SPREJEMALI ŠE DO 22. JUNIJA 1957.

Republiški odbor

Ob zakonskem osnutku za ureditev slovenskega šolstva v Italiji

Šolstvo je nedvomno eno izmed najobčutljivejših področij tako imenovane manjšinske problematike. Lastne šole v materinem jeziku so temeljnega pomena za obstoj in razvoj manjšine, za ohranitev njenih nacionalnih vrednot in bogastva. Prav zavoljo tega je odnos do šolstva tuje etnične skupine nekak barometer, ki najbolj verodostojno kaže metode, namen in sploh stališče tako imenovanega večinskega naroda do manjšine.

Te ugotovitve v polni meri veljajo za položaj Slovencev v Italiji. Če hočemo v nekaj besedah označiti zgodovino šolstva v preteklem obdobju, bomo ugotovili, da je bil med obema vojna denaciolizatorski, asimilacijski pritisk na tem področju posebno hud. Že pred prihodom fašizma na oblast, to je v obdobju liberalne Giolittijeve in Sforzove buržoazno-demokratične Italije, so zaprli slovenske osnovne in strokovne šole, ki so jih v Trstu in Gorici vzdrževali Slovenci z lastnimi sredstvi. Zloglasna Gentilijeva reforma (kraljevski dekret št. 2185 z dne 1. oktobra 1923) pa je postopoma do leta 1928 ukinila vse slovensko in hrvatsko šolstvo na področju, ki je pripadlo Italiji na temelju rapalskega (12. novembra 1920) in kasnejšega rimskega sporazuma (27. januarja 1924). Pouk v slovenskem in hrvatskem jeziku so popolnoma ukinili in ga strogo prepovedali celo v najožjem družinskem krogu.

Ko je 15. septembra 1947 na temelju razmejitve, ki jo je določila Mirovna pogodba z Italijo, italijanska oblast ponovno prevzela goriške pokrajine, so tam že bile slovenske osnovne, strokovne in srednje šole, ki jih je ZVU (okrožnica št. 8 z dne 8. oktobra 1945) odprla povsod tam, kjer so delovale 1. junija 1914, razen tega pa tudi v krajih, kjer šol prej ni bilo, a je bilo 25 otrok šolske starosti in v primeru, da v krogu štirih kilometrov ni bilo nobene slovenske ali hrvatske šole. Toda ureditev slovenskega šolstva je provizorična, kar pomeni, da so te šole nestalne, da so učne moči na slovenskih šolah le začasno nameščene in da morajo spričo tega sleherno leto vnovič zaprositi za namestitev, razen tega pa jim lahko odpovejo službo, ne da bi jim priznali pokojnino ali odpravnino.

Organizacija demokratičnih Slovencev v Italiji kakor tudi slovenska javnost sta v več spomenicah (prva 9. junija), peticijah in protestih terjali, da se konča to nesmiselno stanje, da se slovenske šole uzakonijo, kar bi bilo v skladu s členom 15 Mirovne pogodbe z Italijo, ki med drugim določa, da bo Italija ukrenila vse, da bi zagotovila vsem osebam, ki so pod italijansko oblastjo ne glede na raso, spol, jezik ali vero uživanje osnovnih človečanskih svoboščin, razen tega pa bi uzakonitev slovenskih šol pomenilo uveljavitev člena 6 italijanske republikanske ustave (veljati je začela 1. januarja 1947), ki izrecno pravi, da bo republika s posebnimi predpisi ščitila »jezikovne manjšine«.

Toda prošnje Slovencev so ostajale v glavnem brez odgovora, ali pa so prišle iz Rima obljube o skorajšnji ureditvi, ki pa so bile kaj hitro pozabljene. Januarja lani je slovenska javnost prvič izvedela za načrt zakonskega osnutka o ureditvi slovenskega šolstva v Italiji. Njegove določbe so vzbudile ostre proteste vseh slovenskih političnih, kulturnih in drugih organizacij, ki so zlasti obsodile določbo, po kateri bi morali vložiti starši za vpis svojih otrok v slovensko šolo posebno prošnjo. Nato naj bi o njih razsojala posebna komisija, ki bi šele ugotovila, ali gre zares za otroka s slovenskim materinim jezikom. Na te spontane proteste slovenske javnosti v Italiji je takratni minister za javno šolstvo Paolo Rossi (socialni demokrat) konec februarja 1956 zagotovil v izjavi tržaškemu publicistu Cesareu, da njegovo ministrstvo ne bo potrdilo zakonskega osnutka v obliki, kakor je o njem poročal tisk in da je bil načrt za sistematizacijo slovenskega šolstva izdelan brez njegove vednosti.

Tem večja je bila zato vznemirjenost Slovencev v Italiji, ko so izvedeli za nov zakonski načrt, ki ga je odobril ministrski svet na seji 28. decembra 1956 in ki vsebuje mnoge iste diskriminacijske določbe, proti katerim je slovenska javnost v Italiji že pred desetimi meseci tako ostro reagirala. Dejstvo, da so te odločbe vključili tudi v novi osnutek, bistveno zmanjšujejo pozitivnost sklepa italijanske vlade, da po desetletnem zavlačevanju uredi to vprašanje, saj je nerazumljivo obotavljanje upravičeno vzbujalo dvome v uradna zagotovila, da se bo vlada v svoji manjšinski politiki ravnala po določbah ustave in da bo rešila vprašanje slovenskega šolstva na enak način in po istih načelih, ki jih je uporabila pri ureditvi tega vprašanja glede drugih narodnostnih manjšin, kot na primer na Južnem Tirolskem. Dne 19. decembra 1952 je takratni minister za javno šolstvo Antonio Segni na interpelacijo (dveh komunističnih in enega socialističnega poslanca), čemu vlada odlaša s sistematizacijo slovenskega šolstva, odgovoril, da bo ta ureditev kolikor bo le mogoče podobna ukrepom, ki so bili že izdani za nemške osnovne in srednje šole.

Razlika med prejšnjim in sedanjim zakonskim osnutkom, ki obsega deset členov in ima poseben uvod, je v tem, da upošteva na Tržaškem obstoječe stanje, kakor je bilo to podrobno določeno z londonskim sporazumom med Jugoslavijo in Italijo (Memorandum o soglasju 5. oktobra 1954), ki v svoji drugi prilogi (Posebni statut) ureja tudi položaj slovenskega šolstva v bivši coni A STO in v posebno priloženemu seznamu našteva vse slovenske otroške vrtce, osnovne, strokovne in srednje šole. Toda o tem, kar velja posebno poudariti, govori nov zakonski načrt le v uvodu, medtem ko posamezni členi sploh ne omenjajo statuta, oziroma njegovih specifičnih določb. Zaradi te čudne formulacije so mnogi prepričani, da gre za namerno nejasnost, ki naj bi jutri pomagala uveljaviti tudi na Tržaškem tak položaj, kakršen naj bi po tem osnutku obveljal na Goriškem.

Prvi odstavek novega zakonskega osnutka določa, da se izvaja v osnovnih in srednjih šolah Tržaškega ozemlja in Goriške pokrajine pouk v materinem jeziku učencev, kar pomeni, da te pravice ne bodo uživali Slovenci v Viđemski pokrajini, ki doslej razen v kratkem obdobju med NOB sploh niso imeli slovenskih šol, čeprav je celo italijansko štetje iz leta 1921 ugotovilo na tem ozemlju 33.932 Slovencev, avstrijsko štetje iz leta 1910 pa 36.171.

Tako praktični zakonski osnutek uvaja dvojno mero: prva naj bi veljala za Slovence na Tržaškem in Goriškem, druga pa za njihove rojake v Videmski pokrajini. Konkretno bi to pomenilo, da imamo več in manj vredne pripadnike slovenske manjšine: prvi imajo pravico do šolstva v materinem jeziku, drugi pa ne. Seveda je tako razlikovanje pravic iste manjšine po pokrajinah v nasprotju z obveznostmi, ki jih je sprejela Italija z mirovno pogodbo (člen 15), lastno ustavo, ki razen s členom 6 tudi z aneksom X, ki kljub začasni odgoditvi ustanovitve avtonomne pokrajine Furlanija—Julijska Krajina, izrecno poudarja ohranitev zaščite jezikovnih manjšin. Resolucija, ki jo je 14. januarja 1957 sprejelo trideset slovenskih političnih, kulturnih in drugih organizacij in ki so jo poslali predsedniku republike, predsednikoma obeh zbornic parlamenta, predsedniku ministrskega sveta in ministru za javno šolstvo v prvi točki izrecno terja, da morajo ustanoviti državne šole s slovenskim učnim jezikom povsod tam, kjer obstaja slovenska nacionalna manjšina.

Razen tega prvi člen novega zakonskega osnutka še pravi, da se lahko uvedejo v Goriški pokrajini in na Tržaškem poleg italijanskih tudi šole in t e č a j i (podčrtal avtor) v slovenskem jeziku, kar že samo po sebi vsiljuje razlago, da so lahko slovenske šole in tečaji samo poleg italijanskih šol. Iz tega je tudi moč sklepati, da sta predvideni dve vrsti pouka v slovenščini, in sicer: v šolah in tečajih. Osnutek ničesar ne pove, kje naj bi bile šole in kje tečaji, vendar že sama uvedba oblike tečajev pomeni posreden poizkus, kakor to izrecno poudarja tudi slovenska javnost v Italiji, ukiniti, čeprav že zelo okrnjeno samostojnost slovenskega šolstva na Goriškem (na Tržaškem se ohrani status quo), pomeni izpodrezati mu korenine in ga takoutesnjenega v navadne vzporednice na italijanskih šolah, obsoditi na počasno in zanesljivo hiranje. Praktične posledice tega bi bile, da bi seveda slovenski pouk usmerjali in nadzirali italijanski šolski in didaktični ravnatelji, ker pač slovenski po taki »fuziji« sploh ne bi bili več potrebni. Slovenski krogi v Italiji ob tem opozarjajo na trpke izkušnje iz polpretekle dobe, raznotere psihološke ozire in činitelje ter na sedanje splošno vzdušje na Goriškem, ki je žal praktično (s tem nočemo podcenjevati dobre volje določenih krogov) še vedno precej daleč od ustvarjalnega strpnega sodelovanja med obema ondotnima narodoma.

Uvedba tečajev pa pomeni tudi zapostavljanje slovenske manjšine v primerjavi z ureditvijo šolstva drugih nacionalnih manjšin v Italiji, ker take odločbe na primer sploh ne veljajo za Nemce na Južnem Tirolskem, pa tudi ne za tamkajšno maloštevilno ladinsko manjšino. Uveljavitev zakonskega osnutka v sedanji obliki bi namreč praktično pomenila potrditev naslednje »diskriminacijske lestvice«: Tržaškim Slovencem priznavajo šole (na podlagi določb Posebnega statuta), goriškim Slovencem tečaje, Slovencem iz Beneške Slovenije in Kanalske doline pa ničesar. To absurdnost je ugotovil tudi italijanski strokovnjak za manjšinska vprašanja prof. Carlo Schifrer, ki je izjavil, da iz teh določb sledi, da bi goriški Slovenci uživali na osnovi republikanske ustave manj pravic kot tržaški, glede katerih se vlada sklicuje na londonski memorandum, iz česar je spet prof. Schiffrer povzel, da bi to pomenilo, da je »italijanska ustava manj liberalna in manj demokratična kot je akt, ki je bil podpisan pod vplivom tuje države«.

Minimum pravičnosti bi zato bilo, da italijanska vlada prizna in uveljavi obstoječe stanje (na Goriškem je v sedanjem šolskem letu 21 slovenskih osnovnih šol, nižja strokovna šola, nižja gimnazija, višja gimnazija in učiteljišče). Razen tega pa bi bila že moralna dolžnost italijanske vlade popraviti številne krivice in nadomestiti gmotno škodo, ki jo je povzročilo ravnanje italijanskih oblasti goriškim Slovencem med obema vojnama tudi na šolskem področju. Tako je na primer italijanska vlada januarja letos izdala predpise, ki priznavajo nemškim učiteljem, ki so z Gentilijevo reformo (od leta 1923 do 1928) izgubili službo, vso izgubljeno službeno dobo za napredovanje in pokojnino. Ničesar pa odgovorni krogi nočejo slišati o popravku krivic, ki so bile storjene slovenskim šolnikom, saj so italijanske oblasti takoj po zasedbi teh krajev po prvi svetovni vojni odpustile večje število učiteljev in učiteljic, kar je fašistični režim še stopnjeval, tako da jih ne koncu ostalo v vsej Julijski Krajini le petdeset in še te so večinoma premestili v notranjost Italije.

Tretji odstavek prvega člena zakonskega osnutka še določa, da se ustanavljajo in ukinjajo slovenske šole in tečaji z odlokom predsednika republike na predlog ministra za javno šolstvo, kar je v nasprotju z določbami Posebnega statuta (člen 4, odstavek c), ki določa, da se smejo slovenske šole na Tržaškem ukiniti le po predhodnem posvetovanju v mešani jugoslovansko-italijanski komisiji. (Sporazum o njeni ustanovitvi so dosegli aprila letos). Zakonski osnutek tudi ničesar ne pove, kje naj bi se ustanovile slovenske šole, medtem ko predpisi za ureditev nemškega šolstva na Južnem Tirolskem (dekret začasnega šefa države št. 555 od 16. maja 1947) v prvem členu izrecno določa, v katerih občinah se morajo ustanoviti nemške šole.

Viharno reakcijo je povzročil drugi člen, ki pravi, da je pravica do vpisa v šole in tečaje slovenskega jezika pridržana na podlagi prošnje italijanskim državljanom, ki pripadajo slovenski etnični skupini. Razen tega predvideva ta člen tudi ustanovitev posebne komisije, ki jo bo imenoval šolski nadzornik in ki jo bodo sestavljali inspektor, didaktičen ravnatelj in dva učitelja, izmed katerih bo eden pripadal italijanski, drugi pa slovenski etnični skupini. Ta komisija naj bi šele ugotovila, ali je slovenščina za učenca, ki je zahteval vpis v slovensko šolo, zares materin jezik. Po uradni italijanski razlagi pa ne gre za ugotavljanje materinega, marveč občevalnega jezika. To pomeni, da skuša zakonski osnutek uveljaviti načelo, proti kateremu so Slovenci že od nekdaj protestirali, saj so pojem »občevalnega jezika« že v polpretekli dobi (nazorna primera sta štetji leta 1910 in 1921) na razne načine izrabljati na škodo Slovencev. Isto interpretacijo so tudi uporabili italijanski uradni krogi, ko so otrokom slovenskih optantov prepovedali vpis v slovenske šole in uradno izbrisali učence, ki so že bili vpisani.

Notranja kontinuiteta med prvim členom zakonskega osnutka, ki naj bi na Goriškem utesnil slovensko šolo v nesamostojne tečaje in med drugim členom, ki v nasprotju z običajnimi, veljavnimi demokratičnimi načeli terja posebno prošnjo in odobritev za vpis v slovensko šolo, je očitna. Pripadniki slovenske etnične skupine so spet v podrejenem položaju v primerjavi z ostalimi italijanskimi državljani, ki jim pač ni treba delati nikakršne prošnje za vpis otrok v osnovno šolo. Ta določba krši tretji člen italijanske ustave, ki med drugim pravi, da imajo vsi državljani enako družbeno dostojanstvo in da so enakopravni pred zakonom ne glede na spol, raso in jezik, kakor tudi splošno deklaracijo o človečanskih pravicah, ki določa, da imajo starši prvi pravico določiti (člen 26), kako se naj njihovi otroci izobrazijo in členom 7 iste deklaracije, ki poudarja, da so vsi enaki pred zakonom, da imajo vsi brez razločka pravico do enakega varstva po zakonu, kakor tudi pred slehernim razločevanjem, ki bi kršilo to deklaracijo in pred vsakim ščuvanjem k takšnemu razločevanju.

Kolikor bi ta člen ostal nespremenjen, bi to praktično razdelilo italijanske državljane na dve vrsti: prve, ki jim ni treba delati nikakršne prošnje in druge (pripadniki slovenske manjšine), ki bi morali napraviti posebno prošnjo z izjavo o rabi jezika in o svoji etnični pripadnosti. »Večje diskriminacije na škodo slovenskega življa«, poudarjajo slovenski krogi v Italiji, si skoraj ni moč zamisliti«. Prof. Schiffrer je v zvezi s tem pripomnil, da je bil po njegovem mnenju sestavljen zakonski osnutek tako kot da je hotel preprečiti »asimilacijo« Italijanov po Slovencih. Jasno je namreč, da zaradi številnih razlogov, izbere manjšinsko šolo le tisti, ki manjšini tudi res pripada. Predpisi, ki urejajo šolstvo nemške manjšine, predvidevajo ustanovitev mešanih komisij le v primeru, ko gre za prestop učencev iz italijanske šole v nemško, ali obratno, drugače pa je za vpis odločilna volja staršev. Zahteva po posebni prošnji je tudi v nasprotju s Posebnim statutom, ki ne predvideva take omejitve.

Tretji člen zakonskega osnutka določa obvezni pouk italijanščine na podlagi programov, ki jih bo odobril minister za javno šolstvo. Tudi tu je zakonski osnutek nejasen, ker ničesar ne pove, v katerem razredu naj bi se začel ta pouk, koliko ur tedensko bi mu bilo namenjeno, kar je vse v predpisih za ureditev nemškega šolstva natančno določeno. Razen tega zakonski osnutek sploh ne govori o pouku slovenščine v italijanskih šolah, tudi ne v krajih, kjer imajo Slovenci večino, medtem ko to recipročnost priznava v Bocenski pokrajini, kjer živi nemška manjšina.

Šesti člen določa, naj bi poučevali italijanščino učitelji rednega staleža, ki so zato posebno kvalificirani, to se pravi, da bi bili to izključno Italijani, kar pa ni primerno že iz pedagoških razlogov in bi bilo bolje, da bi italijanščino poučevali razredni učitelji, ali pa vsaj slovenski učitelji, ki skoraj vsi perfektno obvladajo italijanski jezik, ker pri tem ne bi trpela enotnost pouka.

Peti člen zakonskega osnutka ustanavlja poseben stalež učiteljev za pouk v slovenskih šolah in tečajih in določa, da se bodo ta mesta p r e d n o s t n o (podčrtal avtor) podelila kandidatom slovenskega materinega jezika, kar spet pušča odprto možnost, da bi v nasprotju s Posebnim statutom (člen 4 odstavek c), ki izrecno določa, da bodo italijanske oblasti storile vse potrebno, da bodo na slovenskih šolah poučevali predavatelji istega materinega jezika kot učenci. Na ta način je to vprašanje tudi urejeno na Južnem Tirolskem. Če povzamemo, zakonski osnutek predvideva za slovenske učitelje le prednost, ne zagotavlja pa jim pravice.

Isti pomisleki veljajo za osmi člen, ki pravi, da bodo šolski nadzorniki po možnosti pritegovali za inspekcijske in vodilne posle v osnovnih šolah in tečajih s slovenskim učnim jezikom učno osebje slovenskega materinega jezika, kar je še eno zapostavljanje v primerjavi z ureditvijo, ki velja za nemško šolstvo in ki določa, da mora šolski skrbnik popolnoma obvladati italijanščino in nemščino, da je njemu dodeljen namestnik nemške narodnosti in da bo poleg italijanskega inspektorja nastavljen tudi nemški inspektor za potrebno koordinacijo šol v obeh jezikih. Razen tega tudi ni nikakršne določbe, ki bi jamčila slovenskim šolnikom enake ekonomske pogoje kot italijanskim, kakor to zagotavlja zakon o ureditvi nemškega šolstva.

Če bi po tem pregledu posameznih členov zakonskega osnutka o ureditvi slovenskega šolstva v Italiji, ki ga je že odobrila vlada, poskušali povzeti njegovo vsebino, je očitno, da vsebuje kopico diskriminacijskih načel, nejasnosti in namernih dvoumnosti, da skuša šolstvo slovenske manjšine potisniti v podrejeni položaj v primerjavi z drugimi, na primer z nemško narodno manjšino (mnogi menijo, da bi bilo najbolje raztegniti veljavnost šolskih zakonov za Bocensko pokrajino tudi na pokrajine, kjer žive Slovenci, kakor sta že marca 1954 predlagala poslanca KPI Beltrame in Lozza) in da imajo nekatere določbe izrazito asimilacijski namen (določba o tečajih in zahteva o posebni prošnji za vpis v slovensko šolo).

Iz vsega tega je moč upravičeno ugotoviti, da zakonski osnutek v sedanji obliki nikakor ne pomeni uveljavitev šestega člena ustave (značilno za italijansko zakonodajo je, da ustava predstavlja samo deklarativna načela, ki jih je treba šele uveljaviti s posebnimi zakonskimi predpisi), marveč nasprotno, da je v nasprotju s temi določbami, kakor tudi s sporazumom med Jugoslavijo in Italijo 5. oktobra 1954 (Posebni statut), ki je s sporazumno določitvijo metod in načel ustvaril trezno izhodišče tudi za reševanje celotnega vprašanja slovenskega manjšinskega šolstva v Italiji.

Slovenska javnost v Italiji je enotno in spontano nastopila proti zakonskemu osnutku in že omenjena resolucija tridesetih slovenskih kulturnih in drugih organizacij terja (navedli bomo le glavne zahteve), da se ustanovijo slovenske šole povsod tam, kjer obstaja slovenska narodna manjšina, da se ohranijo obstoječe samostojne šole na Tržaškem in Goriškem, da je vpis v te šole svoboden in da zanj veljajo isti predpisi kot za italijanske šole, da mora vodstveno in učno osebje šol s slovenskim učnim jezikom popolnoma obvladati slovenščino in slednjič, da se osnovne in srednje šole uzakonijo na osnovi številčnega stanja v zadnjih dveh šolskih letih.

Spoznanje, da je sedanji zakonski osnutek diskriminacijski, delijo tudi italijanski demokratični krogi, ki so podprli proteste slovenske javnosti (komunistični in socialistični poslanci v parlamentu, kakor tudi predstavniki socialnodemokratske stranke v Trstu). Obljubili so vso podporo prizadevanjem da bi modificirali osnutek, o katerem že razpravlja komisija poslanske zbornice za šolstvo in lepe umetnosti in ki ga morata potrditi še obe zbornici parlamenta.

Ti krogi se strinjajo z ugotovitvijo, da lahko edino zares enakopravne slovenske šole opravijo poslanstvo, če ponovimo izjavo, ki jo je dal 2. oktobra 1955 takratni minister za javno šolstvo Rossi sodelavcu revije »Tovariš«, za boljše spoznavanje dveh sosednih narodov na področju duhovne in kulturne izmenjave, kar je spet po mnenju ministra Rossija, najbolj zanesljiv temelj slehernega dela za medsebojno zbližanje. Tudi predsednik italijanske republike Gronchi je ob svojem lanskem obisku v Gorici (3. novembra 1956) omenil nujnost spoštovanja jezikovnih pravic, med katerimi sodi šolstvo nedvomno na eno izmed prvih mest.

Temu mnenju, s katerim se strinja tudi naša javnost, je nujno dodati le to, da lahko poslanstvo, kakor ga je opisal takratni minister Rossi, opravi le samostojno in na načelih medsebojne strpnosti in spoštovanja urejeno slovensko šolstvo, oziroma širše: manjšinska zaščita, ki bo umela potegniti ustrezne zaključke iz trpkih izkušenj med obema vojnama in ki se bo navdihovala ob načelih splošne deklaracije o človečanskih pravicah. To pa terja odločno črtanje vseh diskriminacijskih določb, priznanje Slovencem v Italiji vseh tistih pravic, ki jim gredo kot enakopravnim državljanom in konec slehernega zapostavljanja v primerjavi z drugimi manjšinami v Italiji. Ni namreč moč sprejeti teze določenih krogov, da bi bilo treba obseg pravic določene manjšine prikrojiti njeni velikosti, saj bi bil to ciničen posmeh osnovnim demokratičnim principom.

Kakorkoli je pozitivno, da se je italijanska vlada lotila po desetih letih tega perečega in delikatnega vprašanja, vendar je za uspeh te pobude nujno, da se že na začetku poti otrese vseh negativnih elementov, ki bi utegnili to prizadevanje spremeniti v njegovo negativno nasprotje. Jasno je namreč, da lahko le demokratična ureditev slovenskega šolstva v Italiji brez dvoumnosti in skritih osti prispeva k boljšemu razumevanju in sodelovanju med dvema narodoma na tem etnično mešanem področju in da so lahko Slovenci v Italiji le v enakopravnih pogojih most, ki naj bi prijateljsko vezal obe sosedni državi.

J. Jeri

Problematika knjižnic in arhivov

(Na 5. seji Sveta za kulturo in prosveto LRS)

Svet za kulturo in prosveto LRS si je izbral posrečeno metodo dela. Na vsaki seji obravnava kompleksno po eno ali dve vprašanji s svojega delovnega področja, in to na podlagi gradiva, ki ga poprej pripravi Sekretariat SKP. Tako je tudi na zadnji seji (10. junija) obravnaval dve hvalezni temi — problematiko knjižnic in arhivov. Pri tem se je seveda pomudil tudi pri obeh zakonih, ki sta v pripravi: Zakon o bibliotekah in Zakon o arhivih. Posebno prvoimenovani je boleča točka našega kulturnega življenja, saj se »rojeva« že celih deset let in se je zaradi pomanjkanja zakonitih predpisov že marsikatera skrbno zasnovana knjižničarska akcija izgubila v pesku.

Upajmo, da bo leto 1957 prineslo poleg napovedanih tudi ta zakona!

Iz zelo zanimivega materiala o problematiki knjižnic in arhivov prinašamo v naslednjem nekaj povzetkov.

ZNANSTVENE IN STROKOVNE KNJIŽNICE

Ob koncu leta 1956 smo imeli v LR Sloveniji 36 takih knjižnic.

Od navedenih knjižnic je bilo 15 ustanovljenih od l. 1945—1955. V l. 1956 ni bila nanovo ustanovljena nobena specialna in strokovna knjižnica, kar kaže, da sedanja mreža zadošča in da ni čutiti potrebe po ustanavljanju novih knjižnic tega tipa. Najvažneje je, te knjižnice utrditi, v kolikor je potrebno vskladiti njihovo delo in uvesti — podobno kot pri ljudskih knjižnicah — strokovni nadzor.

Najbolj pereče vprašanje, ki ovira razvoj znanstvenih in strokovnih knjižnic, je **prostor.** Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani in Študijska knjižnica v Mariboru sta edini, ki razpolagata z lastno stavbo.

Vsega tiskanega gradiva skupaj imajo te knjižnice 1,926.571 enot.

V enem letu se je fond povečal za število 390.443.

Od knjižnic ima NUK nad 500.000 zvezkov, ena specialna znanstvena ima od 100.000 do 500.000 zvezkov, od 50.000 do 100.000 zvezkov imajo 2 univerzitetni in 3 specialne znanstvene knjižnice, od 10.000 do 50.000 zvezkov ima 7 univerzitetnih in 12 specialnih knjižnic, od 5000 do 10.000 zvezkov imajo 3 specialne knjižnice, od 2500 do 5000 zvezkov ima ena univerzitetna in 4 specialne knjižnice, od 1001 do 2500 zvezkov ima 1 specialna knjižnica.

Med strokovno osebje spadajo bibliotekarji (fakultetna izobrazba) in knjižničarji (srednja izobrazba)

V NUK je uslužbenih 23 bibliotekarjev (od teh je 8 znanstvenih sodelavcev), 12 knjižničarjev in 33 drugih uslužbencev. V univerzitetnih knjižnicah je zaposlenih 21 bibliotekarjev, 19 knjižničarjev in 34 drugih uslužbencev. V specialnih (znanstvenih) knjižnicah je 31 bibliotekarjev, 29 knjižničarjev in 39 drugih uslužbencev. Podatki kažejo, da je v knjižnicah povprečno 44 % nestrokovnega kadra.

Knjig je bilo prebranih v čitalnicah in izven knjižnice 345 tisoč 619. Bralcev, ki so so izposodili knjige na dom je 43 tisoč 839.

LJUDSKE KNJIŽNICE

Delo na področju ljudskega knjižničarstva se že sedaj razvija v smeri, ki jo nakazuje osnutek Splošnega zakona o bibliotekah. — Pred sprejemom knjižničarskega zakona je poudarek delovanja na okrepitvi knjižnic, na vzgoji kadra, na propagiranju modernih načel v ljudskem knjižničarstvu kot je odprava izposojnine itd. Vsi ti napori so rodili že nekaj uspehov, predvsem pa se je začelo širiti pojmovanje o ljudski knjižnici kot o kulturni, splošno-izobraževalni ustanovi. — Njen pomen je zrastel tudi v zvezi s šolsko reformo. Na V. plenumu Socialistične zveze Jugoslavije je tov. Aleksander Ranković poudaril pomen in vlogo ljudskih knjižnic za splošno izobraževanje ljudi in stimuliranje založniške dejavnosti in nakazal v zvezi s tem dolžnosti okrajnih in občinskih ljudskih odborov pri vzdrževanju knjižnic.

Ob koncu l. 1956 imamo po adresarju 678 knjižnic, podatke pa je dalo 663 knjižnic. Po izkušnjah na področju ljudskih knjižnic, je bolje vzeti zadnje število, t. j. 663 kot realno. Od l. 1954 do l. 1956 se je število zvišalo le za deset. Čitalnico ima samo 57 knjižnic, brez čitalnic je ostalo 606 knjižnic. Največ ljudskih knjižnic je bilo ustanovljenih med leti 1945 do 1955 (602), 37 jih je bilo ustanovljenih od l. 1918—1944, po l. 1955 jih je bilo ustanovljenih deset. 663 ljudskih knjižnic je imelo ob koncu l. 1956 832.710 zvezkov, 5148 revij, 70.329 časnikov (?) in 1910 enot drugega gradiva.

V ljudskih knižnicah je bilo izposojenih 1,869.883 zvezkov, to se pravi, da se je knjižna zaloga, če upoštevamo samo knjižne zvezke, obrnila povprečno v enem letu 2.2-krat. Bralcev, ki so si izposodili knjige na dom — ali jih prebirali v čitalnici, je 113.271. Na enega bralca pride na leto 16,5 zvezkov.

Največja pomanjkljivost v našem ljudskem knjižničarstvu je razlika med mestom in vasjo. Knjižni fond je nesorazmerno razdeljen med večje in manjše knjižnice, ki so na vasi. Splošno knjižničarsko pravilo, ki ga bo republiški zakon nedvomno uzakonil, je, da govorimo o knjižnici šele takrat, ko ima 500 urejenih knjižnih zvezkov. Ob koncu l. 1956 imamo še 382 knjižnic od skupnih 663, ki nimajo 500 zvezkov. Ko bo izšel zakon, bo moralo teh 382 knjižnic v določenem obdobju izpopolniti svoj knjižni fond in izpolniti ostale pogoje, ako si bodo hotele priboriti pravico do delovanja.

Kot v knjižnem fondu, tako se tudi pri izposojenih knjigah, sredstvih, bralcih in čitalnicah kaže ta velika razlika. V Ljubljani se knjižni fond v enem letu obrne do petkrat (to se pravi, da preseže evropsko povprečje), zato pa je na vasi mnogo knjižnic mrtvih, ker nimajo sredstev za nakup novih knjig.

To razliko bomo premostili takrat, ko bomo imeli dovolj močne okrajne in občinske ljudske knjižnice, ki bodo pomagale vaškim knjižnicam s sredstvi in strokovnimi nasveti, za tiste kraje, kjer ni pogojev za razvoj knjižnice, pa **potujoče knjižnice.** Te nujno spadajo v dobro organizacijo ljudskih knjižnic.

Številčno ljudske knjižnice zadoščajo, potrebno jih je utrditi in doseči, da bo segel vpliv okrajnih in občinskih knjižnic do vseh naselij.

Težnja je, da se najprej ustanovijo dobre, okrajne **mladinske knjižnice,** urejene po modernih načelih, to je po svobodnem dostopu do knjižnih polic. Take knjižnice že imamo v Ljubljani, Celju, Murski Soboti, Ptuju in na Jesenicah. Pri tem se je v Celju pokazala nezdrava težnja, da se Društvo prijateljev mladine ni hotelo povezati z okrajno ljudsko knjižnico ali s študijsko knjižnico. Zato je knjižnico uredil nestrokovnjak po nemodernih načelih.

V ljudskih knižnicah je v letu 1956 delalo samo 60 strokovnih uslužbencev (1 bibliotekar in 59 knjižničarjev). Vse ostalo je prostovoljni knjižničarski kader. Ta kader za svoje strokovno delo navadno ni honoriran, zato knjižničar često zapusti knjižnico, ki je preveč narasla. Sekretariat Sveta je s posebno okrožnico opozoril na ta problem okrajne ljudske odbore. Okrajni ljudski odbori naj bi s posebnimi tečaji skrbeli za prostovoljni knjižničarski kader in ga tudi honorirali.

Pri ureditvah ljudskih knjižnic poznamo dva sistema: pultni sistem, pri katerem loči bralca pult od knjižnega skladišča, in sistem svobodnega pristopa do knjig, pri katerem gre bralec do knjižnih polic in sam izbira knjige. Zato morajo biti knjige urejene po strokah, največkrat po decimalni klasifikaciji. V Sloveniji imamo trenutno le nekaj takšnih knjižnic, vendar se vedno bolj kaže težnja, da bi se pri nas uredile knjižnice po tem modernem sistemu, ki ga tudi UNESCO priporoča. Knjižnice pa pri tem ovira to, da nimamo slovenske izdaje decimalne klasifikacije, prirejene za potrebe ljudskih knjižnic.

Knjižni fond ljudskih knjižnic je preveč usmerjen izključno v leposlovje. Temu je vzrok deloma tradicija, deloma pomanjkanje poljudne strokovne in znanstvene literature, od leta 1950—51 pa so knjižnice zaradi pomanjkanja finančnih sredstev še bolj začele segati po leposlovju, ki si ga bralci izposojajo in imajo knjižnice večje dohodke od izposojnine. Občuti se pomanjkanje poljudnoznanstvenih del, za mladino je premalo povesti in spominov iz narodnoosvobodilne vojne, za vaške knjižnice pa premalo poljudnih izdaj naših klasikov. — Primanjkuje tudi mladinska književnost za doraščajočo mladino.

ARHIVI

Podatki se nanašajo le na javno arhivsko mrežo v Sloveniji in ne vključujejo specialnih in zgodovinskih arhivov, kakršni so mariborski škofijski arhiv (ustanovljen l. 1228), ljub-

(Nadaljevanje na 3. strani)

Kje je ključ za boljše vzgojne in učne uspehe

Hitro kakor blisk je minilo šolsko leto in že se za nekaj mesecev zapirajo šolska vrata. In kakor lani bodo tudi letos tisti, ki se jih najbolj tiče - starši, učenci in šolniki - ob ugotovljenih neuspehih mnogo razpravljali in za nezadovoljive storitve verjetno obtoževali drug drugega. Starši radi vale krivdo na svoje potomce in v šolo, šolniki na učence in na dom, učenci pa - se včasih opravičujejo, včasih molče in si mislijo, da bo že boljše, ko se poleže prva ihta. Kolikor niso zakrknjeni, si od naslednjega šolskega leta obetajo vse, česar v minulem ni bilo. Ali je njihov optimizem upravičen? Med odraslimi vlada bolj pesimizem, češ da današnja mladina ne opravičuje kakih posebnih nad: ne zna se obnašati, izkazuje slabe učne uspehe, je nerazgledana (izvzemši območja motornih vozil, športa in filma) in zainteresirana le za trenutne prijetnosti. To neugodno sodbo res potrjujejo marsikateri znaki. Vendar ne smemo pozabiti, da je po nekaki nujnosti sleherna starejša generacija z mlajšo nezadovoljna. Z občudovanja vrednim samozadovoljstvom meni, da je bila sama v mladosti vsekakor boljša. Ostro presoja pomanjkljivosti mladih, precenjuje svoje resnične in dozdevne vrline (od katerih si je mnoge pridobila šele po šolanju v življenju) in ganljivo zamolčuje lastne napake. Pravičnost pa, ki je vsaj za poklicnega vzgojitelja ena izmed najvažnejših lastnosti, nam veleva, da motrimo neuspehe (vzgojne ali učne) naših učencev tudi z njihovega stališča. Preprosto povedano: poskušajmo se vživeti v njihovo situacijo in jih razumeti. Razumeti pa se pravi, poznati in ustrezno upoštevati vse pogoje, v katerih rastejo in se razvijajo

Aha! bo nemara dejal ta ali oni zastopnik trde roke in strahovanja v šoli. Razumevanje, ki ga oznanjajo sodobni pedagogi, je vendar istovetno s popuščanjem v smislu dvomljivega izreka »Tout comprendre c'est tout pardonner« (»Vse razumeti, se pravi, vse odpustiti), ki vodi k še bolj dvomljivemu »Laisser faire, laisser passer!« (Naj gre, kakor hoče!«) in v njegovem znamenju naravnost v anarhijo. To pa

Za mladega človeka je življenje čudovita, hkrati pa težavna naloga

odločno odklanja. In prav ima, če jo odklanja. Samo da razumevanje niti najmanj ni popuščanje in še manj podarjanje pozitivnih ocen ob koncu šolskega leta, marveč je v smislu socialističnega humanizma neobhoden pogoj za pravilne odnose med ljudmi, v šoli pa za pravilno presojanje mladega človeka in - kar je še mnogo važnejše - za pravočasno in učinkovito pomoč. Navsezadnje je vendar vsaka, tudi šolska vzgoja pomoč - pomoč pri razvoju našega naraščaja, pomoč, ki nikogar ne izključuje, pomoč, ki uresničuje naš splošni vzgojni smoter ter oblikuje nove, svobodne in odločne socialistične ljudi. S tem je že povedano, da morata dom in šola mlademu človeku tako pomagati, da čedalje samostojneje premaguje ovire, težave in stiske, se ne izmika naporom in se nauči svoje želje, potrebe in zahteve podrejati višjim interesom skupnosti. Docela brez težav ni noben učenec, nekateri pa (in njih število se iz raznih razlogov veča po vsem svetu!) so v razredu posebna nadloga, ker so brezbrižni, nevestni, neredni, zanikrni, lenivi, nemirni, nedisciplinirani, lahkomiselni, lažnivi, uporni itd. Vprav takšni učenci pa so preizkusni kamen za učiteljevo pedagoško znanje in vzgojno umetnost. V učnovzgojnem delu ni samo hladno objektiven ugotavljalec in sodnik, temveč v prvi vrsti vzgojitelj, ki mu noben, tudi najneprijetnejši učenec ni »nebodigatreba« in ki se vgljablja vanj, odkriva vzroke njegovega neustreznega obnašanja, poskuša razumeti njegov položaj ter mu z aktivizacijo njegovih pozitivnih dispozicij pomaga do boljšega življenjskega sloga.

Za mladega človeka je življenje čudovita, hkrati pa težavna zadeva. Neprestano mu zastavlja naloge in zahteve, grmadi predenj ovire in zapreke ter terja od njega, da svoje nagone, potrebe in interese vsklaja z okoljem, v katerem živi. Pri tem doživlja otrok (ali mladostnik) zmage in poraze, dobiva rane in brazgotine, doseza uspehe in neuspehe. V najglobjem bistvu gre za prilagajanje obstoječi življenjski stvarnosti. Ali le-to uspe ali ne, je odvisno od objektivnih in subjektivnih činiteljev. Včasih so krivi neuspehov objektivni činitelji, n. pr. prevelike zahteve šole ali neugodni delavni pogoji, včasih subjektivni, na primer telesna indispozicija, kritična razvojna doba ali kak duševni pretres, večinoma pa se oboji povezujejo. In tako se lahko zgodi, da pod njihovim pritiskom mladi človek omaga in »vrže puško v koruzo«. Res je sicer, da objektivne in subjektivne težave mobilizirajo v človeku odporne sile, toda le do neke meje, ki je individualno pogojena, to se pravi, eden prenese več, drugi manj. Kakor hitro nekdo to mejo prekorači, njegovi uspehi kljub naporom ne rastejo, temveč nastopi splošno nazadovanje. Prirodna pot za reševanje problemov je tudi za učenca, ki je doživel neuspeh, da jih ne opusti, temveč se mirno in preudarno pripravlja za nov poizkus. Žal ta prirodna pot ni pravilo. Mnogo pogosteje odgovarjajo otroci in tudi mladostniki z zgrešenim obnašanjem. Problem rešujejo samo navidezno ali pa se mu izognejo, zabredejo v zagate in postanejo težavni.

Težavni učenci nikakor niso nenormalni ali težko vzgojljivi, so samo začasno ali - če jim nihče ne priskoči na pomoč - tudi trajno iztirjeni. Oblike, v katerih se javljajo, so številne, vendar ugotavlja novejša mladinska psihologija pet značilnih skupin težavnih učencev: nekateri so napadalni (agresivni), drugi obupani (resignirani), tretji se na svojevrstni način krinkajo (maskirajo), četrti se zabubijo vase in peti se umikajo na nižjo razvojno stopnjo (insatilno regresivni). Skoro vsi pa so žrtve nezavestnega duševnega mehanizma, to se pravi, da se svojega zgrešenega življenskega sloga, posebno njegovih vzrokov, niti ne zavedajo. Kdo naj jim pomaga, če ne psihološko in pedagoško šolani poklicni vzgojitelj? Starši so večinoma o takih zapletenih duševnih stanjih premalo poučeni ter nagibajo k rabi radikalnih sredstev, ki situacije ne izboljšajo, temveč jo poslabšajo. Namen tega članka ne more biti, da bi izčrpno razpravljal o vsaki izmed navedenih skupin. Zadoščati morajo kratke označitve, ki naj opozorc šolnike na problematiko težavnih učencev, jih podnetijo k razmišljanju in vzbude v njih željo, da po svojih najboljših močeh pomagajo.

Napadalni učenci nasprotujejo ustaljenemu redu, do okolja pa jih navdajajo čustva sovraštva in mržnje, ki se izražajo na zunaj kot neubogljivost, kljubovalnost, nedisciplinarnost, upornost in sploh kot antisocialno obnašanje. Vzrok je skoro vedno neuspeh v učnem delu ali v razredni skupnosti. Ker se ne morejo uveljaviti, postanejo napadalni. Pristni uspehi jih preusmerijo — če čutijo ob sebi dobrohotnega vzgojitelja. — Resignirani učenci so postali taki spričo zunanjih ali notranjih težkoč, ki se jim ne čutijo kos. Na zunaj se kažejo pasivne, apatične in celo indolentne, namesto da bi šli v šolo, se potepajo, včasih pa so mrzlično aktivni na kakem izvenšolskem območju, da bi se zamotili in pozabili. Le postopno in previdno opogumljanje jih iztrga iz njihove resignacije, biti pa mora povezano s prepričljivimi doživetji nekih, čeprav majhnih uspehov na katerem koli območju. — Maskirani učenci poskušajo svoje pomanjkljivosti zabrisati s tem, da jih nekako »obidejo« (v jeziku psihologa Alfreda Adlerja bi rekli: čez mero kompenzirajo). Pogosto se kažejo močne, čeprav so notranje plašno negotovi, vzvišene nad dano situacijo, zbijajo šale, se norčujejo tudi iz samega sebe (razredni Pavlihe) ter tako lažejo sebi in drugim. Nezavestno poskušajo izzvati pozornost starejših tudi z glavobolom ali ponočnim mokrenjem. Takim učencem lahko pomaga vzgojitelj samo s tem, da jim nudi možnosti resničnih uspehov in postopno odpravlja njihovo silno razvito čustvo manjvrednosti. — Vase zaprti učenci so večinoma tenkočutni, senzitivni in plašni otroci, ki so doživeli v razredni skupnosti neuspeh, razočaranje, zasmehovanje ipd. Umaknejo se v svoj domišljijski svet, v katerem doživljajo vse, česar v trdi stvarnosti ne morejo, in v katerem so junaki in zmagovalci. Svoj umik v samoto doživljajo z neko bolestno naslado, ki jo spajajo z željo po smrti in z mislimi na samomor. V šoli se zavijajo v molk, se predajajo dnevnemu sanjarjenju in razvojno ne več ustreznim igram. Pozabiti pa ne smemo, da je tako zapiranje vase značilna razvojna poteza pubertetnikov, toda pri njih je praviloma le začasna. Pomoč takim učencem je posebno težavna, ker jo oklanjajo in delajo vtis, da so zakrknjeni. Vzgojitelj potrebuje mnogo potrpežljivosti in resnične pedagoške ljubezni. — Infantilno regresivni učenci so tisti, ki se ob neuspehih v šoli obnašajo podobno kakor mlajši otroci; pred nadležnimi nalogami so utrujeni, potrebni milujoče materine roke, nesamostojni, preobčutljivi, boječi ipd. — skratka, učinkujejo otročje. Včasih imajo tudi razvade mlajšega otroštva, n pr. sesajo prst, močijo posteljo, dobrodušno klepečejo ipd. Tudi z njimi je vzgojno delo dokaj težavno, ker jih je treba postopno navajati, da se težavam ne izmikajo, marveč se z njimi pogumno spopadejo.

Nobeden izmed navedenih tipov ne uživa simpatij - niti doma in še manj v šoli. Vzgojitelji se z njimi nekaj časa in z rastočo nevoljo pač ukvarjajo. Ko pa ostajajo razna vzgojna sredstva, kakor kazni, nagrade, prepričevanja (dostikrat v obliki povsem neplodnega pridigovanja), ukazi itd. brez učinka, se jih polagoma naveličajo in jih puste ob strani. Ukori in slabe ocene se še kopičijo, mladi človek pa le ostane na napačni razvojni poti, v škodo sebi in skupnosti, v kateri bo živel.

Tega ali onega izuči in preusmeri sicer poznejše življenje, ne vrne pa mu lepe mladosti, ki bi jo bil z vrstniki lahko užival, če bi bil pravočasno naletel na razumevajočega vzgojitelja. Ta mu ne popušča, temveč mu pomaga, ker pozna osnovni vzrok slabega uspevanja. Ve, da se marsikateri mladi človek zaradi čuta manjvrednosti ne more pravilno uveljaviti in da išče nezavestno različne, toda napačne izhode iz svoje zagate. Pri tem doživlja ponovne neuspehe, ki ga še bolj zastrašijo in ga tirajo čedalje bolj navzdol. Ali ni teh mladih ljudi škoda, ker so v jedru dobri in tudi dovolj nadarjeni, da bi uspevali? Delo z njimi vsaj v početku ni lahko, izplača pa se bolj kot katero koli drugo. In konec koncev - kakšno zmagoslavje za vzgojitelja, če se mu preusmeritev posreči, kako sladka zavest izpopolnjene vzgojiteljske dolžnosti!

Zdi se mi, da so taka razmotrivanja ob koncu šolskega leta potrebna, letos pa toliko bolj, ker bomo začeli realizirati reformo našega šolstva. Elaborat o reformi naše obvezne šole zelo pravilno in zelo prepričevalno poudarja, da so njeno jedro spremenjeni odnosi v šoli ,ki jih je treba »humanizirati«. V tej osvetljavi tudi težavnejši učenci šolnikom ne smejo biti breme, marveč morajo vprav njim posvečati svojo posebno skrb. Ključ do njih in s tem do boljših vzgojnih in učnih uspehov pa je razumevanje, ki dopušča pravičnejše presojanje in pravočasno učinkovitejšo pomoč.

Gustav Šilih

Zadostno (2) na zatožni klopi

Tale izvajanja niso podprta s citati sedanjih, preteklih in predpreteklih pedagogov. Želijo biti le prispevek k razpravi o teh vprašanjih, ob katera trčimo vsak dan pri svojem delu. Kakšna pa je njih resnična vrednost, bo pokazala bodočnost.

Menim, da ni šolnika, ki se ne bi vsaj od časa do časa pritoževal, da se učenci ali pa dijaki (kako jih bomo imenovali v osemletki?) uče samo »za rede«, da se ne učijo, ker »so biti že vprašani«, da se pogosto tudi ob spremljavi celotnega družinskega orkestra živčno in žolčno prepirajo o ocenah, govore — tudi živčno in žolčno — o njih nezaslišani krivičnosti, se pritožujejo po privatnih pa tudi javnih linijah in kanalih (mimogrede: še nihče se ni pritožil, da je bil predobro ocenjen, kar se tudi mnogokrat, oj, premnogokrat zgodi!), da...

Poleg tega ima še vsak, ki daje ocene, svojo lastno teorijo o ocenjevanju, včasih celo dve — za osebno in javno (beri: inšpektorsko) rabo. Tako se zgodi, da imajo dijaki v istem razredu na primer sijajne ocene iz fizike, porazne pa iz matematike, ker pač tam poučujeta dva različna profesorja z različno orientacijo, zahtevnostjo in seveda s poprej omenjeno teorijo. Tako se zgodi, da ima neki izrazito len razred dobre ocene iz zgodovine, potem pa se mu še dobro zdi — kar tudi javno »iznaša« — kako profesorja »okoli prinaša« itd. itd.

O teh primerih in še mnogih drugih bi lahko napisali debele knjige (naklada bi zaradi aktualnosti teme takoj pošla!), mislim pa ob njih povedati, da k takemu stanju pravzaprav sistematično vzgajamo otroke sami, ker je današnji sistem ocenjevanja tak, da drugače ne more biti. Otroci pa to marljivo (to je edina spontana zabeležena marljivost vseh otrok brez stanovskih in drugih razlik!) prenašajo domov med svoje bližnje in daljne sorodnike, se s tem marsikdaj rešujejo pred poplavami in nevihtami ob slabih ocenah, da ne govorim o bolj učinkovitih, a danes že obsojanja vrednih, reakcionarno-konservativnih vzgojnih pripomočkih kot so palica, buške, hruške, brce, klečanje, post, pomivanje posode in ribanja poda, hišni zapor in o drugih rekvizitih in pedagoških pomagalih pretekle dobe. Istočasno pa otroci s to nadvse zanimivo tematiko ubijejo še drugo muho: dajejo namreč odraslim in pametnim osebam zlasti ženskega spola sijajno gradivo za izpopolnjevanje dolgih zimskih večerov, popoldanskih »kofetov« ter raznih drugih sej in seans zabavne narave.

Tako se dijaki učijo »samo za ocene«, ker smo jih pač tako navadili in nam je mnogokrat v šoli ocena alfa in omega vsega našega izobraževalnega in tudi vzgojnega, da, vzgojnega prizadevanja in ubadanja. Ker je palica prepovedana, stati v kotu ali klečati sramotno in so ukori sila neučinkoviti, so zaradi tega sankcije za vzdrževanje reda in discipline reducirane na minimum. Premnogi pa se poslužujejo negativnih ocen tudi za dosego teh smotrov in je za marsikoga »fajfa« edina kolikor toliko uspešna sankcija. Pri tem so pedagogi že davno ugotovili, da je najlažja in najcenejša avtoriteta sile in strahu, da strah, ki drži otroke v šahu, vpliva silno negativno na otroško duševnost itd. Pa še to bi si upal trditi — naj mi kolegi ne zamerijo — : ali s temi »cveki« pogosto ne »odbijemo« svojega izobraževalnega in vzgojnega posla na najlažji, najpreprostejši način, ki pa je vse prej kot sodoben?

Včasih so ocene že kar absurdne: v IV. razredu gimnazije je v predmetu pod oznako petje na sporedu glasbena zgodovina (tako bi moralo stati v tudi v spričevalu). Tako se zopet lahko zgodi, da gre nekdo brez posluha na primer na učiteljišče z oceno odlično iz — petja!

Sosedovi Francki šola ni šla od rok: algebra, past tense in fis-molova lestvica so ji grenili življenje. Strašansko pa je pogrešala ročno delo. Ker ji je oče padel v partizanih, je pogrešala seveda še marsikaj drugega, predvsem ljubezni in topline pa dobrih, spodbudnih besed, mirnega kotička za učenje, urejenega družinskega življenja in še mnogo drugih, za življenje in zdrav telesni ter duševni razvoj nadvse važnih stvari, ki jih v tistih mrzlih ocenah ni moglo biti. Imela pa je Francka zelo spretne roke — na natečaju za pobiralko zank na nogavicah je zmagala v hudi konkurenci med 40 kandidatinjami!

Kolikokrat pa tudi mi sami resno mislimo na to, da šola ni in ne more biti samo lov za ocenami, kolikokrat se spustimo v splošno vzgojna vprašanja, odpiramo oziroma pomagamo odpirati mlademu državljanu svet, pomagamo mladi duši preko tisoč brzic in prepadov, čez tisoče vprašanj, ki ga neprestano mučijo?

Imamo torej rede od ene do pet (na univerzi celo deset in še danes ne vem, zakaj) ter z njimi ocenjujemo človeka, mladega, upa polnega pa tudi mnogokrat razklanega in neurejenega na zunaj in na znotraj. Ocenjujemo ga in se včasih ne zavedamo, da se človeka ne da oceniti s številkami, da se nikjer vsega ne da oceniti s številkami — da številke ne morejo povedati vsega o človeku.

Povedal sem že nekoč: marsikatero strokovno pomanjkljivost bo mladi človek v življenju z lahkoto nadoknadil, zagrenjene mladosti nikoli! Kdo pa pride na delovno mesto popolnoma strokovno usposobljen? Ali se ne učimo neprestano z delom, ki nas k izpopolnjevanju in delu samo prigania? Oceniti moramo to, kako smo vzgojili človeka, kakšen je njegov odnos do dela, do skupnosti, do ljudskega premoženja, do napredka, pravice in resnice, skratka — ocenjujmo njegove moralne kvalitete! Saj resnično ni potrebno, da bi vse do pičice natanko znal, marsikatero stvar naj posluša in ob tem, ko mu govorimo, ga vzgajamo v dobrega državljana, v poštenega in nesebičnega človeka in dobrega delavca. Za vse te stvari pa bo pozneje resnično prepozno! Tudi se marsikomu snov sama še pozneje »odpre« — koliko je dobrih študentov na univerzi, ki v gimnaziji niso bili kaj prida!

Sem torej za to, da ocenjevanje na sedanji način s številkami ni več sodobno, da navadno ne ocenjujemo pravo stran otrok in da bo treba nekaj spremeniti.

Pri svojem razmišljanju izhajam iz postavke, da morajo v obveznem šolanju prav vsi (!) učenci predelovati oziroma poslušati določeni program iz vseh predmetov in da praktično torej nihče ne sme pasti. Govorim le o zdravih, normalno razvitih otrocih, ki so ločeni po intelektualnih stopnjah in tem primernih okvirnih učnih načrtih, v okviru katerih naj se razvije šolnikova individualna dejavnost in sposobnost. Zakaj ne bi smel potemtakem nihče pasti? Če imam v razredu še vedno negativno oceno iz predmeta, je lahko

a) učni program prezahteven in preobširen, ni prilagojen stopnji dojemljivosti otrok, iz česar nujno sledi delitev po sposobnosti in zahtevnosti učnega programa;

b) če je prvo urejeno in kljub temu ne gre, smo krivi lahko mi sami, ker se nismo dovolj potrudili, so naše metode in prijemi slabi in nezadostni, je premalo učil, pomagal itd. — kar je potem naša slaba ocena;

c) so delovni, zdravstveni, družinski, sploh življenjski pogoji slabi, zato otrok ni kriv in nezadostno ocenimo starše ali skrbstvene organe.

Po mojem mnenju bi namesto številk v spričevalu veliko bolj ustrezala neke vrste karakteristika, za kar je pa potrebna predvsem večja stalnost učnih moči in nujnost, da poučujemo v določenem razredu čim več ur, se pravi vsaj določeno skupino predmetov (jeziki, naravoslovni predmeti z matematiko, narodopisni predmeti itd.). Menim, da bi bilo mnogo bolje namesto nezadostne ocene, na primer iz matematike, napisati, kaj dijaku ne gre, kakšne so njegove umske sposobnosti v zvezi s predmetom in potem seveda tak dijak ne bo mogel biti na primer računovodja; tisti pa, ki mu delajo tudi jeziki težave, pa ne bo uslužben pri potovalnem uradu za tuje turiste, morda pa bo izvrsten traktorist ali pa nenadomestljiva specialistka za oblikovanje damskih klobukov.

Seveda — trenutno rede še imamo in čez noč ne moremo preko tega. Zato vsaj ocenjujmo javno, s skrivanjem ocen le še podžigamo tisti nesrečni »lov« ali pa zgrešeno ambicijo. S podjetji, ustanovami in mojstri, ki jemljejo v službo, pa bi morda veljal tihi dogovor: do nadaljnjega naj velja zadostna ocena za manjšo nadarjenost in sposobnost v določenem predmetu. Saj je ta nesrečni zadostno že itak deležen največjega pohujšanja v našem sedanjem redovanju. V beležnicah šolnikov, ki ocenjujejo po teoriji — za odlično zna bog, za prav dobro jaz... — se sprehaja ta inkrimirani red v sila pestrih variantah (še zadostno, komaj zadostno, zadostno s piko in brez nje, dober zadosten, soliden zadosten — morda bi uvedli še normirani zadosten, udarniški zadosten in morda še katerega).

Andrej Česen

Učitelj, učenec in spričevalo

Šolsko leto je pri kraju. Napetost v razredih in zbornicah je na višku. Vsi učitelji na vseh zavodih zaključujemo ocene in se z učenci vred veselimo skorajšnjih počitnic. Da, zaključujemo ocene! O tem hočem nekaj premišljevati, če bom zmogel prav; o odnosu učitelja in učenca do spričevala, o ocenjevanju v naši praksi sploh.

S šolsko reformo si veliko obetamo in je resnično korak naprej pri nas. Poraja se tudi vprašanja ocenjevanja v vseh stopnjah šol. Predvsem pereče se mi dozdeva vprašanje ocenjevanja v osnovnih šolah in nižjih gimnazijah. Učitelj je pr,siljen, da ugotavlja količino znanja v vsaki otroški glavici in ga razvrščuje v pet predalčkov, v pet ocen. Toda pri vsem tem ne sme pozabiti, da ima pred seboj osebnost, ki jo mora vrednotiti in jo s pomočjo petštevilčne skale prikazati otroku, staršem in družbi, ki bo z oziroma na ta statistični prikaz zopet ostvarila svojski odnos do otroka. Otrok se razvija v osebnost s prirojenimi dispozicijami in pod vplivom okolja. Čestokrat se zgodi, da učitelj vidi zgolj znanje in tega objektivno po količini in kakovosti oceni z eno izmed petih številk, ki jih ima na razpolago. Prav, znanje mora biti in znanje se ocenjuje! In pri vsem tem niti ni najbolj važna številka, s katero smo hoteli prikazati določeno sposobnost učenca za ta ali drugi predmet, temveč je važno, kako vpliva ocena na razvijajočo se osebnost.

Vsi težimo za tem, da bi bila naša šola življenjska, praktična. Nedvomno je, da mora vsak učenec osvojiti osnovno znanje in doseči primerno stopnjo splošne izobrazbe. Spričevalo je tisti dokument, s katerim si pomaga čez ovire, z njim si odpira vrata v obrt, v proizvodnjo, v samostojno življenje. Vprašanje je, če je spričevalo resnična, pravilna slika mlade osebnost. Velika je odgovornost vsakega vzgojitelja, saj lahko z nepreviđno napisano številko zavre življenjsko pot mlademu človeku, da ga poniža, ga zavede v brezizhodnost in mu ubije voljo do dela. Ponovno poudarjam, da mora otrok osvojiti osnovno znanje, ni pa nujno, da bi bil vsepovsod doma, da bi za vse imel potenciran interes. Mnogi učitelji — posebno mlajši — smo v začetku večkrat bolj brezobzirno strogi kot mili in se vse premalo zavedamo, da včasih brez nujne potrebe marsikateremu otroku odbijemo leto. No, ne trdim, da je obvezno tako! Vsak dela po svoji vesti in vendar čestokrat iščemo koga, ki bi nam pomagal nositi odgovornost za nezadostno oceno. Včasih kličemo na pomoč razredni kolektiv, učence, ki skušajo biti zelo nepristranski in so mnogokrat strožji od samega učitelja. Učenci ocenjujejo količino znanja, a tudi pristransko nastopajo, če ocenjujejo kakega svojega ljubljenca n. pr. dobrega športnika. Čustveni moment igra večkrat odločilno vlogo. Iz lastnih izkušenj vem, da je marsikdaj silno težka odločitev pravilnega reda.

Naj navedem nekaj primerov iz prakse, ob katerih se mora vsak vzgojitelj zamisliti. Poznal sem učenca, ki je živel v silno težkih socialnih razmerah. Brez očeta je bil, očim ga je pretepal in na posestvu je moral garati od ranega jutra do pozne noči. Že v prvih razredih ni mogel spremljati pouka realij predvsem ne računstva. Prva razreda je nekako prebrodil, v petem pa se mu je zataknilo. Pri računstvu je odpovedal. Odlično pa je bral, se zelo zanimal za zgodovino, socialne probleme in zemljepis. Imel je močno razvito domišljijo in je bil zelo tovariški. Kazalo je, da ni bil sposoben osvojiti zakonitosti logičnih procesov pri ugotavljanju medsebojnih odnosov kombiniranih računskih operacij. Iz računstva je moral biti negativno ocenjen.

Neka učenka pa je bila izredno marljiva pri ročnih delih in gospodinjskih poslih. Naučila se je nekaj stvari, toda bila je zelo trda, kot pravimo. Ni mogla dojeti slovničnih in matematičnih zakonitosti. Risala je izvrstno. Zaostala je.

Mnogo bi še lahko naštel podobnih primerov, pa dovolj. Vprašamo se samo, kako je bilo otroku, kako staršem? Ali smo bili sposobni s petimi številkami pravilno oceniti marljivost imenovane učenke? Ali smo bili upravičeni učenko ponižati, zapostaviti in zavreti mlademu človeku pot v poklic? Tu je tista boleča točka našega ocenjevanja.

Nimam namena razpravljati, le nekaj pomislekov sem hotel nakazati. Večkrat se sprašujem, da bi bilo morda bolje, če bi učencu, potem ko smo uporabili že vse metodične in vzgojne prijeme, resnično pripravili učenca, da daje vse iz sebe, napisali v spričevalo karakteristično sliko za imenovanega učenca: »Učenec je dobrosrčen, se zelo zanima za socialna vprašanja, odlično čita, je praktično inteligenten, za delo, ki pa zahteva širših računskih operacij, ni sposoben.« S tem bi bolj objektivno ocenili učenčevo osebnost in bi nam številke rabile zgolj kot vzgojno važen faktor za kakovost znanja in tako ne bi bili biriči, ki smo človeku vzeli leto dni in mu onemogočili primeren razvoj.

Menim, da ni odveč, ker sem zapisal nekaj o tem. Naj tudi drugi povedo svoje. Prav zdaj ob koncu šolskega leta nam bo praksa spet dala ponovnih izkušenj in potrudimo se razmišljati ob njih. Glejmo v učencu vedno malega človeka, ki raste, in skušajmo to rast oplemenititi, pospešiti, a nikoli zavirati! Šola naj bo resnično življenjska!

Rudi Lešnik

NAROČNIKOM!

Z 11. in 12. številko smo pripravili našim bralcem bogat počitniški material. S to dvojno številko zaključujemo prvo polletje, čeprav boste 1. julija dobili v roke še posebno številko Prosvetnega delavca z DRUGIM RAZPISOM SLUŽBENIH MEST.

Uredništvo

Problematika knjižnic in arhivov

(Nadaljevanje z 2. strani)

ljanski škofijski arhiv (ustanovljen l. 1463), arhiv Muzeja narodne osvoboditve (ki je še vedno sestavni del muzeja) in drugi.

Po stanju konec leta 1956 smo imeli v Sloveniji tele samostojne arhivske ustanove:

1. Državni arhiv LRS, 2. Državni arhiv — podružnica Maribor, 3. Mestni arhiv v Ljubljani, 4. Mestni arhiv v Kopru, 5. Mestni arhiv v Ptuju, 6. Mestni arhiv v Piranu.

Omenjeni arhivi razpolagajo z nekaj nad 2000 kv. m arhivsko uporabnega prostora. Od celotnega arhivskega materiala, ki ga imajo vskladiščenega, ni še niti polovica tako urejenega in evidentiranega, da bi lahko služil kot gradivo za znanstveno obdelavo.

V najtežjem položaju je od vseh **Državni arhiv LRS**. Zato je še danes približno dve tretjini arhivskega materiala vskladiščenega v kleteh.

Omenjeno gradivo je v neprimernih prostorih ne samo nedostopno za kakršnokoli raziskovanje, ampak je v nevarnosti, da v nekaj letih povsem propade.

Državni arhiv je sicer prav sedaj dobil lokacijo za posebno poslopje (stalo bo na vogalu Aškerčeve in Gorupove ulice nasproti stavbe Prirodoslovne in filozofske fakultete), vendar bo do definitivne rešitve problema z novogradnjo po vsej verjetnosti poteklo še toliko let, da je treba še naprej iskati možnosti za provizorično prevskladiščenje ogroženega arhivskega materiala.

V nič boljšem položaju glede prostorov ni **arhiv v Piranu**, ki ne more za arhivske namene adaptirati stavbe, ki mu jo je že dodelil občinski ljudski odbor, čeprav imajo piranske arhivalije edinstven pomen.

Drugi arhivi so s prostori na boljšem, je pa seveda zaradi izrednega naraščanja arhivskega materiala pričakovati, da bodo v nekaj letih prav vsi v stiski zanj.

Podatkov o številu arhivskih dokumentov in spisov ne moremo niti približno navesti, ker bo njih število ugotovljeno šele tedaj, ko bodo vsi arhivi inventarizirali svoj material, kar bo z ozirom na obseg gradiva trajalc nekaj let. Statistična služba LR Slovenije verjetno prav zato v svojih poročilih še ni zajela dejavnosti arhivov, niti nima podatkov o obstoječih registraturah.

Letovišče Združenja učiteljev in profesorjev LR Srbije

V času šolskih počitnic bo organizirano za naše članstvo letovišče v kraju GRLJEVAC pri Splitu.

Kraj je oddaljen od Splita 8 kilometrov ob cesti za Omiš in je zvezan s Splitom z mestnim prometom (avtobusi). Kraj leži ob morski obali, plaža ima pesek in je dolga več kot 5 km ter zelo pripravna za kopanje odraslih in otrok. Kraj in okolica imata mnogo sadja in povrtnine.

Stanovanje bo v hišah (v sobah z 2 do 5 posteljami) in pod šotori (2 do 4 postelje).

Dnevna oskrbnina za letovanje v hišah je 410 din, v šotorih pa 350 dinarjev. Otroci do 7. leta starosti, ki ne bodo imeli svojega ležišča, bodo plačali 50% oskrbnine.

V tem letovišču se lahko letuje najmanj 15 in največ 30 dni, in sicer v izmenah:

1. izmena: od 3. julija do vključno 17. julija

2. izmena: od 20. julija do vključno 3. avgusta

3. izmena: od 6. avgusta do vključno 30. avgusta.

Prijave za letovanje je poslati na naslov: Republiški odbor Združenja učitelja, nastavnika i profesora NR Srbije — Beograd, Kralja Mil'ina 66 — z oznako »za letovalište«. Prijavi je treba priložiti dopisnico za odgovor.

V prijavi je treba navesti:

1) v kateri izmenj želite letovati

2) ali naj bo letovanje v hiši ali pod šotorom

3) ime in priimek vseh prijavljenih (za otroke tudi leto starosti).

Prijavi je treba priložiti potrdilo, da je prijavljenec redni član našega združenja in da je plačal članarino.

Ko bo prijavljeni član dobil obvestilo, da je v letovišče sprejet, mora takoj vplačati 50% celotnega zneska za letovanje na tekoči račun: 103-T-950 in na prej omenjeni naslov.

Prijave pošljite TAKOJ na naslov v Beograd.

Republiški odbor

Kaj pa učna sredstva?

Nova šola, katere pričetke naj bi začeli uveljavljati v prihodnjem šolskem letu, bo zahtevala nove načine dela, nove učne oblike in tudi boljše odnose med učečim in tistim, ki ga je treba vzgajati in izobraževati. Ne delajmo si utvar, marsikje bodo te spremembe začetek lepega delovnega poleta, vsestranskega iskanja in tudi precejšnje zaskrbljenosti, drugod pa se razen zunanjih organizacijskih ukrepov še lep čas ne bo dosti spremenilo in bo preteklo še nekaj vode, da bodo spremembe prešle preko prepleskanih naslovov. To je tudi razumljivo. Velik del našega šolskega sveta je tako vajen starih učnih načinov, starih oblik in dosedanjih organizacijskih shem, da predstavlja zanj sleherna sprememba že kar notranji pretres, zlasti, ker v zadnjih letih osebno ni imel dovolj prilike, ogledati si boljše, naprednejše šolsko delo v tujini, doma pa kljub mnogemu razpravljanju le niso prišli do tega, da bi nove načine dela v večji meri tudi pokazali konkretno pri dovolj močnem, kvalitetnem vsakdanjem delu, poleg tega se je marsikatera sprememba izvršila brez zadostne preizkušnje. Od samega načelnega razpravljanja o novem ljudje ne morejo živeti in marsikdo si prav zaradi tega zamišlja kot popolnoma novo nekaj, kar bi moralo biti v vsaki naši dobro urejeni šoli nekaj povsem povprečnega.

Jasno, da so pri uveljavljanju novega prva stvar kadri, njihova notranja pripravljenost in strokovna usposobljenost. Preusmeritev teh kadrov na tak način dela, kakor ga predlagajo reformna prizadevanja, bo dolgotrajen proces, ki se ga ne bo dalo urejevati administrativno in z neko ihtavo naglico. Ljudje dozorevajo počasi, preoblikujejo se še počasneje, ako nočejo biti naivni površneži, ki se vdajajo sleherni trenutni modni puhlici. Zato bo tako pred organi prosvetne oblasti, kakor tudi pred sindikati, pedagoškimi društvi, zlasti pa pred Pedagoškim centrom mnogo potrpežljivega in obenem odgovornega dela, ki ne bo rodilo sadov od danes do jutri, temveč šele po daljši dobi.

Treba pa je razpravljati tudi o materialnih sredstvih za take spremembe. Staro pravilo, da je za malo denarja malo muzike, bo našlo tudi tu svoj odraz. Dobro delo v razredu je nujno vezano na poglobljen strokovni študij, za tako delo je treba strokovnih knjig, seminarjev, ekskurzij — torej denarja. Marsikdaj se bo kak najosnovnejši reformni ukrep ustavil ob presenetljivem pomanjkanju zgradb, lepo zamišljene stvari bodo prešle v neko zasilno obliko, ki bo prerasla v večletno stalnost. Če gradimo za prihodnost, če hočemo ljudi, ki bodo več producirali, moramo imeti boljše šole, tah pa zastonj ni, treba je zanje nekaj investirati. To ne velja samo za velike stvari, za mogočne zgradbe, temveč tudi za tista sredstva, ki jih potrebujemo sleherni dan pri pouku, za učila, knjige in za druge potrebščine. Te stvari imajo dve pomanjkljivosti. Večina od njih je usmerjena v našo staro uveljavljeno učno obliko frontalnega dela z učenci, in sicer tako, kjer dela dejansko samo učitelj, učenec pa malo ali nič, kjer učenec samo pasivno sprejema. Nove učne oblike zahtevajo tudi tu spremembe, poskusov naj bi na primer ne opravljal samo učitelj, temveč skupine učencev ali celo sleherni učenec. To seveda zahteva na eni strani določene večje količine materialnih sredstev, na drugi strani pa seveda izdelavo preprostih učil, s katerimi je mogoče ilustrirati osnovne prirodne zakonitosti. V svetu imajo takih učil na pretek, uvažati jih pa verjetno zaradi deviznih težav ne bomo mogli, postati pa bomo morali gibčnejši in hitrejši v domači produkciji. Ob tem je treba vsekakor opomniti, da je pri nas šolsko delo vse preveč omejeno samo na učiteljevo razlago in na učno knjigo, vse premalo pa uporabljamo sodobna tehnična sredstva, kakor radio, diaskop, film, gramofon, magnetofon itd. Res predstavljajo ta sredstva danes še precejšnje investicije, ki jih ni mogoče povsod uveljaviti, imamo pa na drugi strani vrsto šolnikov, ki smatrajo delo s takimi sredstvi le za zabavo in jih zato kljub boljšim prilikam ne vključujejo v redno delo. Jasen odraz tega stanja je tudi dejstvo, da se naša metodika sorazmerno zelo malo ukvarja s takimi sredstvi in jih ne popularizira. Zato ostaja edina učna opora na večini šol le učna knjiga.

Učna knjiga za obvezno šolo je prestavljala doslej obširno, sistematično zbrano gradivo določenega predmeta, ki je bilo za učenca navadno pretežko in je neredko obsegalo vse tisto, kar bi moral znati spet samo učitelj. Take knjige se je učenec bal, navajala ga je k pasivnemu sprejemanju, učitelja pa je prav zaradi svoje obširnosti priganjala, da je z gradivom hitel, prehajal v nepotrebne podrobnosti in le boljši šolniki so bili toliko samozavestni, da so se omejevali le na najvažnejše. Je pač tako in bo tudi v prihodnje, da marsikateri učitelj ne preštudira učnega načrta in se ne naslanja nanj, temveč na učno knjigo.

Razvijajoči se človek, zlasti učenec obvezne šole, ne more sprejemati karkoli in na kakršenkoli način

V prihodnji obvezni šoli bo pa morala biti obvezna učna knjiga primerno skrčena, obsegati bo morala tisti najnujnejši pregled bistvenih poglavij določenega predmeta, ki tvori jedro zahtev učnega načrta za neko učno stopnjo. Način šolskega dela sam pa bo zahteval, da bo za poglobitev obravnavanih vprašanj služila dobro urejena in bogata **razredna knjižnica**, v kateri bo poleg literarnih in umetniških del tudi potrebna količina priročnikov, pomožnih knjig in leksikonov. Takih knjig že nekaj imamo, izdajajo jih vse naše založbe, največ Mladinska knjiga, ki pripravlja tudi prvi slovenski otroški leksikon, mnogo takih priročnikov bo pa še treba pripraviti ter jih urediti nalašč za šolsko rabo. Skupinsko delo v razredu, o katerem toliko govorimo, je na primer nemogoče brez zadostnega števila priročnikov. Razredna knjižnica, v kateri bi morali imeti po več izvodov takih knjig, bo odigrala v prihodnje pri pouku važno vlogo, postala bo del pouka samega. To je pomembno zlasti za podeželje, kjer otrok nima doma potrebnih knjig in bo pri samostojnem delu nujno vezan samo na gradivo, ki ga bo nudila razredna knjižnica. Boj za večje dotacije šolskim knjižnicam bo dobil še novo argumentacijo, obenem pa se bo moral dvigniti interes šolnikov za knjigo in knjižničarstvo sploh, saj bo treba učence vsakega razreda uvajati v osnovne elemente urejene skrbi za večje število knjig. Druga stvar, ki jo je treba upoštevati, je dejstvo, da se bo pouk v obvezni šoli do neke mere le naslanjal na krajevne prilike in da za obravnavanje take snovi ne bo mogoče dobiti izčrpnih podatkov v rednih učbenikih, še daleč pa nismo in še ne bomo na taki stopnji, da bi lahko prešli k izdajanju obveznih učbenikov za določene pokrajine. V kolikor obstajajo taki primeri v drugih naprednejših državah, zajemajo precej široka območja z več milijoni prebivalcev, pri nas pa si bomo morali pomagati še precej časa z raznim priložnostnim tiskom, z raznimi almanahi, lokalnimi zborniki in vodniki, opisi in podobno, dasi pestrost slovenskega ozemlja teži k drugačni ureditvi tega vprašanja. Tudi zunanji pogoji našega šolstva bodo v raznih krajih različni. Močan industrijski center bo lahko vedno več dajal svoji šoli kot zaostalo kmečko okolje. Povprečnim zahtevam učnega načrta bosta morala sicer ustreči oba, pričakujemo pa, da bodo v boljših šolskih razmerah dali vendar nekaj nad povprečjem. Za primerno poglobitev pa bodo potrebovali nekaj več kot oficielni učbenik in tu jim bo spet pomagala razredna knjižnica, če bo pestra in pravilno urejena.

Zato se zračaj obvezne učne knjige v prihodnje nekoliko spremeni.

Šolska knjiga, ki je naslonjena na učni načrt, ne more bistveno mimo njega. Konkretizirati pa mora tudi tiste vzgojne smernice, ki jih poudarja naša družba. Razvijajoči se človek, zlasti učenec obvezne šole, ne more sprejemati karkoli in na kakršenkoli način. Poleg strokovne, znanstvene točnosti in umetniške vrednosti obstajajo tudi pedagoške in psihične zakonitosti, ki jih je treba prav tako upoštevati. Idealna stalna učna knjiga, ki naj velja za dolgo vrsto let, je danes nemogoča, ker se življenje in znanost tako razvijata, da ju je vč.asih le težko dohitevati. Kakor na eni strani ne moremo zahtevati, da bi knjiga dajala sproti vse najnovejše izsledke določenega predmeta, tako je na drugi strani neprijetno, če učenec lahko ugotavlja, kako močno je stvarno življenje že prehitelo njegovo predpisano učno knjigo. Potrebna pravilna srednja pot je lahko le posledica treznega premisleka. Problematično je, težnjo po sodobnem v učni knjigi uresničevati zgolj z navajanjem še ne ustaljenih, neprečiščenih tez. Mocno aktualizirane učne knjige bodo vedno v nevarnosti, da jih bo čas prehitel, zahtevale bodo neprestanega popravljanja in bodo vzbujale v mladih ljudeh občutek neke vihravosti, nestalnosti, šibke trdnosti.

Trezna presoja novega in zastarelega pa ne more zakriti tega, da lahko pričakujemo veliko pestrost učil, učbenikov in priročnikov posebno za obvezno šolo. Da bi vso šolsko modnost lahko nakopičili v eni sami knjigi, bo pač le pobožna želja, življenje pri nas je prebogato, preširoko, niti mladinske revije in listi ga ne morejo vsega zajeti, čeprav se neprestano širijo, krepijo. Prav bi bilo, da bi že prvo leto dela po novem pokazalo nekaj drznejših posegov v tej smeri. **W.**

Otroku pravilno telesno vzgojo!

Na posvetu izvedencev za telesno vzgojo, ki ga je organiziral Zavod za proučevanje šolstva LR Slovenije, je imel prof. Drago Ulaga referat, ki ga v naslednjem objavljamo v celoti:

Tudi v današnji dobi, ko smo na področju šolske telesne vzgoje znatno napredovali, naletimo ponekod na nepričakovano in presenetljivo nerazumevanje. Nekateri še vedno mislijo, da gre pri telesni vzgoji samo za »predmet«, pri katerem bi se naj otroci navadili malo lepega vedenja in nekaj spretnosti, drugi vidijo svojo učiteljsko nalogo edinole v posredovanju znanja.

Neredko slišite pritožbe, da gradijo novo šolsko poslopje z modernimi učilnicami, primernimi kabineti in reprezentančno avlo, vendar brez telovadnice in brez igrišča. Tudi tu gre konec koncev za nerazumevanje, za nepravilno vrednotenje nalog, ki jih ima sodobna šola.

Če bi pomenila telesna vzgoja samo nekak predmet, pri katerem predelujejo vadbeno gradivo z namenom, da bi znali otroci tudi korakati, skakati, plezati in delati lepe vaje, ne bi bilo tako velike škode, če bi jo zanemarjali. Ker pa pomeni telesna vzgoja mnogo več, ker izvira iz bioloških potreb otroka in je za normalni psihofizični razvoj neobhodno potrebna, ji moramo odmeriti v šolskem sistemu primerno mesto.

Sestali smo se z namenom, da bi kritično proučili in dopolnili osnutek novega učnega načrta za telesno vzgojo v osemletni šoli. Ravnali bi napačno, če bi začeli z učno snovjo, kajti naše izhodišče mora biti otrok, to je razvijajoče se živo bitje s svojimi posebnimi fiziološkimi in psihološkimi potrebami. Tudi ne smemo začeti razprave pri sedemletnem otroku, ker gre dejansko za nadaljevanje nečesa, kar se je že dolgo razvijalo in dosegio določeno stopnjo razvoja.

Da bi kar najbolj pravilno dognali biološke gibalne potrebe šoloobveznega otroka in njegovo razvojno pot od nagonskega udejstvovanja do razumnega, si moramo v glavnih potezah ogledati njegov razvoj od začetka.

Novorojenec nima niti moči niti gibalnih izkušenj. »Dete je nebogljeno, da bi se učilo samo sebi pomagati«, piše Gross. Novorojenec ničesar ne zmore, ničesar ne zna, vsega se mora učiti. John Locke je jasno povedal, da ni ničesar v intelektu, česar nismo s čutili dojeli. Dodamo naj, da so ob rojstvu tudi čutila še neizurjena. Vsega se je treba učiti popolnoma znova.

Vendar novorojenec, čeprav nebogljen, ni len. Sleherno minuto budnosti izkoristi za svoje spontane telesne vaje, s katerimi se razvijio tudi prve psihične funkcije. »Spontano gibanje pomeni začetek vseh telesnih vaj. To je prva naravna telovadba, ki so jo ustvarile notranje sile nezavisno od vsen vzgojnih stremljenj in vsen umsko zastavljenih ciljev«, piše psiholog Sippel.

Svoj vadbeni program za razvoj duha in telesa izvaja dete nagonsko. »Kaže, da je tako dinamično udejstvovanje otroka v igri spontano in da je sestavni del njegove razvojne nujnosti«. Dr. Marij Avčin). Z igro se razvija tudi otrokova duševnost.

Petletni otrok se že vključi v družbino. Začenja se doba skupnih iger, doba otroškega vrtca. Čutila so v fizjološkem oziru razvita, živčni preplet se izpopolnjuje in s tem v zvezi tudi telesna spretnost. Punčka si že zna zavezati čevelj, fantek zna žvižgati — oba sta kajpada na svojo spretnost hudo ponosna. Otrok predšolske dobe čuti potrebo »pomagati« odraslim pri vsakdanjem delu. Punčka si želi svoj likalnik in peče svoje potičke; fantek dobi miniaturno orodje — grabljo, motiko samokolnico — in ima dobro zavest, da je koristen pomočnik in tovariš očetu, ko dela na vrtu. Kakor igra, tako je tudi delo za otroka psihična, hkrati pa seveda tudi biološka potreba.

Otroci predšolske dobe se igrajo ne glede na jezik, ki ga govorijo, imajo pa svoj »zapik«, čutijo, kaj je prepovedano in zato že spoštujejo določena pravila igre. Vse delajo z dušo in telesom, v vsem so še psihosomatska enota. Vedno znova se nagonsko lotevajo tistih nalog in iger, ki so za njihov umski in telesni razvoj posebno primerne. Dobri ljudje jim lahko pomagajo le s primernimi rekviziti, s pobudo in usmerjanjem. Kaj vse pride v poštev? Kocke, vozček, obroč, žoga, skiro, trokolo, kotalke, rogovila (posušeno drevo), zvirala, plezala, bruna, lestve, nizki drogovi, smučke, drsalke, sani in podobno. Seveda ne smemo pozabiti na ilovico, mivko, testo, papir in sneg, kar vse pomaga razvijati ustvarjalne sposobnosti otroka.

Razvoja v ničemer ne smemo prehitevati. Docent Avčin svari pred sleherniim pretiravanjem in pred forsiranjem nadarjenih otrok, kajti le-to vodi slej ko prej do »fizičnih, psihičnih, karakternih in tudi pedagoških nevšečnosti, zlasti če je vzgajanje najmlajših talentov zvezano z občudovanjem in prevelikim poudarjanjem že itak po uveljavljanju stremeče otrokove vsebine«.

Predšolska doba je namenjena razvijanju vseh tistih lastnosti in sposobnosti, ki pomenijo pogoj za poznejše uspešno učenje in delo. Seveda moramo tudi s tega vidika zagovarjati zahtevo po vsakodnevnih igrah in telesnih vajah. V igri se ostrijo otrokova čutila, razvija se sposobnost opažanja, dojemanja, pozornosti, mišljenja, iznajdljivosti in ustvarjalnosti. Izpopolnjuje se centralni živčni sistem in s tem se boljšajo pogoji za psihične funkcije.

Otrok naj ostane doma do 7. leta, šele potem ga napotimo zdravega, odpornega, za umsko delo razvitega in ukaželjnega v šolo.

O usodni spremembi, ki jo obvezna šola pomeni za otroka, piše Avčin naslednje: »S pričetkom obveznega šolanja otrok se v njihovem življenju pojavijo bistvene spremembe zlasti glede omejevanja še dokaj spontanega in nujnostnega nagiba otrok k motorični dinamiki in udejstvovanju v igri. Spremembe nastanejo zlasti zaradi rednega dnevnega štiri do pet urnega šolskega dela, pa tudi izvenšolskega izpopolnjevanja doma in izven doma z udejstvovanjem otroka pri stranskih predmetih, kakor so na pr. tuji jeziki, glasba, razni krožki itd.« Nenadna sprememba, ko preidejo otroci od svobodnega udejstvovanja pod šolski režim, in ko jih nepoučeni starši obremenjujejo še z izvenšolskim učnim delom, utegne pomeniti za nadaljnji razvoj nepopravljivo škodo. Telesno zaostali, slabo razviti, umsko utrujeni in skorajda bolehni otroci se tudi intelektualno ne bodo razvili do tiste stopnje, do katere bi se lahko, če bi bil prehod od psihosomatskega, skorajda nagonskega uveljavljanja v predšolski dobi na šolski režim kaj bolj v duhu »postopnosti«.

Otrok se le težko disciplinira, težko se navadi na mirno sedenje in na pasivno poslušanje. V starih časih so si učitelji pomagali z ustrahovanjem, dandanes pa gradijo bolj na psihični težnji otroka, ki bi bil rad pohvaljen in odlikovan pred drugimi. Težnja po osebnem uveljavljanju je značilna za vsa šolska leta in konec koncev za celo življenje, vendar ne bi smela biti glavni motiv za učenje ali za prizadevanje pri telesnih vajah. Ključ do uspehov je v ustvarjanju interesa, tega pa vzbudimo, če se znamo kar se le da približati dejanskim, to je biološkim in psihološkim potrebim otroka. Pri sedem in osem-letnem otroku bi morali še vedno upoštevati, da je psihofizično bitje in da »glava ni edini del človeškega telesa«. Hoteli smo opozoriti na igralno metodo, na delovno metodo in zlasti na zahtevo nazornega pouka.

Če je otrok gibanja tako zelo potreben, tedaj je jasno, da ga je tudi željan. Želje pa že spadajo v svet duševnosti. Zanimivo in nad vse poučno je gledati, kako se otroci po dveurnem sedenju v šolski učilnici zapodijo na igrišče, na plezala, zvirala in nizke drogove, ki tam stojijo. Včasih izkoristijo kar ves odmor za telovadbo in igre. In vendar naletite na vzgojitelje, ki tega ne vidijo in ne razumejo, na pedagoge, ki krajšajo odmore ali pa celo zadržijo učence v zaprtih prostorih pod nadzorstvom. Tisti, ki se je spozabil in sledil klicu narave in se je kaj bolj razgibal, je navadno »nediscipliniran učenec«.

Dečki in deklice so vse do pubertete bolj ali manj poslušni in vdani, potrpežljivo se postavijo v vrsto, radi korakajo in delajo vse, **kar učitelj od njih zahteva.** Raje pa imajo konkretne in smiselne naloge, kakor pa formalne, ki so brez igralnega ali tekmovalnega motiva. Iskati, najti, dohiteti, zadeti, ujeti, preskočiti, splezati na vrh itd., to so naloge, ki jih zanimajo. Vsak se rad izkaže pred drugimi. Prija mu občutek, da je močan, uren, uspešen. V bistvu je to odraz biološkega egoizma, je instikt za obrambo in stopnjevanje vitalnosti. Saj so tudi vse nagonske telesne vaje odraz instikta za ohranitev vrste. Zaradi tega nam je narava vcepila nagon po gibanju, zaradi tega so mladi ljudje »lačni gibanja«, zaradi tega čutijo v gibanju posebno ugodje. Malček, ki se je naučil teka, teče od stene do stene in je pri tem zadovoljen sam s seboj; petletni otrok že nenenno kliče očeta in mater, češ, glej me, poglej vendar, kaj znam! Celo ogorčen je, če ga ne gledajo, če ga ne občudujejo. Pa tudi deset ali štirinajstletni dijak ima rad gledalce, pred katerimi bo pokazal, da zna kaj izrednega: skočiti z visokega v vodo, kolesariti, ne da bi se držal z rokami, stati na rokah in podobno. Zdravi otroci čutijo potrebo, da se izkažejo. Razumljivo pa je, da častihlepje ne smemo slepo podžigati; pedagog mora imeti izostren čut za svoje bodrilno in krotilno posredovanje.

Oglejmo si razvojne in psihične posebnosti šoloobveznega otroka še iz drugih vidikov!

Učenec I. razreda se rad igra v skupini. Njegovo vizuelno opažanje je že precej razvito, zato lahko računamo s sposobnostjo posnemanja. Fantazija je živa, vendar pretežno reproduktivna. Če damo otrokom možnosti in svobodo, da sami rešujejo kako gibalno nalogo, netimo s tem razvijanje ustvarjalnih sposobnosti, kar je posebno važno za poznejši razvoj.

Vse bolj se stopnjuje pozornost učencev, pomnenje, domišljija, mišljenje in druge psihične funkcije. Čim bolj se motorika izpopolnjuje, čim več gibalnih izkušenj imajo, tem več zaupanja dobijo vase in tem močnejša je težnja po samostojnosti. Gaulhofer uči, da je treba to težnjo upoštevati in zaposliti otroke z gibalnimi nalogami (Bewegungsaufgaben), ki jih ustvarjalno rešujejo, kakor rešujejo uganke. Tej metodi nasprotna bi bila zastarela metoda gibalnih predpisov (Bewegungsvorschriften), ko gre za ponavljanje šabloniziranih gibov. Če s tega vidika tehtamo psihični odnos učencev do iger, skakanja, plezanja, plavanja in smučanja in njihov odnos do prostih vaj, moramo priznati prednost tistim telesnim vajam, ki imajo značaj športnega udejstvovanja v naravi. To naj ne pomeni konec prostih vaj, temveč zahtevo, da jim priznamo samo tisto vlogo, ki jim dejansko pripada.

Povrnimo se k opazovanju otrokovega razvoja. Funkcije analizatorjev, ki ustvarjajo pogojne reflekse, beseda — gib, na primer »glavo gor — glavo dol« se izboljšujejo. Otrok se že zanima za učiteljeva navodila glede plavanja, smučanja, žoganja in drugih telesnih vaj. Pomnenje izgublja svoj mehanični značaj in postaja vse bolj smiselno, logično. Mišljenje se razvija od konkretnega k abstraktnemu, vendar ne pri vsen enako. Se je znatno število učencev, ki imajo velike težave z abstraktnimi pojmi. Okrog devetega leta se javlja kritični realizem, otroci se začnejo zanimati za konkretni svet.

Če gre učencem in učenkem vse gladko od rok, postajajo samozavestni, včasih tudi malce domišljavi in dobijo občutek, da so sposobnejši in več vredni od drugih. Se bolj pa je kočljivo, če jim nič ne gre, če ničesar ne znajo, ničesar ne zmorejo. Opozarjamo na učiteljevo nalogo, ki naj tako izbira in dozira vaje, da se bodo prav vsi učenci potrudili in da bodo vsi doživeli vzgojni proces od vaje in prizadevanja do uspeha.

Otrok ima svoj ponos in je prav, da ga ima. Mora ga imeti. Tudi zaupanje vase mora imeti. Sleherno ubijanje ponosa in zaupanja, sleherna kritika, ki je žaljiva, deluje na dušo kakor slana na cvetje. V starih časih, časih neznanja in zaostalosti, so šolniki in starši vzajemno ubijali moralo otrok in pri tem sploh niso imeli slabe vesti. To je bila škoda, pa tudi danes je velika škoda.

(Nadaljevanje na 5. strani)

Prof. Silvo Kopriva

Potovanje v Grčijo

(Nadaljevanje in konec)

PIREJ

Pirej je sam zase veliko mesto z največjo grško luko. Med vojno je mesto zelo trpelo in se še tu in tam poznajo sledovi bombardiranja. Na obali in v pristanišču je zelo živahno in silen vrvež. Pristanišče je bilo polno najrazličnejših ladij. Pirej ima tri pristanišča; glavno se imenuje po svoji obliki Kantaros (vrč). V stranskem je cel gozd jamborov. Takrat so pravkar razkladali iz tovorne ladje lep zelen marmor iz otoka Tinosa. Tudi v Pireju je mnogo ostankov antičnega mesta tako tudi dveh antičnih gledališč. Študent medicine nam je pravil, da si mora človek ogledati življenje v Pireju zvečer. Tako so nekateri našli tovariši bili v Pireju zvečer po večkrat, zlasti tisti, ki so imeli kaj več drahem v žepu. Midva sva se vrnila še pred sončnim zahodom v Atene s podzemno železnico, ki je speljana tudi na prostem v več ali manj globokem useku.

NA PELOPONEZU

Ker nismo imeli vodiča, je naš ožji odobr organiziral izlet na Peloponez. V petek smo ob osmih že drveli po tako imenovani Sveti cesti, ki vodi v Elevzino, kjer smo si ogledali ogromni prostor ostankov tega mesta; tu so Grki obhajali misterije na čast boginji Demetri in Kori. Po grškem bajeslovju je tu Demetra, mati Zemlja, izročila Triptolemu žitno zrno in ga naučila obdelovati zemljo. V Elevzini je bil doma prvi od treh največjih dramatikov Ajshilos. Pri vhodu na kultni prostor je ogromen kamnit medaljon cesarja Antonina Pija (sredi 2. stol. n. š.), ki je dal tam zgraditi velike propileje po vzoru Propilej na Akropoli. Na griču je bogat muzej s krasnimi skulpturami, ki pa ga nismo utegnili obiskati. Drveli smo proti Korintu. Cesta je speljana v bližini strmega pobočja tako imenovane Kaki skale (Hude stopnice), kjer se teren udira in kruši; to je antična Skironova skala, odkoder je razbojnik Skiron metal v morje popotnike; Skirona je končno Tezej na isti način likvidiral. Očividno je nastala ta zgodba v zvezi s pogostnimi potresi.

KORINT

Pred mostom čez korintski prekop se je avtobus ustavil, a miličnik nas je takoj pustil dalje, ko je slišal, da smo Jugoslovani. Korintski prekop je dolg le 6.300 metrov, širok 23 metrov, globok 8, a stene so visoke 50 do 80 metrov. Izročili so ga prometu leta 1893; po njem vozijo le grške ladje. Prekop ne ustreza več sedanjim potrebam. Že v starem veku so večkrat poskušali presekati to zemeljsko ožino, zadnji, ki je dal tam kopati, je bil Neron. Pot okoli Peloponeza je tako skrajšana za 32 kilometrov.

V okolici Korinta so že trgali grozdje. To je bilo ob koncu julija. Pri vinogradih so bili pripravljeni zabojčki, ki so jih kar sproti odvažali tovorni avti.

Videli smo posebno trto vitis apyrêta; njeno posušeno grozdje brez koščic so svetovno znane rozine **korinte**; v okolici Korinta in na Kreti uspeva še druga vrsta trte, ki daje rozine sultanine. Teh izvozijo iz Grčije letno 45 tisoč ton, l. 1938 pa so jih izvozili celo 75 tisoč ton. Izvažajo tudi zelo mnogo svežega grozdja, ki je voščeno rumene barve, zelo mesnato in okusno ter jako trpežno, t. j. ne gnije rado. Od časov Bakha je Grčija dežela, ki prideluje vino, sedaj letno nad 400 tisoč ton. Za svojega bivanja v Grčiji sem poskusil glavne vrste grških vin: muškat s Samosa, črno ahajsko vino s severnega Peloponeza, mavrodafni, v Tirinsu tako imenovano suho vino, najbolj pa mi je ugajalo atiško vino retsinato, to pomeni smolnato, ker ga mešajo s smolo. Pridelovanje vin je v Grčiji pod nadzorstvom državnega kemijskega laboratorija; izdelovanje umetnih vin, tako so mi rekli, ni dovoljeno. Imajo pa tudi brezalkoholne pijače, zlasti portokalado (oranžado), lemonozumo ter robidov sok.

Ustavili smo se v Korintu, kjer smo obiskali razvaline nekoč bogatega starega Korinta, ki je bil največje trgovsko središče starega veka in znamenit po svojih umetniških izdelkih zlasti iz brona; ima krasno lego pod 600 metrov visokim Akrokorintom z razvalinami srednjeveške trdnjave. Kraj je izredno slikovit. Takrat sem se spomnil Horacijevega stiha: Non cuivis homini contingit adire Corinthum, t. j. ne posreči se vsakomur priti v Korint, zato sem bil še prav posebno vesel, da se je to meni vendarle posrečilo. Tu je bogat muzej. Stoje še stebri najstarejšega dorskega Apolonovega svetišča. V bližini je odkopan amfiteater. Iz starega Korinta se lepo vidi Novi Korint ob morju; mesto je porušil potres 1928 l., kakor večkrat tudi stari Korint. Spominjate se še, da je bil 22. aprila 1954. leta hud potres v Voloi v severni Grčiji. Iz tega mesta je bila sobarica v našem hotelu v Atenah in dvanajstletni deček, ki je, skrivajoč se pred milico, čistil čevlje hotelskim gostom.

MIKENE IN TIRINS

Spotoma na vožnji v Mikene smo videli po travnikih na kupu mnogo čebelnih panjev; šofer nam je pojasnil, da so to čebele, ki so jih sem pripeljali na pašo. V Mikenah, »v skrajnem kotu s konji bogatega Arga«, kakor pravi Homer, smo občudovali Kiklopske zidove, Levja vrata in notranjost mogočne »Atrejeve grobnice«. Tu je Henrik Schliemann v decembru l. 1876 odkril grobove in grobnice mikenskih knezov, pri čemer mu je pomagala njegova neutrudljiva pomočnica žena Sofia. Našla sta zelo mnogo zlatih predmetov. Schliemann piše upravičeno za takrat, ko še niso odkrili zakladov v Egiptu: Vsi muzeji na svetu skupaj nimajo niti petine tega, kar smo dobili tukaj. — Brskali smo med ruševinami in našli drobce antičnih vaz; na nekaterih črepinjah se je poznala še ornamentika. Neki naš tovariš, ki je bil zelo skeptičen glede teh ostankov, je dejal, da muzejska uprava od časa do časa raztrosi po grušču in ruševinah take črepinje natičnih vaz v veselje turistov, kar pa je zgolj obrekovanje. Krasen je bil pogled z mikenske grajske planote po dolini. Povsod ob potokih je se cvetel oleander, ki je razširjal po okolici opojen vonj. Odpeljali smo se dalje in si ogledali grajske razvaline v Tirinsu. Tudi tu so mnogo bolje ohranjeni ostanki še mogočnih kiklopskih zidov, saj so zgrajeni iz dva do tri metre dolgih, meter debelih kosov. Njihova skupna debelina znaša v podzidju palače, ki je ohranjeno in kjer so bili gospodarski prostori in hlevi, 7 do 8 metrov, v zgornjem delu, kjer je prebival vladar, pa celo do 11 metrov pri celotni višini 16 metrov! Dramatik Evripides imenuje vso deželo Argolis, v kateri sta mesti Mikene in Tirins, kiklopsko deželo, kajti te palače dajejo mogočen vtis o prazgodovinskem ljudstvu, ki jih je gradilo, in o njihovih vladarjih, ki so prebivali v njih. Kako mogočna je bila ta palača, dokazuje tudi 20 tisoč kilogramov težak apnenčasti kos, ki je služil za tla kopalnice. Tu torej, kjer smo stali, so se kopali in mazilili Homerjevi junaki.

EPIDAVROS

Za daljši odmor smo se ustavili v Epidavru. Iz avtobusa smo zložili skatle, v katerih je bila suha hrana, ki so nam jo dali v hotelu za pot. Dasi je resničen pregovor: Naj človek pol sveta obteče, najboljši kruh doma se peče, mi je vendar kruh v Grčiji zelo ugajal, zlasti ker je posipan s sezamovim semenjem, ki lepo zapečeno daje kruhu še boljši okus. Od evropskih dežel uspeva sezam samo v Grčiji, na Malti in ob Marmarskem morju. Iz semena dobivajo olje, ki ga uporabljajo za kozmetiko, za izdelovanje tuša, kot jedilno olje in v Grčiji kot gorivo v cerkvenih svetilnicah.

Tu v Epidavru je najbolje ohranjeno antično gledališče v Grčiji, ki ga še popravljajo in urejujejo. To gledališče ima sijajno akustiko; normalna govorica se sliši zelo dobro in jasno do najvišje, mislim 70. sedežne vrste. V orhestri sem na prošnjo tovarišev in tovarišic recitiral stihe iz Homerjeve Iliade in iz Sofoklejeve tragedije; stali so na vrhu v zadnji vrsti, nazadnje so me fotografirali kot posebno atrakcijo tistega dne.

Iz Epidavra smo se odpeljali še k morju na kopanje, kjer smo se osvežili in odpočili. Pozno zvečer smo se vračali v Atene. Zanimiva je vožnja po asfaltirani cesti; na vseh ovinkih so po sredi ceste ob žarometu avtobusa svetleče okrogle ploščice, ob robu pa svetleči stebrički, ki varno vodijo šoferja.

ZADNJI DAN V ATENAH

Sedem dni, kolikor smo bili v Grčiji, je bilo premalo, da bi si mogli natančneje, mirneje, brez naglice ogledati Atene in obiskati še njihovo okolico Himet, Dafni, Maraton ter zlasti Delfe, rt Sunion, Meteora, Sparto, Olimpijo in drugo. Razen tega smo imeli tudi premalo denarja. Vendar sem nakupil nekaj stvari za spomin. Najbolj

OTROKU pravilno telesno vzgojo!

(Nadaljevanje s 4. strani)

če so še šolniki in starši, ki ne vedo, da bi morali prav slehernemu otroku pomagati do uspehov, kakor pri učenju tudi pri igri (torej pri telesnih vajah!), kajti doživetje uspeha je za razvoj otroka kakor veter, ki je zapihal naravnost v razpeta jadra. Za intelektualno slabega otroka utegne pomeniti uspeh pri igri obnovitev vere vase in optimizem — in ob pomoči razumnega vzgojitelja je zelo verjetno, da se bo tak otrok lažje lotil tudi manj privlačnih nalog, kakršno je učenje.

Težko otrokom, manj nadarjenim in slabotnim, če jim ne omogočimo prav nobenega uspeha!

Zaradi spolnega prebujanja nastopajo okrog 12. leta komplicirani odnosi med dečki in deklicami. Nevede se ločijo v dve skupini, navadno se dečki ne marajo več igrati z deklicami. Pojavljajo se tudi razlike v interesih. Dečki tekmujejo, se kosajo in igrajo borbene igre, deklice pa so dovzetne tudi za ritmiko in druge umirjene telesne vaje. Tudi deklice imajo smisel za tekmovanje, vendar je manjši kakor pri dečkih.

V dobi, ko se pred puberteto narava otrok zbere, kakor pred novo, težko nalogo, ko je rast umirjena in so dečki in deklice presenetljivo čvrsti in spretni, se počutijo sposobne in dobijo še večjo težnjo po samostojnosti. Za tem prihaja doba, ko so nespoštljivi, ko radi kritizirajo odrasle in jim kljubujejo, ko se obračajo stran od staršev. Zdaj jih je teže voditi; še vedno so potrebni vodstva, vendar pametnega! To je doba spreminjanja otroka v fanta ali dekle — doba psihične neuravnovešenosti in telesne krize. Hitra rast, ki začenja kmalu potem, ko se »narava zbere« pri deklicah okrog dvanajstega, pri dečkih pa okrog trinajstega leta, pokoleba poprej pridobljeno telesno izurjenost. Mladostnik dobi kaj kmalu občutek, da je »tako neroden«. Značilne so emocialne skrajnosti, zdaj visoko leteči cilji, zdaj spet občutek, da vse skupaj »nima smisla«.

V težavah se poraja nov človek — budi in brusi se njegov jaz, razvija se osebnost. Nič zato, če bo storil še marsikatero nerodnost, če bo še kazal zanimanje za kavbojke ali če se bo vase zaprt pritoževal, da ga »nihče ne razume«. Nič zato, saj smo poučeni, da gre za razvojno dobo, za dobo s pojavi neuravnovešenosti, ki traja samo nekaj let in nato mine.

S pubertetno dobo v zvezi pa se javljajo za vzgojitelje važne naloge. Mladostnika je treba razumeti, potrpeti z njim in mu pomagati. Omogočiti mu je treba redno, sistematično in zadostno telesno vadbo — delno zaradi telesnega razvoja, delno pa zaradi utrjevanja moralnih lastnosti. Mora se truditi, mora se naprezati in mora imeti tudi športne cilje! Vadba ga bo telesno in moralno okrepila, vadba ga bo nagradila s spoznanjem, da zmore prav toliko, ali še več kakor drugi. Vadba mu bo znatno pomagala do življenjske sposobnosti in do življenjskega optimizma.

Starostno dobo od 10. do 14. leta označujejo nemški športni pedagogi z dvema besedama »wollen und wagen«, hoteti in tvegati. Možnosti, da ohranjamo (ali, če treba, da podžigamo) voljo po udejstvovanju, je nešteto: športne igre, atletika, plavanje, smučanje, športno orientiranje, planinstvo, taborništvo itd. Ni važno, da bi dosegli z učenci posebno vidne športne rezultate, je pa potrebno in še kako važno, da se razvija ves kolektiv, da se vsi dijaki in dijakinje športno preizkušajo in da so vsi prežeti s stremljenjem »hočem biti boljši«. Kakor je nezaželeno, da bi bilo kaj več takih, ki jih zaradi precenjevanja športnih uspehov označujejo kot »važne«, tako in še bolj je nezaželeno, da bi bilo kaj več takih, ki jih označujejo kot »reve«, ker ničesar ne zmorejo in se vsega, kar je količkaj tvegano, bojijo.

Ne smemo pozabiti, da pomeni življenje v civiliziranih deželah propadanje človeškega telesa, zlasti njegovega mišičja. V naših slovenskih razmerah še ni nastopila doba avtomobilov, liftov, avtomatov in drugih pridobitev tehnike, toda ta doba že hitro prihaja. Na to moramo biti pripravljeni. V svetu se že oglašajo filozofi, ki opozarjajo, da vodi pot nazaj, »pot k telesnemu in duhovnemu ozdravljenju civiliziranega človeštva samo s pomočjo pravilne telesne vzgoje« (Dr. Stefan Yowev). Da ne bi prišlo do rodu slabičev, je nujno potrebno, da biološkega egoizma, ki se kaže v borbi mladega človeka, ne zatiramo, pač pa, da ga kultiviramo. Ni slučajno, da se je pojavil vzgojni šport najprej v Veliki Britaniji, državi, kjer so najprej dosegli stopnjo industrijalizacije. Šport ne vzgaja z moraliziranjem, temveč s psihofizično dejavnostjo, ki je včasih zelo intenzivna. Od našega vzgojnega sistema je odvisno, ali bodo naši fantje in dekleta moralni in telesni slabiči, ali pa bodo zdravi, krepki, značajni in prežeti z življenjskim optimizmom. Mislim, da se pri nas veliko premalo borimo za izkoriščanje vzgojnega kapitala, ki je skrit v napredni, znanstveno izvajani telesni vzgoji.

Šport je torej v osemletni obvezni šoli pedagoška in biološka potreba. Ne dve ali tri ure športa na teden, temveč toliko, kolikor ga je potrebno za najboljši razvoj v psihofizičnem smislu. Vsak vzgojitelj bi se moral nenehno zavedati besed, ki jih je napisal Stane Kavčič v študiji o mladini: »Včasih je laže v zrelejši dobi nadomestiti slovnična in jezikovna pravila, zgodovinske podatke in matematične formule, laže je tudi menjati določene poglede na svet, kakor pa nadomestiti slab in nepravilen telesni razvoj, slabo zdravje in slabo telesno kondicijo, ki je mnogokrat posledica malomarnega in nepravilnega telesnega razvoja v mladosti. V tem pogledu je izredno važna fizkulturna in športna aktivnost mladine.«

Mladost je samo ena, in ko mine, je za telesno vzgojo že prepozno.

Drago Ulaga

Ob čem in kako bomo gradili novo šolo?

Vse bliže prihaja dan, ko bomo po dolgotrajnih razpravah nazadnje rekli zadnjo besedo: tako, zdaj pa je zaživela naša nova, reformirana šola. Zadnjo besedo mislim samo v simboličnem pomenu. Saj vsi vemo, da zadnja beseda v resnici še dolgo ne bo izrečena, ker se bo nova šola šele oblikovala v življenjski praksi, sredi življenja.

Pravimo, da bo in da mora biti naša nova obvezna šola življenjska. S tem navadno mislimo, da bo dajala otroku v letih obveznega šolanja bolj praktično, uporabno znanje, pa manj spominskega inventarja. Seveda bi ob tem lahko zašli v dolgo razpravljanje in razmišljanje o vseh mogočih problemih, ki se razvijajo drug za drugim, ko začnemo govoriti o smotru in nalogah obvezne šole in splošne izobrazbe. To pa nikakor ni naš namen. V kratkih besedah bi hoteli orisati novo obvezno šolo, kakor si jo zamišljajo in želijo naši starši, otroci in idealni učitelji. Pri tem bomo zajeli samo delček, ker njene problematike v vsem obsegu na kratko sploh ne bi mogli obdelati. Ta ali oni, ki bo prebral naša razmišljanja do konca, bo najbrž zagodrnjal: »Eh, poglej ga naivnega idealista!« In se niti zmotil ne bo mnogo, ker mora biti človek včasih v resnici naiven in idealist, da sredi razburkanega življenjskega vrenja zagleda ideal, ki pa mu potem vztrajno sledi sam in z njim vsi ljudje okrog njega.

O šolski reformi smo v teh zadnjih letih mnogo pisali in govorili. Celo »Radio« in »Pavliha« sta že pogosto čutila potrebo zbijati na njen račun boljše ali slabše šale, namesto da bi se lotila še dokaj številnih njenih nasprotnikov, ki se z vsemi silami trudijo, da bi zavrli in osmešili vse novo in napredno v našem šolskem reformnem gibanju. Reformno gibanje pa gre seveda svojo pot naprej, ker pač življenje terja svoje in tudi šola ne more več vztrajati na starih pozicijah. Prav v tem pa je tudi bistvo. Naše življenje se je močno spremenilo. Morda tega niti sami ne občutimo v polni meri, ali pa ne znamo v celoti izraziti, v čem je tista globoka sprememba. Samo tu in tam ugotavljamo, da smo postali drugi ljudje, da je naše življenje v primerjavi s preteklim polno in pestro, da nas čas peha z veliko brzino naprej. Poleg tega pa ugotavljamo, da so naši otroci močno razgledani, se zanimajo za vse mogoče stvari, so samostojni in včasih že kar preveč samozavestni in pri tem seveda tudi pogosto brezobzirni, predrzni, površni, nekako prezreli za svoja leta, ker hočejo delati in živeti svoje življenje mimo nas. Prav to pa je tisto, kar bo morala naša šola upoštevati, če bo hotela biti v resnici življenjska šola. Pomagati bo morala otroku, da se bo v življenje vključeval lahko brez večjih težkoč. Šola bo morala v marsičem menjati svoj karakter. Če smo jo doslej imenovali **učno-vzgojna ustanova,** *v resnici je bila pretežno učna ustanova in le v manjši meri vzgojna, bo nova šola lahko življenjska le, če bo postala* **vzgojno-učna ustanova.**

V »temeljnih načelih« je med drugim rečeno, da mora reformirana obvezna šola otroka vsestransko vzgajati; torej ne samo intelektualno, temveč v enaki meri tudi fizično, moralno-etično, estetsko, politehnično. Enako je poudarjeno zaradi tega, ker je pač doslej vzgajala pretežno intelektualno, vse drugo pa je bilo bolj ali manj zapostavljeno. S tem seveda ni rečeno, da bo n. pr. politehnični in estetski vzgoji posvečeno v obvezni šoli enako število ur kakor intelektualni vzgoji. Toda šola mora vzgajati mladega človeka vsestransko, njegovo osebnost v celoti. To se pravi, otrok naj raste v dobro vzgojenega plemenitega človeka in državljana, člana naše socialistične ljudske skupnosti. Dobro vzgojen človek pa mora biti seveda tudi primerno izobražen. Intelektualna vzgoja in ostala vzgojna področja se torej medsebojno nikakor ne izključujejo, nasprotno — se medsebojno oplajajo in dopolnjujejo ter šele tako zlivajo v harmonično celoto.

Tu pa se odpira vprašanje: **ob čem in kako bomo dosegli v naših šolah takšno idealno stanje?** *Ljudje, ki so malodušni, se pri razgovorih o reformirani šoli pogosto ustavijo pri ugotovitvah, da nimamo za novo šolo niti najosnovnejših materialnih pogojev, niti primerno usposobljenega učiteljskega kadra. Manjkajo nam celo šolski prostori, da ne govorimo o sodobnih učnih pripomočkih, knjižnicah, ljudeh itd. Ker je vse to v veliki meri res, je seveda razumljivo, da si prosvetni delavec, ki bo v jeseni že prvi šolski dan stal pred dejstvom, da je reforma »stekla«, s skrito skrbjo zastavlja vprašanje: kako in ob čem bom otroku ustvaril novo, reformirano šolo.*

Nova, reformirana šola mora biti življenjska. To nam je eno izmed osnovnih načel, ko govorimo o novi šoli. »Življenjskost šole« pa ni samo v tem, da daje otroku življenjsko uporabno znanje, temveč v največji meri tudi v tem, da je šola z vsem svojim življenjem kot celota sestavni del stvarnosti, v kateri otrok živi in raste. Naša današnja in jutrišnja stvarnost, za katero šola otroka pripravlja in vzgaja, pa je izredno bogata in razgibana. To je stvarnost, v kateri srečavamo vsepovsod najostrejši boj med starim in novim, to je čas, ko se dvigamo iz gospodarske in kulturne zaostalosti in zapostavljenosti, čas tehničnega napredka, doba televizije in uporabe atomske sile. Pravzaprav je to stvarnost, ki je zajela ves napredni svet, v katerem imamo svoje mesto tudi mi. Poleg tega pa naša stvarnost oblikuje rast novih, socialističnih družbenih odnosov. V tem vrenju se bistveno spreminja čustvovanje in mišljenje naših ljudi, s tem pa se menjajo tudi odnosi med ljudmi, odnosi človeka do sočloveka in družbe, do domovine in naše skupne lastnine, skratka do vsega, kar nas obdaja v našem ožjem in širšem okolju. V vsem tem naš človek ne more biti več skromen, ponižen, ubogljiv in nezainteresiran izvrševalec določenih nalog, ker ga postavljamo v ospredje vsega gospodarskega, kulturnega in družbenega dogajanja. Od njega želimo in pričakujemo, da bo aktivno in živo zainteresiran za svoje delo, za vse kar se dogaja okrog njega, da bo samozavestno in pogumno posegal v tok dogajanj, se boril za novo, naprednejše upravljal tovarne, podjetja, ustanove, šole itd. Če danes slišimo še številne kritike na račun družbenih organov in delavskih svetov, je to v največji meri zato, ker naši ljudje za naloge, ki jih srečujejo kot člani v teh družbenih organih, niso bili pripravljeni, ker nas vse še bolj ali manj bremeni preteklost.

Nova šola, ki bo hotela biti v resnici ljudska, to je življenjska, bo morala torej med prvimi nalogami rešiti vprašanje **odnosov** *med učitelji in učenci, med samimi učitelji in samimi učenci ter jih vskladiti z odnosi, ki rastejo in se oblikujejo v naši ljudski skupnosti. V naših šolah je še vse preveč tistega »klasično šolskega« duha. Krivico bi delali našim prosvetnim delavcem, če bi rekli, da je v njih premalo ljubezni do mladine. Kdor se je odločil za učiteljski poklic, pa naj uči v katerikoli šoli, je skoraj vedno tudi prijatelj mladine, četudi pač izraža ljubezen do otroka vsak učitelj po svoje. Le redke izjeme so učitelji, o katerih pravi mladina, »da te zazebe«, ko vstopijo v razred ali ko pokličejo dijaka oziroma učenca k tabli. Šolski duh, ki smo ga imenovali klasični, se izraža v drugem. Največ v tem, da otroka obravnavamo še vedno kot mlajšega ali starejšega šolarja, ki se mora pustiti vzgajati. Otrok je še vedno v največji meri objekt vzgoje. V sodobni, naši, socialistični šoli pa mora postati otrok živ in aktiven sodelavec svoje raste in napredka. Ne več pasivni, skromni, ubogljivi in poslušni sprejemalec, ki bo svoje znanje boljše ali slabše oddajal, ko bomo potegnili iz miznice katalog, temveč sproščen, radoveden, misleč in deloven mlad človek, kateremu smo mi vzgojitelji v njegovi rasti izkušeni vodniki in pomočniki.*

V novi šoli bo moralo biti mnogo topline. Res je, da je šolsko delo resno delo. Tisti, ki pravijo, da bi se moral otrok v obvezni šoli — zlasti v nižjih razredih — vse igraje in brez truda naučiti, in bi radi današnjo preveliko resnost spremenili v nekako igračkanje, nikakor ne pojmujejo šole pravilno. Prav pa imajo v toliko, da je treba vnesti v naše šole več veselja in topline. Trdno sem prepričan, da bo veliko bolj uspel razred, v katerem se bodo učenci lotili reševanja številnih nalog in zapletenih problemov veselo, morda včasih celo s pesmijo in vriskom kakor pa razred s težkim, togim in preresnim vzdušjem.

Ljubezen, toplina in sproščenost v celotnem vzgojnem kolektivu so samo srečen in ugoden temelj za učiteljeva pedagoška prizadevanja. Ko smo jih ustvarili, se nam odpirajo vprašanja drugo za drugim.

Poudarili smo, da mora šola pripravljati otroka za življenje v naši stvarnosti, za življenjsko delo, ki ga bo opravljal kot manuelni ali intelektualni delavec v podjetju, ustanovi, v rudniku ali na polju, kjerkoli že. Ker terja naš čas od slehernega človeka mnogo znanja in vzgojenosti, mora obvezna šola kot množična šola razvijati mladega človeka enakomerno v celoti. Razvijati mora njegove intelektualne, pa tudi etične, estetske, fizične, politehnične sposobnosti. Nova šola bo morala torej v nasprotju s staro posvetiti posebno pozornost tudi estetski, moralno-etični, politehnični in fizični vzgoji mladega človeka.

Potem nam ne bo težko postaviti našo šolo v sredo živega življenja

Za sodobni pouk so naše šole pomanjkljivo opremljene. V zadnjih letih so si sicer mnoge šole nabavile tudi sodobnejše učne pripomočke, na primer diaprojektorje, kinoprojektorje itd. Vendar pritekajo še razmeroma zelo počasi. Če naši šoli med drugim očitajo verbalizem, da uporablja skoraj izključno samo frontalno obliko dela, v katerem je učenec bolj ali manj samo pasivni spremljevalec, je tega krivo tudi pomanjkanje sodobnih učnih pripomočkov. Velik del krivde moramo iskati tudi drugod. Priznati moramo, da se je sorazmerno premalo ljudi trudilo, da bi iskali novih oblik in metod dela v razredu. Življenje pa terja od šole in učitelja kljub vsem zaprekam, da pripravi otroka za delo v življenju, za delo v kolektivu, pri družbenem upravljanju, pri upravljanju podjetja, tovarne, ustanove. Tempo našega razvoja je silno nagel in če hoče biti človek »na tekočem«, se mora nenehno učiti, izpopolnjevati, rasti. Takšno je življenje in učitelj se mora tega v polni meri zavedati. Z drugimi besedami, šola mora otroka pripravljati, da se bo za to in tako življenje usposobil. Z različnimi oblikami in metodami dela: s skupinskim, individualnim ali frontalnim poukom se bo otrok že v šoli znašel v različnih situacijah, kar mu bo v pomoč, da se bo nekoč znašel brez večjih težav tudi v različnih situacijah pri opravljanju svojega dela in pri različnih nalogah, ki jih bodo od njega zahtevali družba in življenje. Že v šoli se bo navadil opravljati določene naloge skupno, druge pa samostojno, brez sleherne pomoči; med nekaterimi urami pa bo istočasno sprejemalec in živi sodelavec razrednega kolektiva. Šola pa mu mora vzbujati tudi veselje in zanimanje za stvari, ki jih v šolski uri sicer niso obravnavali, pa se lahko z njimi seznani, če bo prebral to ali ono knjigo, če bo pogledal v svoj leksikon (takega pripravlja Mladinska knjiga!) itd. Za tako delo so seveda materialni pogoji na naših šolah danes še sorazmerno skromni. Vendar pa ne moremo reči, da jih sploh ni ali da zaradi skromnosti ne moremo začeti z reformo. V naslednjih letih, ko bomo postopoma gradili novo šolo, se bomo morali pač zagrizeno boriti, da bomo te pogoje ustvarili ali jih izboljšali, obenem pa bomo predvsem morali sami »s srcem in dušo« kot ljudje in vzgojitelji graditi resnično ljudsko, življenjsko šolo.

Še vedno se nismo dotaknili vzgojnih področij, o katerih smo rekli, da so bila doslej v šoli zapostavljena. Vzemimo na primer področje estetske vzgoje. Tega nikakor ne smemo omejiti samo na likovno vzgojo, to je na sedanje risanje, kakor se to često dogaja. Ne bi mogli reči, da je bila estetska vzgoja v šoli doslej čisto zanemarjena. Dobri šolniki so jo gojili zlasti pri slovenščini, petju in risanju. V novi šoli jo bomo morali še razširiti in poglobiti. Starostni stopnji primerno bo morala obvezna šola razvijati v otroku bogate notranje življenje ter ga seznanjati s pridobitvami kulturnega in umetniškega ustvarjanja naših narodov in vsega človeštva. Še več! Notranje bogat in kulturen človek mora znati lepo doživljati in uživati. Uživati mora znati slast in lepoto umetnine, lepe pesmi ali glasbe, slike, pa tudi lepoto prirode, ki ga obdaja. Saj je velik del človekove sreče prav v tem, če se zna včasih predati lepoti glasbe, knjige ali prirode, jo občutiti in doživeti s slehernim vlaknom svoje biti ter se zliti vanjo ves v eno samo lepoto. Nova šola bi morala otroka k temu navajati. Že s samo svojo zunanjostjo in posebej še z notranjostjo, ki je lahko kljub temu, da je morda stara, vendarle toplo in privlačno urejena, če imajo ljudje, ki v njej živijo, za to dovolj smisla. — Ko smo si ogledovali pred leti nove šole na Koroškem, smo opazil v razredih, na hodnikih, v zbornicah in delavnicah nenavadno veliko število umetniških slik in kipov. Rekli so nam, da so njihovi umetniki ponosni, če je v šoli njihova slika, saj so si s tem pridobili najširši krog občudovalcev in za bodočnost tudi — odjemalcev. Pri nas je kaj takega menda velika redkost, saj najdemo umetniške slike le pri redkih zasebnikih, najpogosteje pa le na razstavah, v galerijah in morda še v pisarnah in dvoranah. — Otroku primerna knjižnica, ki bo dovolj bogata, bo vzbudila z našo pomočjo njegovo zanimanje za lepoto dobre knjige, ekskurzije in izleti, ki so danes tudi skoraj še redkost, pa lepši odnos in toplo zanimanje za prirodo in njene lepote, ki jih mladi ljudje že skoraj ne znajo več uživati.

Z nekaj besedami se pomudimo še pri politehnični vzgoji. Med šolniki še vedno ni do kraja razčiščeno vprašanje, ali naj bo politehnična vzgoja v obvezni šoli princip ali posebno vzgojno področje s posebnimi učnimi urami in seveda tudi s posebnim učnim načrtom. Za enkrat smo se odločili, da bomo dali tehnični vzgoji od četrtega razreda dalje posebno mesto in posebne učne ure. V mnogih naših šolah na višji stopnji obveznega

(Nadaljevanje na 6. strani)

RADIO-CENTER

LJUBLJANA, Cankarjeva 3

nudi šolam in prosvetnim ustanovam vse vrste radijskih sprejemnikov in specialne naprave za ozvočenje.

RADIO CENTER, LJUBLJANA

kupujejo tujci robčke s starogrškimi in narodnimi motivi, krožnike poslikane s podobo Akropole in drugih zgradb ali z mitološkimi osebami, vrčke ter marmornate kipce božanstev, filozofov, pesnikov in drugih. Trgovina je v Grčiji, zlasti v Atenah zelo živahna. Zdi se, da vse prodajajo. Blago ponujajo v velikih količinah razstavljeno, razobešeno in nakopičeno. Na prometni ulici sem dolgo opazoval in poslušal mlajšega moškega, ki je iz ogromnega koša prodajal čisto navadne kozarce. Take plohe iz človeškin ust in izgovorjene s tako naglico še svoj živi dan nisem slišal. Mož pa je imel tudi uspeh, kajti ljudje so v gosti gneči stali okoli koša in kupovali. Grki so tudi vneti igralci državne loterije. Prodajalci srečk pa ne sede pri mizicah kakor v Ljubljani, temveč švigajo po ulicah ter glasno in zgovorno ponujajo listke, ki jih nosijo pritrjene na vzporednih letvicah, ki so pribite na dolgi palici.

V ponedeljek, zadnji dan bivanja v Atenah, smo hodili bolj vsak zase, nakupovali, še je ostalo še nekaj drahem, in ogledovali. Jaz sem obiskal antični Kolonos Hippios (Konjski grič), sedaj predmestje Aten rojstni kraj dramatika Sofokleja; po dolgem iskanju sem našel tisti grič, ki ga pesnik opisuje v tragediji Oidipus na Kolonu, kjer omenja oljčne gaje slavčke potoke, in studence. Grič je sedaj večinoma gol in skalnat, oljčni gaji so še, toda ne v neposredni bližini, in tudi vrtovi, ki jih namaka voda iz reke Kefiza, ki teče tod blizu. Njegova voda pa ne prispe do morja, ker se porabi za namakanje. Tu sem tudi opazoval moža, ki je bil ves zaverovan v opravek z golobi pismonoši. Okolica griča danes ni še malo ne romantična, vsa je pozidana z majhnimi, skromnimi hišicami, kjer stanujejo revnejši meščani, zlasti maloazijski begunci iz l. 1923. Ko so se izselili iz Grčije Turki, se je priselilo en in pol milijona Grkov iz Male Azije, in sicer največ v okolico Aten, Pireja in Soluna. Je pa tudi precej izseljencev iz Bolgarije in Rusije. Tako smo se pogovarjali prav pod Akropolo z grško izseljenko iz Rusije. Stopili smo namreč na neko dvorišče, od koder smo slišali, da je tekla voda. Mi smo govorili slovenski, žena pa ruski, pa smo se kar dobro razumeli.

Na onem griču Kolonu Hippiju sta dva spomenika, precej zanemarjena. Pod enim počiva srce arheologa in orientalca Francoza Lenormana (+ 1859), drugi pa je grob nemškega arheologa Otfrida Müllerja (+ 1840). Tu v bližini urejajo, razkopavajo in regulirajo prostor, kjer je bila Platonova akademija. Na žalost nisem več utegnil, da bi še obiskal atensko pokopališče, kajti tudi ogled tega prostora je za tujca vedno poučen in zanimiv. Na atenskem pokopališču je tudi mavzolej Henrika Schliemanna. Ta genialni samouk, ki je znal tudi slovenski in ki mu je vilo v Atenah poslikal Jurij Šubic, je o arheološki metodi spočetka, ko je kopal v Troji, vedel sicer še malo, a bil je izvrsten praktik in »pravi terenec«. Veliki arheolog Dörpfeld in deloma tudi Anglež Evans pa priznavata, da je bil Schliemann pri odkrivanju Miken in Tirnsa že pravi znanstveni raziskovalec z lopato(C. W. Ceram). Pri vseh njegovih izkopavanjih mu je zvesto pomagala njegova žena, lepa Grkinja Sofia Eegastromenos. Schliemann je umrl v Neaplju 1890. l.; njegovo truplo so prepeljali v Atene. V navzočnosti dvora, diplomatskega zbora ter voditeljev znanstvenih ustanov so se pred Homerjevim kipom zahvalili prijatelju Grkov. Schliemann je z nevenjetno drznostjo popeljal starinoslovje izpod petrolejke študijske sobe pod sonce helenskega neba in z lopato rešil trojansko vprašanje. Z enim korakom je stopil s področja klasičnega jezikoslovja v živo praazgodovino in z nje povečal klasično znanost. Kakor rečeno, za ogled pokopališča ni bilo več časa; moral sem se vrniti v hotel, kajti v ponedeljek zvečer smo se poslovili od Aten. Še zadnji pogled na Akropolo, ki se je izgubljala v temi, in vlak je že ropotal skozi atenska predmestja proti severu.

V SOLUNU

Zjutraj smo dospeli v **Solun**, kamor smo telefonirali že iz jugoslovanske ambasade v Atenah. Poiskali smo jugoslovanskega poslanika, ki nam je izročil še nekaj drahem za najnujnejše izdatke. Odšli smo v jugoslovansko pristaniško cono, kjer smo se umili in odpočili. Prostor jugoslovanske cone ob morju je bil med zadnjo vojno popolnoma razbit. Sedaj pa je res odlično urejen. Tu so lepa upravna poslopja, kopalnice in druge zgradbe ter ogromni, najmoderneje opremljeni magacini z vsemi potrebnimi pripravami. Vendar je bil takrat promet zelo šibak, tudi grška luka je bila prazna, v njej je bila le ena ladja. V mestu je precej brezposelnih, kakor so pripovedovali. Upravnik je dejal, da se bo to stanje kmalu popravilo. In res. Solunska jugoslovanska svobodna cona je dosegla aprila 1957. leta največji povojni promet 25.597 ton. Lani je imela naša cona skupno prometa 136.802 toni, največji mesečni promet pa je bil lani maja in sicer 18.600 ton. Letos je tudi udeležba jugoslovanskega izvoza skozi solunsko cono skoraj 2.5-krat večja kot v vsem letu 1956. Pri razkladanju in nakladanju blaga v naši coni delajo grški delavci, ki se pulijo za to delo, ker so dobro plačani od ure in se po delu lahko okopljejo v kopalnicah.

Solun, ki je znan po svojih mednarodnih velesejmih, ima okrog 300 tisoč prebivalcev. Imenuje se po sestri Aleksandra Makedonskega Tesaloniki. Tu je živel leta 58. pred n. št. v izgnanstvu Cicero, tu sta bila Pompej in Cezar, tu sta živela brata Ciril in Metod. Mesto leži ob znani rimski cesti Via Egnatia, ki je bila speljana od Drača preko Ohrida, Bitolja (stare Herakleje) in Soluna do Bizanca. Ogledali smo si solunske znamenitosti, cerkev sv. Sofije z lepimi mozaiki, cerkev sv. Demetrija s kripto, ki so jo odkrili leta 1917 po požaru, ki je cerkev močno poškodoval; nato bivšo cerkev sv. Jurija, okroglo zgradbo iz rimskih časov, Turki pa so jo spremenili v mošejo in prizidali minaret, ki je danes še edini ohranjen od številnih minaretov; predzadnjega so podrli leta 1925 pri cerkvi sv. Sofije. Paznik nas je peljal v sredino pod kupolo in velel, naj kaj rečemo. Zakrical sem »na svidenje Helada«, in do zgoraj se je slišal močan in razločen odmev. V bližini je monumentalni **slavolok** cesarja Galerija, pod katerim pelje še danes imenovana Via Egnatia. Na zidovih tega slavoloka so reliefi z vojnimi prizori. Lepa je cesta in promenada ob morju, imenovana Nabrežje zmage. Na vzhodnem koncu je tako imenovani **Levkos pirgos** — Beli stolp. Ko sem se v pritličju umival pri vodovodni pipi, mi je vojak dejal, naj pridem drugi dan pogledat muzej, ki je v stolpu. Ta stolp so zgradili v 15. stol. Benečani v turški službi in je bil v sklopu trdnjavskih objektov. V 18. stol. je bil ta stolp ječa za janičarje, nekrat so ga imenovali Stolp krvi. Na ulici sem vprašal nekega starca, kje je avtobusna postaja. Povedal je, da je Slovenec, doma iz Janč pri Ljubljani. Bil je do solz ganjen, ko je po dolgem času spet mogel govoriti z rojakom slovensko. Spotoma na avtobusno postajo sem stopil v turško kopališče, kakršnih je več v Solunu. Lastnik me je prijazno povabil na kopanje, češ da se bom prerodil in pomladil, toda za to ni bilo časa niti denarja. Avtobus nas je potegnil na **Zeitinlik** (Oljčni grič), kjer je znamenito mednarodno pokopališče iz prve svetovne vojne. Tu so hišice paznikov posameznih pokopališč. Paznik jugoslovanskega dela nam je odprl kapelo, ki ima v spodnjem delu od vrha do tal in v več hodnikih po dolgem in počez prostorčke za kosti z napisi padlih vojakov. Zgoraj v kapelici sta bila dva ogromna venca z napisom, ki ju je dal sem položiti tov. Tito, ko je bil v Grčiji. Paznik je pripovedoval, da so hoteli Nemci kapelico porušiti, on pa je to preprečil, češ da so med pokopanimi tudi Nemci, kajti med imeni je tudi nekaj nemških. Njegova sinova, ki sta v Ameriki, ga vabita, da bi se preselil k njima, a pravil nam je, da se ne more ločiti od vseh teh kosti, ki jih je sam pobiral in zlagal v grobnico. Navedel je tudi število pokopanih, pa si ga nisem zapomnil. Pretreseni smo zapustili solunsko pokopališče. Preden smo se vrnili v mesto, smo z Zeitinlika občudovali lep razgled. Daleč na obzorju so se bleščali vrhovi Olimpa (2918 m) v žarkih zahajajočega sonca.

DOMOV

Zvečer smo se poslovili od prijaznih uradnikov, uslužbencev in upravnika jugoslovanske cone in se odpeljali z nočnim vlakom. Okoli polnoči smo prispeli na mejo. Carinski pregled je bil le formalen. Spet smo bili na domačih tleh. Jaz sem se peljal iz Titovega Velesa še v Ohrid, od tam pa čez nekaj dni z avionom v Skoplje. Prvič sem bil v mestu Dušana Silnega, carja Srbov in Grkov. Zvečer sem se odpeljal proti domu z živo željo v srcu, da bi mogel vsaj še enkrat obiskati našo Makedonijo in sončno Heladо.

Pred učilno stara jablana

Komisija je odločila, naj se podre. Nič ji ni moglo več pomagati moje staro prijateljstvo.

Kaj bi! Tak je zakon: razvoj in razkroj — in spet nova rast!

Dialektika, ki v njej za sentimentalnost ni prostora. Tako je in tako je prav.

Vsi vemo: po vojni so naši šolski vrtovi vedno bolj propadali; dostikrat niso bili več vrtovi, še mnogo manj šolski. Vzrokov je bilo takih in drugačnih, čemu bi jih naštevali. Potrebno pa je, da to propadanje ustavimo in da šolskemu vrtu vrnemo veljavo, ki jo je nekoč že imel, da mu jo našim novim življenjskim pogojem primerno še razširimo in poglobimo, skratka, da ga usposobimo za vse naloge, ki mu bodo v sestavu naše nove šole pripadle.

To sem hotel poudariti; kar bi še rad povedal v tej zvezi, je samo moje osebno mnenje, za nikogar ni obvezno, in ima vsak, ki bi se ne strinjal, že vnaprej mojo odvezo. —

Stvar se mi namreč le ne zdi tako preprosta, kakor se zdi. Da vrtove pospravimo, uredimo, da postavimo povsod šolskega vrtnarja, da poskrbimo za kredite itd., vse to je seveda potrebno in brez tega ni mogoče. Ni pa to še zdavnaj nedovolj. Pri tem prav nič ne dvomim, to še posebej poudarjam, da imajo ljudje, ki so zadevo vzeli v roke in ji dali celo že prve oblike, — glej naslov —, res najboljšo voljo, da jo izvedejo. Pri tem me nič posebno ne moti, da kakih velikih uspehov ne bo mogli biti čez noč. Samo da se je pričelo! Tempo obnove bosta uravnavala čas in življenje.

Zdaj pa se pojavi tisto temeljno vprašanje: Ali je šolski vrt samemu sebi namen? Nekaka po sili razmer skrajšana in poslabšana izdaja zadružne ekonomije, samo da se nad neuspehi zaradi malenkostnega obsega ne razburjamo toliko?

Če bom s tem vsaj nekoliko pripomogel, da bomo o tem razmišljali vsi, sem svoj namen dosegel. Sploh sem samo to hotel.

Bojim se, da smo začeli iskati odgovor na vprašanje, preden smo si bili sploh na čistem o vprašanju samem:

Kakšnim namenom naj vrt v reformirani šoli služi?

»Komisije, ki jim je bila poverjena naloga reorganizacija šolskih vrtov, so sestavljene iz samih strokovnjakov«, mi je zadnjič nekdo odrezal vse pomisleke. In je postavil piko. Človek, ki posebnosti te materije pozna samo od daleč, bo mislil, da je tako edino prav. Kaj sem hotel, tiho sem bil. Potihem pa nisem bil tiho, ker sem prepričan, da le ni prav. Veliko premalo je!

»... ne zdi se mi važno, čeprav je važno, ni pa bistveno..., ali bo kdo znal nekaj več ali manj botanike...« (Rodoljub Čolaković, intervju »Nedeljnih informativnih novin« 27. nov. 1955). Glede šolskih vrtov mislim, da je strokovno vrtnarska plat sicer tudi važna vendar pa le samo drugotna, sporedna, njeno težišče pa je pedagoško.

x x x

Naloga naše šole bo, da našo mladino skladno razumsko in telesno in etično razvija v krepke, celotne, aktivne osebnosti, da ji usmeri pravilen pogled na svet, da ji zbudi veselje do znanja, ki bo podlaga za njeno bodoče delo v skupnosti in za skupnost. Kar se ožjega, strokovnega dela tiče, mislim, da bi naj bil šolski vrt predvsem nekak zgled za naše podeželske domače vrtove, torej naj bi bil prilagojen krajevnim prilikam. Uvajal naj bi mladino (in tudi odrasle!) v panoge, ki bi bile najdonosnejše, propagiral naj bi manj razširjene in deloma sploh neznane zelenjadne vrste, opozarjal na važnost sortnega izbora, na selekcijo semen, zatiranje škodljivcev, prikazoval z nazornimi poskusi delovanje umetnih gnojil itd. itd. Da bi kakor koli oskrbovale trg, od teh parcelic ne moremo zahtevati. Pri intenzivni obdelavi (ki je našim ljudem sploh še neznana), bi se pokazala tudi korist razširjanja vrtnih kultur, kar bi posebno v bližini mest in pri vedno naraščajočih potrebah nekmetskega prebivalstva pomenilo nov in znaten vir dohodkov. Kje najdemo n. pr. sedaj na naših vrtovih toplo gredo? Možnosti je mnogo. Šolski vrt naj bi zbujal pri mladini razumevanje za snovanje narave, gojil ljubezen do nje, kar bo prav gotovo koristilo tudi tistim, ki pozneje morda ne bodo več imeli prilike, da bi se bavili s temi stvarmi. Potem bi počasi zginili iz našega časopisja tudi tisti, za kulturno raven našega ljudstva tako porazni članki, kakor smo jih n. pr. brali v Slov. Poročevalcu z dne 2., 4. in 9. marca letos, pa jih tudi sicer beremo in ki ostajajo glas vpijočega v puščavi...

Delo v vrtu ali vsaj malo ukvarjanja recimo s cvetlico lončnico, opazovanje njenega razvoja ni filistrstvo, temveč je dragoceno duševno pomirjenje po delu v tovarni ali pisarni, je mentalna higiena, estetski užitek, zanimiva, lepa, povrh vsega cenena zabava, stokrat nad gostilno in kartami. Harmonična vzgoja vsega človeka, sem rekel. Nekoliko poezije prav gotovo ne more škodovati produkciji, prej obratno. »Človek ne živi samo od kruha«, je naslov romana, ki ga je napisal pred kratkim mladi sovjetski pisatelj in čez noč postal slaven z njim...

Tudi med kulturno in fizkulturno nalogo šole bo treba določiti pravično razmerje. Danes se teža le preveč nagiba na eno stran. Hipertrofirani športnik ima o svetu in dogajanju v njem docela izkrivljene predstave, misli, da se svet suče samo okrog njega in za njega, prav malo pa se zaveda nalog in dolžnosti, ki jih ima do skupnosti. Ko bi poznali mero, bi bilo vse v redu in prav, pa je ne. Najmanj, kar moramo zahtevati, je to, da bo kmetijski pouk in z njim šolsko vrtnarstvo kot njegova prva stopnja moral postati v predmetniku naših obveznih šol vsaj enakopraven.

In zdaj še šolsko tehnična stran reorganizacije šolskih vrtov. Tu nam niti najboljši vrtnarski strokovnjak ne more kaj prida pomagati, ker je v tem verjetno še bolj laik kot jaz v vrtnarstvu. Tu bomo morali sami. In tu je — začetek!

Šolski vrt je učilo. Učilo za kateri predmet? Pridemo do paradoksa, da v našem predmetniku ni niti ene same ure, ki bi bila odmerjena zgoraj naštetim učnim in vzgojnim smotrom. »Ročne spretnosti« so omnibus; nekaj učnih enot, ki se vrtnarstva nekako dotikajo v prirodopisju, je toliko kot nič. Ne bi se spuščal v podrobnosti, mnenja pa sem, da bi morala tista rdeča nitka, ki jo imam v mislih, teči skozi vse predmete, najmanj pa skozi prirodopisno skupino. Dokler bomo po naših šolah, tudi osnovnih, še bolj pa po nižjih gimnazijah preštevali zvončkom prašnike in ugotavljali pretresljiva dejstva, da ima na primer korenje peterozobo čašo, peteršilj pa šest do osem listnih ogrinjalc, — ste to vedeli? —, toliko časa se bo smisel za naravo na sploh na ves glas jokal. Šolska učenost še davno ni znanje, je komaj prva stopnja do njega! Brez znanja pa — ki je pa z listnimi ogrinjalci ne bomo zbudili prav gotovo ne, brez znanja ne bo šlo. Znanje mora biti pregledno, stroko si bodo tisti, ki si jo bodo izbrali, lahko pridobili in tudi morali pridobiti pozneje. Ljubezen do nje pa naj vcepi šola, dokler je otrok še čustveno dovzeten.

Temeljita preureditev vsebine vsega, kar je šlo doslej pod imenom prirodopisje, je torej nujna. Kmetijski pouk je potreben; koliko in kdaj itd., pa bo treba premisliti in odločiti. Z ljudmi, ki so z eno nogo doma na njivi in z drugo v tovarni, si že zdaj ne more veliko pomagati niti kmetijstvo niti tovarna. Ko se bo zahteva po vedno večji produktivnosti še bolj zaostrila, bo s tem še slabše. Težišče dela na šolskem vrtu torej ne bo smelo biti na strokovnem pouku vrtnarstva.

Šolska učenost še davno ni znanje, je komaj prva stopnja do njega

K predmetu nujno spada tudi učitelj. Koliko naših mlajših učiteljev je sposobnih in voljnih, da bi poučevali ta predmet? Sposobnost in volja je znanje in ljubezen. Samo znanje je premalo, samo ljubezen tudi. Kmetijski pouk v obvezni šoli ni predmet, ki bi se ga dala poučevati za katedrom s kazalcem med listi knjige. Treba je imeti zanj vsaj posluh. Tako smo pri novem problemu, ki ga bo treba rešiti, ker nam prej vsa strokovno še tako pravilno zamišljena in tudi izvedena reorganizacija šolskih vrtov ne bo prida pomagala. Dokler fajmoštra ni k oltarju, se maša ne bo pričela, pa če so vse sveče prižgane. In ima že sam ta problem kopico sinčkov: Ali naj bodo vsi učitelji usposobljeni šolski vrtnarji? Nagnjenja se ne da diktirati. Kje naj se usposobijo? V sobi? Knjiga je siva, je boljša, najboljše pa bi bilo oboje skupaj. Kdor se sam prijavi, pa bi bil zato česa drugega razbremenjen? To bi morda še najbolje ustrezalo. In še to, — pozneje na šoli: Predmetni pouk? Drugače skoro ne gre. Kako ga organizirati na osnovni šoli? Izpustiti jo? Večina nižjih gimnazij je brez vrtov. In tako dalje. Na vsak način mora biti pouk enotno načrten. Kako zagotoviti obdelovanje vrta, da bo vse leto za zgled in vzor? Vrt zahteva, ne ozira se na na urnik ne na šolski koledar.

Proračunske plati se niti ne dotaknem. Pa je pereča. Idealizem učiteljev — vsaj nekaterih še — je čudovito trdoživ, a če hočem zakrpati plot, potrebujem lato in vsaj dva žeblja, s sámo dobro voljo luknje ne morem zamašiti. No, eno lato, morda dve bi za silo še nekako kje organiziral, več si pa skoro ne upam, kaj bodo pa sosedje rekli?! Metafiziko in čarovništvo bo torej treba tudi iz proračunov pregnati.

Po neki uredbi obdeluje in uživa šolske vrtove sedaj vse učiteljstvo na šoli. Kako, je drugo vprašanje, ki pa iz razumljivih in tudi odpustljivih razlogov močno, da ne rečem odločilno posega v problematiko. Treba bo novega pravilnika, treba ga takoj in takega, da ne bosta sita niti volk niti koza, temveč stvar, za katero nam gre. Morda bo kje celo vse troje; tem bolje. Ampak pravilnik je vkljub temu potreben.

Nakazal sem — samo bežno — nekaj vprašanj, ki jih bomo morali rešiti, ker je prav od njih v prvi vrsti odvisen uspeh reorganizacije šolskega vrtnarstva (ne samo šolskih vrtov!), kakršnega si želimo in ga hočemo doseči. Dela ne bo malo. Za vse ga bo dovolj. Nikakor bi ne bilo prav, če bi odslej vso skrb za razvoj šolskega vrtnarstva prevalili na ramena strokovnjakov. Glavni delež bo ostal le nam samim. Oni pa bi morali prevzeti mentorstvo: usposabljali bodo naše mlade šolske vrtnarje po strokovni plati, jim stali pozneje ob strani z nasveti, navodili, tečaji, sestanki, obiski po šolah. Iz sinteze njihovega in pa dela šolskih metodikov in vzgojnih praktikov pa bodo, o tem sem prepričan, pognale na svetlih tradicijah Levstika, Humeka, Škulja in še toliko drugih nove rodovitne mladike, vse v korist našega delovnega ljudstva.

Naj nam na naših šolskih vrtovih poleg čim več in čim bolj debelih paradižnikov in sočnih paprik in malin in ribeza zraste tudi čim več novih ljudi:

Takih, ki bodo razumeli in zato tudi spoštovali kmetsko delo, čeprav si sami morda ne bodo služili kruha z njim. Naj najdejo v naravi plemenito zabavo za svoj oddih, počitek za živce, estetski užitek, košček sonca in zdravja in zadovoljstva. Saj bodo s tem tudi notranje bogatejši in zato srečnejši!

Ernest Tiran

Ob čem in kako bomo gradili novo šolo?

(Nadaljevanje s 5. strani)

šolanja ter v večini osnovnih šol imamo že uvedeno takoimenovano »ročno delo«. Toda žal je to v resnici samo staro »ročno delo«, saj imamo delavnice le v redkih šolah, pa še te so pomanjkljivo opremljene. Politehnična vzgoja pa zahteva od človeka dvajsetega stoletja mnogo več. Najmanj to, da je seznanjen s sodobnim tehničnim razvojem in da enako vrednoti manuelno in intelektualno delo. Ne gre torej samo za to, da bi se otrok naučil v šoli obdelovati n. pr. les ali kovino, da bi vsi učenci znali plesti recimo košare ali nogavice. V nekaterih industrijsko razvitih deželah na primer učenci obvezno spoznavajo motorna vozila, znajo voziti avto ali traktor in podobno. V dobi tehnike pač ne moremo v obseg splošne izobrazbe, ki jo mora imeti vsak povprečen državljan, šteti samo znanje računstva, zgodovine, zemljepisja itd., temveč tudi razumevanje in poznavanje sodobne tehnike in sodobnih tehničnih sredstev.

Še in še bi morali govoriti: o zdravstveni in fizični vzgoji otroka, ki si je med vsemi nekoč zapostavljenimi področji doslej utrla že krepko pot naprej, o moralno-etični vzgoji, ki smo jo pred leti vnesli v šolo, pa smo ostali na pol poti, in še o mnogih problemih, ki se kopičijo pred nami danes, ko stojimo pred začetkom nove poti v razvoju našega šolstva. O vsem tem bomo morali govoriti še mnogo. Pri praktičnem delu pa bomo doživljali uspehe in tudi neuspehe. Enih in drugih bo najbrž dovolj. Toda uspehov bo toliko več, kolikor bolj vedro bomo šli na delo z zavestjo, da hočemo dati otroku najboljše, kar zmoremo. Potem nam tudi ne bo težko postaviti našo šolo v sredo živega življenja, da bo postala resnično — ljudska šola, v katero bo hodil otrok rad, ker bo našel v nji toplino in vedrino življenja.

Vlado Cvetko

udobno in poceni — kupujete v VELEBLAGOVNICI

nama

pred pošto — v LJUBLJANI

MK

NOVE KNJIGE

KNJIŽNICA »PIONIRSKEGA LISTA«

T. Pavček in F. Slana: TRIJE BRATJE IN ZLATA PTICA — 2. knjiga iz te knjižnice. Knjižica je primerna za množično razširjanje med mladino. Bogato ilustrirana stane samo 75 din.

KNJIŽNICA ZA ŠOLARJE

T. Sekelj: KUMEUAUA, sin pragozda, prevedla Nina Vidervol, ilustriral in opremil Vladimir Lakovič. Cena broš. 95 din, kart. 140 din.

J. Hagerup: LAPONKA JUVI — prevedla Nina Viderol. Cena ppl. 295 din.

PRIRODA IN LJUDJE

P. Kunaver: KRAŠKI SVET IN NJEGOVI POJAVI — opremil Uroš Vagaja. Cena broš. 195 din, ppl. 295, cpl. 395 din.

IGRA IN DELO

V. zvezek — KUNČNICA — 70 din.

VI. zvezek — JADRALNI MODEL — pl. 50, broš. 70 din.

ŠOLSKE KNJIGE

J. Jurančič: SRBOHRVATSKO BERILO za III. in IV. razred gimnazije.

Naprošamo tovariše poverjenike in šolska vodstva, **da poravnajo zaostalo naročnino za knjige in liste, katere ste prejeli v letošnjem šolskem letu, do konca šolskega leta.** Te dni smo vam poslali tudi račun za liste (Ciciban štev. 7, 8, 9, Pionir štev. 8 in 9 ter Pionirski list od štev. 22 do 34.

Končni obračun prejmejo poverjeniki v mesecu septembru.

Založba »MLADINSKA KNJIGA« Ljubljana, Tomšičeva ul. 2

Revija »JEZIK IN SLOVSTVO«

Uredništvo je naprosilo prof. Ivana Tominca, da objavi svoje predavanje v Radio Ljubljana tudi v Prosvetnem delavcu.

Uredništvo

Revijo »Jezik in slovstvo« je rodila potreba. Spričo pomanjkljivosti naših jezikovnih priročnikov smo vsi, ki pišemo, pisatelji, prevajalci, časnikarji, pravniki in mnogi drugi pogosto v zadregi, kako rabiti to ali ono besedo, stavčno konstrukcijo, česa se je treba izogibati itd. itd.

Sklep Slavističnega društva, izdajati tako revijo, je zato ustregel želji vseh tistih, ki jim je jezik vsakdanje orodje pri njihovem delu in jim je do tega, da bi pisali čisto in pravilno slovenščino. Revija pa je prišla prav tudi vsem drugim ljubiteljem našega jezika.

Revija izhaja že dve leti. Zato si danes že lahko zastavimo vprašanje, kako izpolnjuje naloge, ki jih je prevzela, ko je začela izhajati. Katere so te naloge?

Iz uvodne besede v prvi številki lanskega, prvega letnika, razbiramo, da te naloge niso majhne, da zajemajo jezik, književnost in vzgojo. Časopis bo skrbel — tako so obljubili uredniki — za kulturo slovenskega jezika. Prinašal bo članke iz pravorečja in pravopisa, besedotvorja, oblikoslovja in skladnje. Razpravljal bo o ljudskem govoru raznih zemljepisnih področij in o jeziku ter o slogu naših pisateljev klasikov. Ocenjeval bo z jezikovne strani vse pomembnejše knjižne novosti, izvirna dela in prevode. Opozarjal bo na napake v vsakdanji javni rabi jezika, v dnevnem časopisju, po sestankih in napisih. Spremljal bo našo govorjeno in pisano besedo ter jo normativno usmerjal, prikazujoč pri tem njeno intimno bistvo, domače prvine ter svaril pred škodljivimi in nepotrebnimi tujimi primesmi.

Druga naloga lista bo, da bo odgovarjal na najbolj živa vpašanja s področja književnosti. Prinašal bo sodobne osvetlitve raznih obdobij, osebnosti in del iz slovenske literarne zgodovine. Sproti bo z idejnega in estetskega zrelišča presojal vse pomembnejše novosti v domačem leposlovju. S sproščeno in pošteno polemiko bo posegal v važnejše dogodke našega kulturnega življenja. Spremljal bo tudi razvoj književnosti pri ostalih slovanskih narodih, zlasti pri Hrvatih, Srbih in Makedoncih. Glosiral bo končno tudi literarne zanimivosti iz tujine, ki bi kakor koli pojasnjevale duhovni svet sodobnega človeka.

Tretja skrb lista bo posvečena pouku materinega jezika v naših šolah in idejno-estetski vzgoji naše mladine. Tovrstni članki bodo razpravljali o metodiki jezikovnega pouka na raznih stopnjah, o podajanju književne zgodovine, obravnavi literarnih tekstov in vsem drugem, s čimer imajo slavisti šolniki vsak dan opravka. Namen teh člankov bo, dvigniti kakovost pri pouku slovenščine in ga metodološko kar najbolj poenotiti.

V tem članku namerjamo govoriti le o tem, kako skrbi revija za kulturo slovenskega jezika in oceniti dosedanje prizadevanje časopisa na tem področju.

V uredniškem zboru in med sodelavci revije »Jezik in slovstvo« so sestavljalci Slovenskega pravopisa, sedanje slovnice in prihodnjega slovenskega besednjaka, dalje nekaj poznavalcev našega jezika, priznanih pisateljev in prevajalcev. Časopis ima torej dovolj potrebne avtoritete.

Med sodelavci jezikovnega dela moramo imenovati na prvem mestu urednika tega dela dr. Antona Bajca, pofesorja slovenskega jezika na ljubljanski univerzi. Pomudimo se malo pri njegovih člankih, ki obravnavajo besedje slovenskega književnega jezika. Prvi letnik je prinesel »Sprehode po slovenskem besedišču«, letošnji, drugi letnik pa razpravo o slovanskih izposojenkah v knjižni slovenščini

Vprašanje besedišča našega književnega jezika je bilo vedno aktualno, posamezna obdobja so ga različno reševala. Tudi danes celo načelno to vprašanje še ni popolnoma rešeno, čeprav se zmaga že močno nagiblje na tisto stran, ki se nam zdi najnaravnejša, zato tudi najpravilnejša.

Ko se bralec omenjenih člankov sprehaja z avtorjem po slovenskem besedišču, se mu odpirajo oči za probleme, ki jih že od nekdaj rešujejo ustvarjalci našega književnega jezika. Gre predvsem za besede nestovenskega izvora, slovanskega in neslovanskega, dalje za ljudske in knjižne izposojenke; med ljudskimi tujkami moramo dalje ločiti starejše, ki imajo že slovensko lice, in mlajše, v katerih lahko vsakdo spozna tujke; med slovanskimi izposojenkami pa imamo danes že nepogrešljive izraze in pa take, ki jih zagovorniki ljudske razvojne smeri književne slovenščine, ker so nepotrebne, po pravici zametujejo.

Ustvarjalci književne slovenščine so imeli v različnih dobah različno merilo za rabo izposojenk. Naš prvi pisatelj Primož Trubar je pisal skoraj vse, kar jih je ljudstvo govorilo. Njegovi nastopniki pa so že bili, eni manj, drugi bolj, puristi.

Rabili so narečne besede in si tu in pa tam že kaj izposodili pri drugih slovanskih narodih. Ilirovani, ki so si prizadevali za jezikovno zbližanje ali celo zlitje s Hrvati in Srbi, pa so si na debelo izposojali besede iz drugih slovanskih jezikov, predvsem seveda iz hrvaščine in srbščine. Zamenjavali so ne le ljudske izposojenke, temveč tudi domače besede s hrvaškimi. To so bile nezdrave in neljudske tendence, ki jih je čas ovrgel, ni pa mogel iztrebiti vseh čisto po nepotrebnem izposojenih izrazov. Ostale so v našem književnem jeziku za ogledalo časa ko smo jih sprejeli.

Omenjeni članki prof. Bajca v reviji »Jezik in slovstvo« imajo to vrednost, da so neke vrste dopolnilo slovenskemu pravopisu. Slovenski pravopis je sicer zaznamoval nekatere besede s križcem oziroma zvezdico, kar pomeni, da prve sploh ne sodijo v slovenski književni jezik, drugih pa se moramo v skrbnem jeziku izogibati. Sicer pa pravi Pravopis o besedah, sprejetih v svoj slovar, da s tem še ni nič rečeno o njihovi jezikovni vrednosti, ali je beseda domača, tuja, potrebna, nepotrebna, ljudska, papirnata itd. Bajec pa v omenjenih člankih besede tudi ocenjuje po njihovi jezikovni vrednosti, po potrebnosti in nepotrebnosti. Pri tem se drži po našem prepričanju tiste potrebne in previdne mere, ki ne more škoditi pisani tradiciji našega književnega jezika, a daje vendar dobre napotke za rabo tujk in izposojenk v književni slovenščini.

S temi starmi se ukvarja tudi daljši članek Lina Legiše: »Kako kvarimo jezik«, ki ni bil deležen vsestranskega odobravanja. Tudi urednik jezikovnega dela revije je k članku pripomnil, da bo vzbudil hude ugovore pri struji, ki je nasprotnega mnenja, ko dober del pišočih Slovencev ne vidi v rabi besed, kakor sta n. pr. dičiti in smel, tako »zaostalega pisanja«, kakor misli avtor.

Za kaj gre tukaj pravzaprav? Za stvari, o katerih smo že govorili: za besedišče v književnem jeziku, predvsem za neljudske izposojenke, zlasti tiste iz slovanskih jezikov. Raba teh se zdi avtorju kvarna za književno slovenščino. Zavrača n. pr. izraze, kot so: čitanje, namesto branje, dvigniti namesto vzdigniti, razmišljati namesto premišljati, smatrati za namesto šteti za, prekiniti namesto pretrgati, ustaviti i pd., zapad namesto zahod itd.

Ne glede na to, ali so vsi avtorjevi predlogi sprejemljivi ali ne, se nam zdi članek vendarle vzpodbuden, ker obravnava aktualna vprašanja našega besedišča in kaže, kot pravi urednik na drugem mestu o nekem drugem dopisu, na dva skrajna tabora naših besedarjev: na eni strani »rešetarji«, ki se bojijo tujih besed ko hudega vraga, na drugi strani domačnostni pisci, ki gore samo za ljudske besede. Pravda pravzaprav traja brez prenehanja že nad sto let in še ni dognana.

Naj nam bo dovoljeno dodati k temu samo tole: menimo, da so dandanes že premašana tista nezdrava prizadevanja, ki so hotela približati književno slovenščino drugim slovanskim jezikom in jo tako oddaljiti od ljudskega jezika. Če pa dajemo prednost ljudskim izrazom, ne moremo prezreti dosedanjega razvoja književne slovenščine, med katerim so se nekatere slovanske izposojenke tako udomačile, da bi bil boj proti njim brez koristi, posebno še zato, ker so si nekatere ustvarile že številno družino, druge pa dobile poseben pomenski odtenek. Kjer pa je mogoče, dajajmo prednost ljudskim besedam! Sicer pa je besedišče v različnih jezikovnih odtenkih različno, drugačno v znanstvenem kot v leposlovnem ali v časnikarskem jeziku. Primerjajte o tem članek Rudolfa Kolariča v 3. številki II. letnika revije »Jezik in slovstvo«.

Slovenskega pravopisa iz leta 1950 smo bili vsi veseli. Ta prepotrebni priročnik je danes vsem, ki pišejo, dober svetovalec. Čeprav smo morali ugotoviti že marsikatero pomanjkljivost in tudi nedoslednost. Nekatere teh je revija »Jezik in slovstvo« v svojih člankih že obravnavala. Nova izdaja Slovenskega pravopisa ne bo mogla mimo teh pripomb v člankih Antona Bajca, Rudolfa Kolariča, Franceta Tomšiča in nekaterih drugih.

Revija izpolnjuje tudi obljubo, dano v uvodni besedi prve številke prvega letnika, da bo prinašala tudi kritike. Tako je letošnji letnik objavil Franceta Tomšiča obširno oceno najnovejše slovenske slovnice Bajec-Kolarič-Rupel. Z nadrobnim pregledom slovnice je avtor ugotovil pomanjkljivosti in napake, ki jih bo morala nova izdaja upoštevati in dopolniti oziroma popraviti.

Tudi o kočljivem vprašanju pogovornega jezika je revija že spregovorila. Mislim predvsem na članek Antona Bajca v dvojni 6/7 številki prvega letnika, kjer smo brali nekaj načelnih, gotovo tehtnih in sprejemljivih misli o slovenskem konverzacijskem jeziku. Razen tega je priobčila revija tudi nekaj pripomb drugih avtorjev k temu vprašanju. Podoba pa je, da ta stvar le počasi zori, da pojmi še niso razčiščeni; marsikomu se zdi, da je še prezgodaj o tem razpravljati. Zahteva po slovenskem pogovornem jeziku pa ni nova. Zato bi bilo prav, da bi se oglasili k temu vprašanju še drugi avtorji.

»Revija »Jezik in slovstvo« je srečna dopolnitev slavistične revije, čisto znanstvenega časopisa naših slavistov. Mnogo je problemov, tičočih se našega jezika, ki jih slavistična revija ne more obravnavati. To so v prvi vrsti vprašanja praktične narave, ki ne zanimajo le jezikoslovcev, temveč vse, ki pišejo.

Pouku slovenščine na naših šolah posveča revija posebno skrb. Da so vprašanja, ki so s tem v zvezi, velike važnosti za jezikovno kulturo, ni treba posebej dokazovati. Od pravilne učne metode in od učiteljeve ljubezni do predmeta pa od njegove požrtvovalnosti je odvisen uspeh pouka. Da pa ravno glede teh stvari ni povsod osvražen predmet. Kriva je temu metoda pouka, pogosto pa kar brezmetodičnost pouka.

Namen člankov o metodiki jezikovnega pouka v šolah je izboljšati kakovost pri pouku slovenščine in s tem pomagati, da bodo uspehi boljši. Metodološki članki Etbina Bojca, Franca Finka, Rudolfa Kolariča, Brede Pogorelec, Milene Topolovec in Silve Trdine bodo marsikateremu mlajšemu pa tudi starejšemu učitelju slovenščine pomagali iz zadrege, ko bo premišljal, kako naj se metodološko pravilno loti v šoli kakega slovniškega poglavja, da bo dosegel boljše uspehe.

V poročilu nismo omenili ne vseh člankov ne vseh sodelavcev revije. Hoteli smo na nekaterih primerih pokazati, s kakšnimi vprašanji se ukvarja revija in kakšnega pomena je ta časopis za kulturo našega jezika. To, kar je revija doslej objavila v jezikovnem delu v člankih, v slovniških in pravopisnih drobtinah, v rubriki »Odgovori in pogovori« pa v metodoloških nasvetih, dokazuje, da je izpolnila dano obljubo, zamašila občutno vrzel v našem revijalnem slovstvu in dokazala upravičenost do svojega obstoja.

Tone Peruško, Pravopisni priročnik

Tone Peruško, prosvetnim delavcem dobro znani svoječasni glavni urednik »Šolskih novin«, je sestavil zelo koristen priročnik, ki bo prišel prav tudi našemu dijaštvu in učiteljstvu pa tudi vsem tistim, ki bi hoteli pravilno pisati v hrvatskem oziroma srbskem jeziku tiste besede, ki nam povzročajo največ preglavic. To so besede, v katerih se nahajajo glasovi č, ć dž, đ, ije in je. (Pri nas jih pogosto tudi izgovarjamo povsem nepravilno!) Sestavljalec je delal v glavnem po Boraničevem »Pravopisu«, ni pa seveda pozabil konzultirati tudi drugih hrvatskih in srbskih pravopisov in besednjakov, tako da najdemo v tem priročniku mnogo besed, ki jih (že davno razprodani) Boranič nima. Posebna zanimivost priročnika so besede, ki so nastale šele v novejšem času ali pa celo šele po osvoboditvi (»končarevac« — delavec v tovarni »Rade Končar« in pod.) Priročnik pa ni sestavljen samo iz besednjakov besed z glasovi č, dž, đ, je in ije, ampak ima pred vsako besedno skupino tudi poglavje o tem, kako je treba glasove izgovarjati in katera pravopisna pravila veljajo za obravnavano glasovno skupino.

Janezu Pokornu, Ljubljana

Odgovorov na Vaša vprašanja v našem časopisu ne bomo objavili. Ker nam Vaš naslov ni znan, lahko dobite dopis z našim mnenjem na zastavljena vprašanja v pisarni Republiškega odbora Združenja učiteljev in profesorjev Slovenije — Ljubljana, Miklošičeva 22/I

ODMEVI

o vzgojnem aktu in učnem procesu

Vzgojni akt je enkratno, vedno nanovo se porajajoče doživetje. Vzgojni akt je vedno izviren, z vedno novo vsebino in motiviko. Če tako pojmujemo vzgojni proces, ugotovimo, da se gradi na medsebojnem razumevanju, spoštovanju in ljubezni. Tak vzgojni akt ohranja učiteljevo in učenčevo individualnost, kajti sleherni od njih ima svoje značilnosti, ter hrani v sebi zasebne interese, težnje, želje in stremljenja.

Duševna stanja naših učencev ne nastajajo po nekem apriornem vzgojnem načelu, niso produkt vzgojiteljevih idej in stremljenj, ampak koreninijo v družinski in družbeni stvarnosti ter jih napaja sok prejšnjih generacij in pokolenj. Vse to neizmerno bogastvo preživelih rodov se zrcali v nas in je osnova tisti raznolikosti, ki jo opazujemo vsak dan pri učencih.

Pred nami se vrsti galerija značajev. Eni so nam prijetni, lahko dostopni, razumemo jih in jim skušamo pomagati ter ugoditi. Drugi nas zopet odbijajo, so nemirni, potuhnjeni in uporni. Zaman jih iščemo, povsod se nam umikajo in bežijo pred nami. Navadno si o takih učencih ustvarjamo krivično sodbo, prav zato, ker se nismo poglobili v tisti podtalni svet, iz katerega rastejo. Vsak dan se prepričujemo o zanimivem dejstvu, da učiteljeva beseda ostane beseda, učenčeva stvarnost pa ostane stvarnost. Kdor izhaja iz idejnih izhodišč, ta ne more prav razumeti učenčeve invididualnosti. Ta posplošuje psihološka dejstva, jih enoti in pri tem nehote zajde v abstraktnost. Nasprotno, naša dolžnost je, da se otresemo vseh mogočih postulatov, da opustimo pravila in norme, ter se približamo otroku takemu, kot je. Samo tako lahko pridemo do resničnega učenčevega jaza.

Že stara preživela normativna pedagogika, ki je odigrala tako vidno vlogo v preteklosti, je otroku mnogo več škodila, kot pa koristila. Njen namen je bil določevati vzgojne norme in jih kot take aplicirati na vzgojni proces. Njeno izhodišče je bila psihološka ideja, ne pa učenčeva samonikla stvarnost! Dolgo časa je trajalo, da smo spoznali, da ni mogoče v vzgojnem aktu dajati pravil in norm, ker je sleherno pravilo suhoparno, stereotipno in izven procesa samega vneseno v vzgojni akt. Pri takem postopku delamo otroku nasilje, vzgojni akt sam pa hromimo in uničujemo. Nekaj podobnega lahko najdemo tudi pri pedagoški psihologiji, ki izhaja iz iste idejne osnove, kakor je izhajala normativna pedagogika. Res je, da psihologija ostane psihologija in da je vedno koristna pri raziskovanju vzgojnega procesa in pri izbiri najboljših psiholoških prijemov v vzgojnem aktu samem, toda paziti moramo, s kakšnega vidika pristopamo k temu aktu.

Slehernemu od nas, ki že dolga leta poučujemo v šoli, je znano, da vnašajo otroci v sam vzgojni proces vse tisto, kar oblikuje njihovo osebnost. Ta osebnost pa ima nešteto najrazličnejših determinant, poglavitne so vsekakor gospodarskega in družbenega značaja. Če izločimo vse te determinante iz vzgojnega akta, potem gradimo v prazno. Naše delo postane prazen verbalizem in otroci se pri učenju dolgočasijo.

Po tem, kar smo do sedaj spoznali, lahko trdimo, da imamo dvoje načelnih izhodišč v tolmačenju vsega duševnega in da sta ti izhodišči nujno notranje protislovni. Prvo izhodišče bi imenovali abstraktno, drugo pa konkretno.

Prvo je že ukoreninjeno v stari klasični normativni šoli, ki jemlje za apriorni postulat oblikovanje duha z idejami in načeli, katerim naj bo podrejena vsa ostala vzgoja. Pri takem oblikovanju ne samo da ne naletimo na nepremostljiva nasprotja. Nasprotno, vse se čudovito sklada in ujema v mogočni idejni zgradbi splošne harmonije. Obča psihologija je osnova, ki proučuje zakonitosti in ustvarja norme. Aplikativna psihologija jih lepo sistematično ureja in uporablja stopnjo za stopnjo. Nič ni tu nerešljivega, nič nepojasnjenega! Rekel bi, to so pravi vzgojitelji-umetniki, ki poznajo za sleherni delikatni duševni problem svoj recept. Kako bi bilo to lepo, če bi bilo tudi res!

Ta idejna zgradba, ta pedagoška, mistična gradbena umetnost je že marsikaterega treznega psihologa in vzgojitelja zavedla v svoj idejni in iz tega izhajajoči pedagoški etos, zato ni čudno, da se nekateri tudi pri nas navdušujejo zanjo. V resnici pa je to velika zmota, k nosi v sebi osnovno protislovje med tem, kar je, in med tem, kar bi hotela biti — protislovje med izhodiščem in ciljem.

Zapadna idealistična psihologija izhaja iz predpostavke, da je naš duh edini zakonodajalec duševnega sveta. Empirija mu služi le kot kaotična snov za urejevanje in sistematizacijo. Če je tako, potem je vzgojni akt res umetniško delo in vzgojitelj je čarobni umetnik, ki uspava duše in jih vodi po poti čistih idej. Vse se ujema, kjer je zakonitost, tam je red, in kjer je red, tam je lahko napisati norme, ki so občeveljavne za vse mlade ljudi. To so nekaki modeli za oblikovanje duš, nekakšne apriorne kategorije in postulati, izven katerih ni normalne psihične rasti in razvoja. V tako pojmovanem vzgojnem procesu je nujno potrebna aplikativna psihologija, nekakšen korelat obče psihologije, ki posega na vzgojno področje s svojo sistematiko in normativnostjo. Njeno področje je točno odrejeno, njena funkcionalnost pa je bolj uničevalna kot ustvarjalna. Prav zato ker je abstraktna, neživljenjska in kontradiktorna.

Od pravilne učne metode in od učiteljeve ljubezni do predmeta pa od njegove požrtvovalnosti je odvisen uspeh pouka

Če sprejmemo idealistične postulate, potem je seveda vse v redu in struktura vzgojnega akta ali učnega procesa je čudovito enostavna ter se lahko posploši za vsa ljudstva in za vse narode. Potrebno je le nekoliko spremeniti: politično ali zgodovinsko ozadje, pa dobimo osnovo, na kateri gradi naprej vzgojitelj-umetnik.

Na žalost pa vse to ni tako enostavno. Sleherni vzgojni akt je vprašanje zase, ki presega vse norme in vsa pravila. Četudi bi ga hoteli zajeti, bi nam ušel preko robov. Ogrožena je tu osnova. Življenje ni umetniška tvorba, temveč resnično doživljanje z vso gmoto in težo resnične stvarnosti, ki jo nosi s seboj. Izhodišče vzgojnega procesa nam ne sme biti takšna ali drugačna ideja, temveč resnična življenjska stvarnost, ki je nastala in še neprestano nastaja in se spreminja. Izhodišče nam tako postane otrok sam z vsemi svojimi pozitivnimi in negativnimi dispozicijami, lastnostmi in navadami. Morda še z bremenom prejšnjih rodov. Kričeča stvarnost, ki zahteva našega odgovora. Kako naj odgovorimo? Kako naj ga oblikujemo in vzgajamo? Kaj nam tu pomaga ena teorija, če pa je na tisoče in tisoče različnih duševnih stanj, najrazličnejših individualnih problemov, ki si včasih popolnoma nasprotujejo? In vendar so resnično živi in stvarni!

Rekli boste empirija. To je beseda, za katero se skriva morje problemov, ki jih ne bo rešila nobena veda. Vede nam pomagajo le analizirati živo, vedno znova nastajajočo stvarnost, ki se razvija sunkoma in naporno ter iz sebe poraja vedno novo življenje. To pa ni stališče idealistov, zato tudi ne morejo biti za nas odločilni njihovi nasveti, še manj pa njihove apriorne teorije, ki vzgojni akt posplošujejo in uniformirajo ter mu s tem jemljejo sleherno življenjsko vsebino. V vzgojnem procesu smo na tleh resnične stvarnosti, ki je trda in neizprosna, a prav zato živa in zanimiva.

Ali je mogoče s pedagoško psihologijo, ki temelji na idejnih postulatih, priti do resničnega socialnega in pedagoškega humanizma? Odgovor je negativen. Tu spet padamo v utopijo in protislovje, z njo hromimo moč živih nasprotij in protislovij.

Naša šola, četudi skromna, naj bo ljudska v najglobljem pomenu besede. To se pravi, v njej naj odseva živa stvarnost vseh naših naporov in stremljenj. Sleherni otrok naj se zaveda, da raste iz sebe za narod — za skupnost, ker lahko samo v tej višji stvarnosti uresniči tisto, kar nosi v sebi.

Kakšnih učnih postopkov in teorij naj se poslužujemo? To ni primarno. Primaren je cilj, ki ga hočemo in moramo doseči. Da pa je ta cilj dosegljiv in uresničljiv, nam dokazuje vsa najnovejša zgodovina. Mi vsi smo priča teh dogajanj, zavedajo se te poti tudi naši najmlajši, ki prihajajo za nami. Brez resničnega pedagoškega realizma, brez družbenih analiz in gospodarske razvojne zakonitosti ni mogoče ustrezno pristopati k vzgojnemu aktu in učnemu procesu.

Lojze Bizjak

PREBERITE ŠE TO!

»Prosvetni delavec« nam včasih prinese kar zanimive članke, poročila in razne potopise. List se nam je precej približal in ga marsikateri prosvetni delavec res pričakuje z veseljem.

V 10. številki letošnjega letnika je tov. Tiran priobčil svoj članek kot odgovor tov. Novaku na članek »Več moških v učiteljske vrste. Ko beremo te vrstice, se nehote vprašamo, ali nas ni mogoče tov. Tiran kdaj slišal, ni stal kje za vrati zbornice in prisluškoval, kaj se pogovarjamo. To, kar je napisal, je znano vsakomur izmed nas in vsi govorimo tako in tako tudi v resnici je. Problemu feminzacije je pogledal v obraz in ga ni prav nič olepšal. Bodimo odkriti in si priznajmo, da prav resno velja tudi danes pregovor: »Toliko veljaš, kolikor pod palcem imaš«. Izpopolniti naših vrst z moškimi res ne moremo s prepričevanjem, kot to meni tov. Novak, ampak s tem, da bo človek za pošteno delo tudi primerno plačan. Kako znajo mladi fantje (tudi četrtošolci) dobro premisliti, kam naj se odločijo, bi še marsikdo ne verjel, ko bi tega ne slišal sam. Mogoče bi navedel samo tri primere, kako znajo dobro računati, pa čeprav so mogoče iz matematike le dobro ocenjeni. V Mariboru je bila lansko leto ustanovljena Srednja tehnična šola. Za sprejemanjo je veljal opravljen izpit na katerikoli srednji šoli. Par fantov se je prijavilo na Učiteljišču k sprejemnim izpitom, a v šolo so se vpisali na omenjeno Sr. tehn. šolo. V pogovoru z nami so rajodeli, kako so ukanili nas, prosvetne delavce. Eden pravi: »Sprejemni zpit delam na učiteljišču, ker sem kot fant tam zelo zaželen in mi bodo marsikaj spregledali, ko pa bom imel izpit v žepu, se bom vpisal na tehnično, kjer imam bodočnost.

Drugi fant je prišel na ekonomsko šolo in kljub pridnosti ni izdelal. V 1. razredu je imel dva popravna, ki jih pa ni napravil. Čez pol leta se srečava ter mi na vprašanje, kje je, odgovori sledeče: »Veste težko se učim in nisem za šolo, pa sem pustil in šel v tovarno, kjer se imam zelo lepo. Imam dvanajsttisoč petsto dinarjev mesečne plače, okrog poldrugi tisočak dodatkov in še razne ugodnosti v podjetju. Mnogo reči dobim ceneje kot v trgovini in še druge ugodnosti imam«. Zdaj pa primerjajmo: ta fant z obvezno šolo dela v pisarni, za kar dobi mesečno 14.000 dinarjev, a njegov profesor, ki je moral končati študij in diplomirati na fakulteti, ima 9.800 din (pred 1. 1. 1957) in še 10 let manj za pokojnino. Je že res, da samo idealizem drži ljudi na šoli, predvsem moške.

Pa še tretji primer: Dva študenta sta na isti skupini VPŠ; eden dela izpite in kolokvije sproti (pa četudi ne vse z deset), drugi polaga prvi izpit večkrat brez uspeha. Po dveh semestrih zapusti študij ter gre v podjetje. Čez kako leto se srečata, prvi je pravkar diplomiral in se odpravlja v službo na šolo, ves je zgaran in nervozen, a njegov tovariš lepo spočit, dostojno oblečen, ima že urejen dom itd. Pa se pomenita še o plačah: »Ko pridem na šolo, bom imel 9.021 din« pravi prvi in drugi pa: »sedaj imam 14.500 in še dobiček ob koncu leta, ki ni nikoli manjši od mesečne plače«. Pa še to pove, da je prav srečen, da ni izdeloval, ker v življenju je prav dobro nagrajen za to, saj mu vsako leto vrže nad 80.000 dinarjev samo pri plači več, kot bi imel v prosveti... Koliko lepih krajev je že videl, ko je službeno potoval po naši lepi domovini.

Tale preprosta računica je najboljši dokaz, zakaj ni dovolj moških v naših vrstah. Res je, kot pravi tov. Tiran, da tudi v socialistični trgovini dobiš le za denar, ne za ideale.

Mogoče res zveni vse moje pisanje preveč računsko, a mislim, da me opravičuje dejstvo, da ekonomska stran življenja ni najmanj važna. To zlasti mi prosvetni delavci dnevno občutimo, ko se, namesto da bi se kulturno izživljali, ženemo za dodatnim zaslužkom, da bi z njim krili včasih tudi svoje osnovne potrebe.

V.F.

Internat prosvetnih delavcev v Ljubljani je lepo urejen

Ni dolgo, ko sem srečal v Ljubljani učiteljico s podeželja, ki je opravljala strokovni izpit in mi je vsa obupana potožila, da stanuje v hotelu, kjer jo stane soba dnevno skoraj 600 din. Na vprašanje, ali je v našem internatu vse zasedeno, mi je povedala, da niti dobro ne ve, kje je naš internat in da ji je njena kolegica že pozimi povedala, da je tam tako pusto in odročno. To je res prav posebno mnenje o internatu prosvetnih delavcev na Poljanski cesti, zato sem se namenil o tem nekoliko spregovoriti.

Že vsa leta po vojni smo prosvetni delavci s podeželja občutili potrebo po prostorih, kjer bi lahko prenočevali in se tudi sestajali z znanci ter se z njimi pogovorili o naših problemih. Prav posebno pa smo občutili pomanjkanje prenočišč, kadar so bila v Ljubljani zborovanja, tečaji in podobno, posebno poleti, ko so bili hoteli zasedeni in si le s težavo dobil skromno ležišče.

Z ukinitvijo naših počitniških domov (Zapuže, Rogaška Slatina), ki niso bili rentabilni in so pomenili veliko breme za naša združenja, smo dobili materialno osnovo, z ustanovitvijo Pedagoškega centra pa tudi primerne prostore za naš Internat. Tega so s svojimi prispevki pomagala urediti vsa združenja prosvetnih delavcev Slovenije, levji delež pa je prispevalo združenje učiteljev Slovenije, predno se je združilo s profesorji.

In kako je sedaj? Internat je v isti stavbi kot Dom Ivana Cankarja na Poljanski cesti v prostorih Pedagoškega centra in je v prvi vrsti namenjen udeležencem tečajev, ki jih prireja PC. Poleg tega je na razpolago vsem članom naših združenj in njihovim družinskim članom. Prostora je za 40 oseb v 6 sobah. Dve sobi imata po 9 postelj, tri po 6 postelj in ena 4 postelje. Moti pa se, kdor misli, da je to nekaka vojašnica; ne, ni tako! Vse sobe so primerno velike, svetle, zračne, vsaka je opremljena z zastori, zavesami in pregrinjali v različnih barvah, tako da imamo zeleno, modro, rožnato in druge sobe. Vse je tako toplo in prisrčno, da se vsakdo takoj počuti domačega. Kako prijeten mir vlada povsod in kako je udobno, ker imaš predavanja in po želji tudi hrano kar v hiši. Do tramvajske postaje pa je 200 metrov. Ali je to res odročno?

Oprema je prvovrstna. Po hodnikih so težki tekači, da ni hrupa, ob stenah pa lične nizke omarice za obutev, vsak predel se lahko zapre s ključem. V okusnih sobah s popolnoma novo opremo so primerne postelje z mehkimi žimnicami in vedno čistimi rjuhami. Vsak stanovalec ima polovico dvodelne omare, ki jo lahko zaklepa, svojo nočno omarico in lučko, pred posteljo pa lep predpostelnik. Vse je novo, čisto in kvalitetno v harmonično ubranih barvah. Tudi umivalnice so najmodernejše. Človek se čudi, kako so vse to mogli urediti v stari stavbi; vse je res elegantno in udobno, čeprav ni razkošno. Najzahtevnejši obiskovalec bi pogrešal v vsaki sobi samo še lepo sliko, na kar bi lahko mislila naša društva in jih darovala.

Tudi odnos uslužbencev do gostov je lep, tako da si vsakdo, ki je že enkrat prenočeval v našem internatu, želi zopet prenočevati v njem.

O počitnicah, pa tudi med letom je naš internat večkrat le delno zaseden. Ali ne bi bilo bolje, kadar ste v Ljubljani, prenočevati v našem internatu, kjer spiš udobno na čisti postelnini za 200 din, kot pa bivati v dragih in uradno mrzlih hotelskih sobah za 600 din? Če pa ste v internatu več dni (vsaj en teden), stane prenočevanje samo 150 din. Odločite se za bivanje v našem internatu, kadar vas pot zanese v Ljubljano. Ne bo vam žal. To vam svetuje vsakdo, ki je v njem že prebil nekaj prijetnih dni.

L.

Ali je to prav, da bi gojenci drugim plačevali prenočišče

V »Prosvetnem delavcu« z dne 31 maja je bil objavljen članek **»Ali je to prav«**, v katerem se Ludvik Brumec huduje nad Cankarjevim domom v Ljubljani, ker je moral plačati prenočišče za šolske otroke, ki jih je peljal iz Prekmurja v Ljubljano na izlet. Za 30 otrok je bilo treba plačati 2.970 dinarjev, torej komaj 100 din za 1 osebo. Iz prakse vem, da ni mogoče s 100 din kriti vseh stroškov. To je, pranje posteljnine, čiščenje in obrabnina. Znano je, da morajo gojenci plačevati celotno oskrbovalnino za hrano in stanovanje. Kako naj domovi krijejo stroške za prenočevanje raznih ekskurzij, če bi računali samo 100 din za eno prenočišče za eno noč ali pa ga dali celo zastonj. Ali naj nosijo te stroške gojenci ali uslužbenci domov? Na račun svojega kolektiva ne morejo dajati domovi cenenih prenočišč. Prav pa bi bilo, da bi razne organizacije in ljudski odbori poskrbeli domovom potrebna sredstva, da bi lahko zastonj prenočevali takšne ekskurzije kot je bila iz Prekmurja v Ljubljani.

Ilec Rudi, Maribor

O esperantu v naših šolah

No, sedaj pa še to! Kaj pa je še tebe treba bilo? Tako nekako bo zabrundal marsikateri slovenski šolnik, ki vsaj delno zasleduje reformo šolstva in ki se vsaj malo zanima za notranjo vsebino te reforme.

Esperanto, mednarodni jezik, se poučuje v Sloveniji že na mnogih šolah in v novem učnem načrtu je predviden za sedaj esperantski jezik še kot neobvezni predmet, ki naj bi se pričel poučevati v 6. razredu. Predvidevajo, da se bo v treh letih učenja po dve uri tedensko tega tudi naučil, da bo znal ustno in pismeno v njem izražati svoje misli in nazore ter govoriti in pisati o svojem življenju in delu.

Ali je prav, da se vpelje esperanto v naše šole? Kakšna je njegova praktična vrednost? Kaj so na njem našli dobrega tisti, ki se ga učijo v šolah in tečajih?

Jasna in brezizjemna slovnica esperanta ter mednarodni besedni zaklad ustvarjata najboljši temelj za poznejši pouk tujih jezikov. Obvladanje besednega zaklada mednarodnega jezika pripomore k pravilnemu razumevanju tujk, ki so pri nas v vsakdanji rabi. Poučevanje esperanta ima vse formalne vrednosti tujejezičnega pouka. Pismeni in osebni stik z mladino vsega sveta širi dijakom obzorje in pospešuje mirno sožitje v svetu. Še posebno pažno pa je, da esperanto omogoča neposredne stike s pripadniki malih narodov, katerih jezikov se pri nas gotovo ne bomo učili. Vzgojni smoter pa ne predvideva samo osnovnih koristi, temveč izoblikuje mladega človeka v plemenito osebnost, ki združuje ljubezen do lastne domovine s težnjo k mednarodnemu in človečanskemu sožitju. Mednarodni jezik vzbuja v dijakih zavest o popolni enakopravnosti velikih in malih narodov in o potrebi kulturnega in gospodarskega sodelovanja med njimi.

Glede jezika samega pravi v »Popolni slovnici esperantskega jezika«, ki jo je že leta 1910. izdal v slovenščini Ljudevit Koser iz Juršincev pri Ptuju, takole: »Podlaga mednarodnega pomožnega jezika esperanto je zdrav človeški razum in logika. Slovnica in slovar temeljita na znanstvenih načelih, nikjer ne vlada samovoljnost; pravil je malo, a še ta so izredno preprosta in ne dovoljujejo izjem. Celo človek manjše razboritosti in razsodnosti si prilasti esperanto z lahkoto. Kljub svoji preprostosti je jezik, kakor ga je sestavil dr. Zamenhof, popolna celota matematične natančnosti, ki izključuje vsako dvoumnost ter lahko izraža vse, tudi najfinejše nianse človeškega mišljenja in čutenja«.

Esperanto je torej za nas lahek jezik. Če poleg tega pomislimo, da mnogi naši dijaki, tuji jezik, ki se ga učijo od enega do štirih let, hitro pozabijo, potem je praktična vrednost esperanta tem večja. Večina naših dijakov pa ne nadaljuje šolanja. Esperanto seveda ne bo oviral učenja tujih jezikov. Narobe! Esperanto olajšuje učenje teh, toda temu učenju naj se posvetijo le tisti, ki imajo za to nagnjenje in zanimanje. Res je esperanto jezik brez naroda, toda prav to je njegova odlika. Mednarodni jezik mora biti nevtralen; za drugimi jeziki stoje vedno gospodarski, kulturni ali celo imperialistični interesi, esperanto pa ne more imeti takih interesov, ker služi enako vsem narodom. Tako je spoznala tudi UNESCO, ki ga vsem priporoča.

Svoje velike prednosti bo mednarodni jezik lahko dokazal seveda v polni meri šele takrat, ko bo uveden v čim več državah in v čim večje število šol. In ker ga učenec hitro obvlada, posreduje esperantska organizacija tudi kolektivno dopisovanje razreda s sličnim kolektivom istega razreda v drugih državah. Zamenjujejo se razglednice, slike, šolski izdelki, risbe, znamke, kamenine, žuželke; otroci opisujejo svoj kraj in svoje običaje ter resnični duh internacionalizma prevzema razred in dušo posameznika. Vzgoja k ljubezni do domovine, do materinega jezika, do lastne kulture in lastnega ljudstva se organično izpopolnjuje z vzgojo k internacionalizmu. In vsakdo tako z lahkoto obvlada dva jezika: materinščino in svetovni pomožni jezik — esperanto.

Za pouk tega jezika imamo Slovenci že odlične učne knjige in slovar, zanimanje med dijaki in prosvetnimi delavci je veliko, v mnogih krajih imajo jezikovne tečaje za esperanto. V Ljubljani se je ustanovil že tudi aktiv esperantistov pedagogov.

Kaj pravijo nekateri znameniti možje o esperantu?

Tolstoi: »Žrtve, ki jih človek doprinese kratkemu študiju esperanta, so zelo majhne proti uspehom, katere doseže!«

M. Gorki: »Misel konservativca trdi trdovratno, da je esperanto utopija. Resnična stvarnost, ki se razvija po prirodnih zakonih pa vedno močneje pobija mnenje konservativcev!«

In kaj pravi naš Tito: »Glede učenja jezikov hočem povedati, da je esperanto mnogo laže priučljiv kot kateri koli drugi jezik. Mnenja sem, da je učenje esperanta času primerno. Znanje esperanta se da izkoristiti v vsaki deželi. Veliki narodi hočejo, da bi njih jezik nadvladoval, toda esperanto ima resnično mednarodni značaj. Ker je zmožen razvoja, ima bodočnost. Esperanto je zelo koristna zadeva!«

Stanislav Škerbec: »Dajmo svetu nov jezik, ki more združiti vse narode razcepljenega človeštva v eno družino, govoreče poleg različnih domačih jezikov vsem enako ljub skupni jezik, obsegajoč bogastvo vseh, vse presegajoč po lahkoti in lepoti!«

Dr. Edvard Beneš: »Ideja o enem jeziku za sporazumevanje, kakršen je esperanto, je dragocena za vse iskrene pacifiste. Danes ona ni več utopija temveč problem, s katerim se bavi inteligenca vsega sveta!«

Ideja esperanta najbolje služi mednarodni politiki jugoslovanskih narodov, politiki aktivne koeksistence in če smo tu med prvimi, bodimo še v esperantu.

Joška Košorok

Tovarišice Ane Kleinsteinove ni več

Tiho je odšla od nas, a vendar je njena smrt težko odjeknila zlasti med prebivalci Polhovega Gradca, kjer je službovala celih 32 let. Še kot mlada učiteljska pripravnica je leta 1912 prišla v kraj. Vsa obupana je v začetku mislila, da ne bo mogla vzdržati. A kmalu so njene oči pričele srkati vase lepoto obdajajoče jo narave in vzljubila je kraj, da ji je postal drugi dom. Toda živela ni zase. Zavedala se je v polni meri svojega poslanstva. Ni samo učila, vzgajala je in predvsem je ljubila mladino. S tenko čutečim srcem je prisluhnila njenim potrebam ter ji razdajala znanje in svoje moči, a poleg tega še svoj zaslužek.

Tiho se je zamislil marsikateri domačin ob vesti o njeni smrti. Spomnil se je, kako mu je, siromaku, kupila obleko ali čevlje, da je lahko posečal šolo. Ni jih bilo malo, ki jim je kupila šolske potrebščine. A koliko je bilo potrebnih! Še drugim bi rada pomagala — vsem. Ker njeni dohodki niso zadoščali, je organizirala razne prireditve in izkupiček darovala socialno šibkim.

Svoje človekoljubno delo je nadaljevala v organizaciji RK, v kateri je bila tajnica od njene ustanovitve. Vedno je bila budna, pripravljena pomagati najpotrebnejšim v vojnem in mirnem času. Zlasti je prišla do izraza njena dejavnost, ko so zadele Polhov Gradec elementarne nezgode in vojna. Na stotine pisem je bilo z njeno pomočjo poslanih v koncentracijska taborišča.

Vsa predana svojemu poklicu je bila vzorna učiteljica, štiri leta tudi upravljiteljica ter dobra tovarišica, ki je vsakemu rada pomagala z nasveti. A pri vsem svojem delu je pozabila nase. Posledice niso izostale. Težka bolezen, živčna ohromelost, je polagoma zajela njeno telo. Zato je bila prisiljena v šolskem letu 1945-46 vzeti bolniški dopust in prositi naslednje leto za upokojitev.

Leta 1948 je morala zapustiti kraj svojega požrtvovalnega dela in poiskala je zatočišče v Domu za onemogle, kjer je letos umrla.

Umrla je, toda spomin nanjo je ostal med ljudstvom živ. Sejala je ljubezen in dobroto in si s tem postavila najlepši spomenik v srcih domačinov.

Krager Mira

DRŽAVNA ZALOŽBA SLOVENIJE V LJUBLJANI

opozarja na naslednje nove publikacije:

Edvard Kardelj - Sperans:
Razvoj slovenskega narodnega vprašanja.
Druga, pregledana in dopolnjena izdaja. V platno vezana 480 dinarjev.

Zbornik dokumentov in podatkov o narodnoosvobodilni vojni jugoslovanskih narodov. Borbe v Sloveniji III. zvezek. — Junij - avgust 1942.
V platno vezana knjiga stane 600 dinarjev.

Dr. Svetozar Ilešič:
Afrika, Avstralija in Južna Azija.
Cena 980 dinarjev.

Kapus-Petkovšek:
Botanika
za nižje razrede gimnazij. Kartonirana 220 dinarjev.

Rudolf Rakuša:
Slovenska stenografija, I. del.
200 dinarjev.

Rudolf Rakuša:
Slovenska stenografija, II. del.
180 dinarjev.

Novak Simić:
Kaj vse prinašajo reke.
Roman. Cena 550 dinarjev.

Manica Lobnik:
Gorniki in čas.
Roman. Cena 480 dinarjev.

Nina Trdina:
Ritmične vaje in folklorni plesi.
Cena 300 dinarjev.

30 letnica

prvih slovenskih maturantov v Kočevju

Letos v juniju bo minilo trideset let, kar so maturirali na slovenski gimnaziji v Kočevju prvi dijaki. Bilo jih je 21, vsi so bili Slovenci. Prej je bila gimnazija v Kočevju nemška, obiskovalo jo je le nekaj slovenskih dijakov iz kočevske okolice, ki pa so bili v veliki manjšini. Tudi profesorji so bili v avstrijskih časih večidel Nemci oz. Kočevarji. Po prvi svetovni vojni pa, ko je mlada Jugoslavija pretrgala okove in okvir mačehovske Avstrije, smo Slovenci tudi v Kočevju dobili svoje pravice, tako v občinskem odboru, kakor tudi v šoli in drugod. A prvi slovenski rod si je moral na tej točki naše zemlje utirati pot, ki ni bila lahka kljub pravici, oblasti in narodni svobodi. Tu je bil trd nemški in nemškutarski živelj, močno zapičen trn v našo zemljo, ki ga je bilo treba omajati in izdreti. Tako je prvi rod Slovencev v Kočevju polagoma prebijal led in trudoma ustvarjal slovensko kulturno ozračje. Prve mesece in leta je bilo čutiti s strani Kočevarjev, ki so tvorili Nemcem dobrodošlo odskočno desko za njihov »Drang nach Adrien«, še nekaj odpora. Vse stene so bile polne bojnih klicev proti nam, neredko so nas zmerjali z najhujšimi žaljivkami (»Windische Hunde«! i. p.). Prišlo je tudi do pretepov in pobojev; zlasti je prihajalo večkrat do prask med slovenskimi in nemškimi dijaki, ki so še obiskovali zadnje razrede nižje gimnazije...

Poleg slovenskih društev in njih prireditev v tedanjem še trdnem kočevarskem gnezdu je zlasti prvačila v prosvetnem delu slovenska dijaška mladina, ki se je v takem bojnem ozračju hitro znašla in pogumno nastopala. Prav je, če ob tem tridesetletnem zgodovinskem jubileju malo odpremo te pozabljene liste naše slovenske preteklosti. Slovenci smo kljub razdelitvi na katoliške, liberalne in socialistične stranke, ki so bile tedaj v ospredju, in kljub razcepljenosti v društvih, ki so jim bila podrejena, vendarle na splošno nastopali v skupni bojni črti proti trdoživemu odporu Kočevarjev, ki jih je v zadnji svetovni vojni tako lepo »odrešil« Hitler in jih sprejel v svoj »tretji rajh«. Družila nas je enotna volja, da se Slovenci kljub zaprekam in njihovi zasidranosti ter podpori s severa uveljavljamo dostojno tudi s kulturnim delom. Zato nas je vezalo nekako prijateljstvo, prekaljeno v skupni borbi proti zagrizenemu sovražniku.

Rod slovenske mladine, ki je maturiral v Kočevju pred 30-leti, je stal v prvih vrstah tega boja in se je trudil, da da Kočevju slovensko lice, kolikor je bilo v takratnih razmerah mogoče. Sodeloval je v društvih, hkrati pa tudi na svojo roko prirejal, posebno v višjih razredih, ko je postala gimnazija po dijaštvu slovenska, razne akademije in igre ter celo izdajal v rokopisu dijaški literarni list (»Bliskavice«), a tudi v šoli ni hotel zaostajati. V tedanji reformirani realni gimnaziji so učili: od prvega razreda latinščino, srbohrvaščino, nemščino poleg slovenščine, a v tretjem razredu se je pridružila še francoščina. Tretješolci pa smo se iz zanimanja učili še ruščine (poučeval prof. Polovič), grščine (prof. Iv. Sivec) in italijanščine (prof. dr. Bajec). Tako je bilo tudi učenja dovolj. Ravnateljstvo zavoda je po odhodu prof. Watzla v Kranj prevzel prof. Anton Burgar, francoščino je poučevala dr. Miriam Zalaznik, dr. Jože Ilc in nekaj časa tudi Milan Fabjančič, ki je sicer poučeval srbohrvaščino; v nižjih razredih je razrednikoval prof. Uršič, ki je poučeval tudi kemijo in fiziko, v višjih pa mineralogijo prof. Kumer, matematiko prof. Albin Žabkar in prof. Lojze Sivec. Verouk in nemščino je poučeval brat pok. arhitekta Plečnika pok. Andrej Plečnik, ki ga je prišel slavni arhitekt večkrat obiskat, kasneje pa Maks Stanonik. Medsebojni odnos med dijaki in profesorji je bil v glavnem dober, tesen in iskren, zlasti pod dobrohotnim vodstvom humanega ravnatelja Burgarja, doma iz Ribnice, ki je bil ponosen na svojo mladino in tudi mladina nanj.

Polovica maturantov, ki obhajajo letos 30-letni jubilej, je bila doma v Kočevju, kjer so bili njih starši po vojni nameščeni, ostala polovica pa je prišla od drugod in je stanovala ter se hranila v »Dijaškem domu«, ki ga je vodil pok. dr. Sajovic. Bili so to: Pucelj Anton, Križnič Anton, Stadler Janko, Kajfež Janez, Jenčič Milan, Javornik Alojz, Čampa Leopold, Dolenc, Jesih Cvetko, Pungerčič, Lesjak, Bogataj Mirko, Češko Josip, Mihelič Stane, Kralj Lado, Gregorič Franc, Bojc Etbin, Debelak Milan, Kajfež Fanči, Štolfa Žarka, Šval Milan. Ves razred je bil pod močnim vplivom zavednega marksista pok. Josipa Češka, narodnega heroja, ki je bil sicer slavist in profesor v Mariboru, kasneje pa politični vodja kočevskih komunistov in kot talec ustreljen.

Tako se uče na tujem

Država	Čas pouka	Domače naloge
Francija	8.30 — 11.30, 15.30 — 16.30 šest ur dnevno	ura in pol
Anglija	9.30 — 12, 14.30 — 16. 30 4 in pol dnevno	nobenih
Švedska	8 — 13 pet ur dnevno	pol ure
Združene države	9 — 12, 13 — 15 pet ur dnevno	15 do 20 minut
Poljska	8 — 12 štiri ure dnevno	dve uri
Sovjetska zveza	8.15 — 13.15 pet ur dnevno	veliko
Zahodna Nemčija	8 — 12 ali 12 — 16 ali 16 — 20 štiri ure dnevno	zelo veliko
Argentina	7.45 — 12.45 ali 13.30 — 18.30 pet ur dnevno	eno uro
Švica	8 — 11, 13.30 — 16.30 šet ur dnevno	zelo malo
Španija	9 — 13 ali 13 — 17 štiri ure dnevno	malo
Danska	8 — 12 in 12.30 — 14.30 šest ur dnevno	malo
Finska	8 — 11 in 13 — 15 pet ur dnevno	veliko

ITALIJA

V smislu novih navodil je treba pouk v osnovnih šolah nasloniti predvsem na svobodne dejavnosti, ki se odvijajo v okviru šole. Tudi učnemu osebju v ostalih šolah je naročeno, da z nalogami ne smejo pretirano obremenjevati mladega človeka ter da mu je treba pustiti zadosti prostega časa za kulturno izpopolnjevanje in šport.

ZDA

Pouk v ameriških osnovnih šolah se prične ob devetih zjutraj in se konča ob treh popoldne. Vmes sta dva odmora: desetminutni ob pol enajstih in enourni opoldne, ko otroci kosijo. Učenci prvega razreda ljudske šole pa sploh ostajajo v šoli le štiri ure, in sicer od devetih do ene, ali pa od poldne do štirih.

Domače naloge služijo le utrjevanju predelane snovi, zato se učenci nikoli doma ne smejo učiti novih stvari, ker bi se lahko naučili samih napak in si te zapomnili. Zato ni torej doma nobenega pravopisa, izgovorjave ali aritmetike.

Osnovnošolci naj se med drugim učijo le opazovati svet okoli sebe. Pripovedujejo ali opišejo naj pot v trgovino, kino, po cesti, čez most ali trg. S tem se budi njihov opazovalni duh. Domače naloge ne smejo trajati več kot pol ure dnevno, v prvem in drugem razredu ljudske šole pa celo samo 15—20 minut.

ŠVEDSKA

V večini mestnih središč se pričenja pouk ob osmih zjutraj, vendar smejo šolske oblasti v skladu z lokalnimi prilikami nastaviti začetek tudi na pol deveto uro, ali še kasneje. Njihova osnovna šola (folkskola) je podobna približno naši osemletki. V prvih letih število tedenskih ur ne sme presegati 24 ur, v zadnjih pa 36.

Praviloma smejo dajati čim manj domačih nalog, ker se od učencev zahteva že v šoli precejšen napor. Zato v prvem razredu sploh ni domačih nalog, v zadnjih razredih pa kvečjemu za 4—5 ur na teden.

Na leto je 214 šolskih dni. Poleg običajnih poletnih, velikonočnih in božičnih počitnic je namenjenih kakih 8—12 dni na leto za ekskurzije in izlete. Večinoma se ti dnevi strnejo v februarju, da otroci lahko odidejo v spremstvu učiteljev na smučanje.

ANGLIJA

Angleški otroci začnejo že s tretjim letom obiskovati Nursery School, to je nekakšen otroški vrtec, in sicer dvakrat tedensko, ob nedeljah in petkih od pol desetih do štirih popoldne. Opoldne porabijo dve uri in pol za kosilo in počitek v postelji, vse v šoli seveda.

Od 5. do 7. leta traja Junior School. Učenci prihajajo v šolo vsak dan razen sobote in ostajajo tam od pol desete zjutraj do pol petih popoldne. Vmes imajo dva odmora po 15 minut, da lahko spijejo čašo mleka. Opoldne imajo dve uri prosto za kosilo, ki ga štiri petine učencev vzame kar v šoli.

Pod devetim letom starosti ne sme imeti otrok nobene domače naloge, v srednji šoli pa kvečjemu za eno uro na dan. Ves pouk je treba opraviti med šolskimi urami.

FRANCIJA

V francoskih osnovnih šolah traja pouk od pol devete do pol dvanajste ure ter od pol dveh do pol petih. Ob četrtkih in nedeljah ni pouka. Šolsko leto traja od 1. oktobra do 30. junija, vmes pa imajo 12 dni počitnic za Božič, 5 za Pusta in 16 za Veliko noč. Letos prvega januarja so bile odpravljene vse domače naloge. Opravijo jih v razredu in porabijo za to eno uro dnevno. V nekaterih šolah ostajajo dijaki v šoli še od pol pete ure do šestih zvečer, da tam napišejo vse naloge in da doma potem nimajo nobene skrbi s šolo.

Odpravo domačih nalog so na splošno sprejeli z velikim zadovoljstvom, vendar se boje, da se bo tako še bolj čutilo nizko število šolskih dni v letu, oz. prekratko šolsko leto. Zato uvajajo zlasti privatne šole, v katere zahaja skoro petina francoskih otrok, dodatne šolske ure, da ne bi trpela kvaliteta pouka.

Za Jugoslavijo navaja ista preglednica, da traja pouk od 9—12 in od 13—15, to je pet ur dnevno ter pripominja, da imajo naši učenci veliko domačih nalog.

(Po italijanskem tedniku Epoca, št. 332 posnel M. Hrovat.)

ŠOLSTVO PO SVETU

NOVA ZELANDIJA

Od l. 1944 je srednja šola za vse obvezna. Učni načrt obsega obvezni, skupni del (angleščina, socialne vede, naravoslovje, osnovna matematika, glasba, ročna dela ali risanje, telovadba). Ostali del urnika je posvečen predmetom, ki si jih dijaki sami izberejo. Kdor hoče po gimnaziji na univerzo, mora opraviti še en dodatni razred, kjer ga pripravijo za sprejemni izpit, potreben za vstop na visoko šolo.

Vlada bo nudila krajevnim oblastem znatno finančno pomoč pri gradnji plavalnih bazenov v gimnazijah.

SIRIJA

Izvedena je nacionalizacija šolskih knjig. Odslej skrbi prosvetno ministrstvo za pripravo in izdajo učbenikov.

ZSSR

Odpravljena je šolnina tudi na višjih gimnazijah, na posebnih srednjih šolah in na univerzah. Odslej je pouk na vseh vrstah šol brezplačen.

Šesta petletka predvideva gradnjo šol za 4 milijone učencev. Po načrtu bo v šolah le ena izmena dnevno.

Vsak absolvent tehnikuma (srednje strokovne šole) mora povrniti državi stroške za njegovo izobraževanje s tem, da po končani šoli za tri leta prevzame delo v vzgojnem ali industrijskem zavodu, kjer je potreben. Zaradi teh ukrepov v SZ ne čutijo pomajkanja učnih moči.

Se o premestitvah

Pri zadnjem razpisu službenih mest smo videli, da po naših šolah manjka največ učnih moči za pouk matematike in fizike. To ni čudno, saj je študij matematike zelo naporen, zato se zanj odloči le malo kandidatov.

Zato smo se pa tembolj začudili, da imajo matematiki (poleg predavateljev angl. jezika) manjše pravice pri izbiri, oziroma dodelitvi, službenega mesta, kot pa ostali prosvetni delavci.

Vzemimo tale primer: Učitelj matematike izpolnjuje vse pogoje ki jih navaja razpis. V vsej Sloveniji je za predmetne učitelje matematike razpisanih okoli 70 mest. Zato med temi izbere šolo v kraju, ki mu bolj ugaja, ker je tam večja šola, železnica, boljše stanovanje itd. Napiše prošnjo in z veseljem pričakuje, da bo le prišel tja, kamor že dolgo želi. Je pa tembolj razočaran, z utemeljitvijo da nima zamenjave. Sprašujem se, kje se bo dobil tak človek, ki bo prišel za zamenjavo v kak slab kraj? Tak prošilec je obsojen na čakanje v nedogled. Verjetno ne bo več z veseljem delal, saj dobro vemo, kako na učitelja vpliva okolje.

Mislim, da ne bi smeli postaviti zahtevo po zamenjavi. Saj bo učitelj ostal v prosvetni službi, razlika bo le ta, da bo prišel na drugo šolo, kjer ga prav tako ali pa še bolj potrebujejo in kjer se bo bolje vživel v svoje okolje.

Zato ne morem razumeti, kaj je napotilo načelnike do takega sklepa, kot ga lahko beremo v članku »Premestitve in organizacija pouka na seji načelnikov« v Prosvetnem delavcu št. 10. Ali ni tak sklep skrajno krivičen? Kdo bo pa še šel študirat matematiko, če bo imel po napornem študiju manj pravic kot ostali? Cel kup razpisanih mest mu bo le v posmeh.

V. D.

TEHNOMETAL

TRGOVINA S TEHNIČNO ŽELEZNINO IN KOVINSKIM BLAGOM

LJUBLJANA
TITOVA CESTA 24
Telefon: 20-145, 21-356, 23-453
Poštni predal: 159
Telergam: TEHNOMETAL

Šolskim vodstvom priporočamo nabavo orodja za šolske delavnice, vsega gradbenega in instalacijskega materiala za novogradnje ali za vzdrževanje. Še posebej opozarjamo na posebni oddelek orodja in strojev za obdelovanje lesa.

Naročite bogato ilustrirani zgodovinski roman

»GRIČARJI«

ILKE VAŠTETOVE pri SVETU SVOBOD IN PROSVETNIH DRUŠTEV okraja NOVO MESTO,
tel. štev. 87, p. p. 58.

Pohitite z naročili!

Posamezniki dobijo knjigo tudi na obroke.

Fotomaterial

LJUBLJANA
Titova ulica 20

Prodajamo optične izdelke znane ljubljanske tovarne »TOS« proti takojšnjemu plačilu ali pa tudi na obroke.

Vsaka sodobna šola bi morala imeti sodobne učne pripomočke znamke »Tos« Ljubljana.

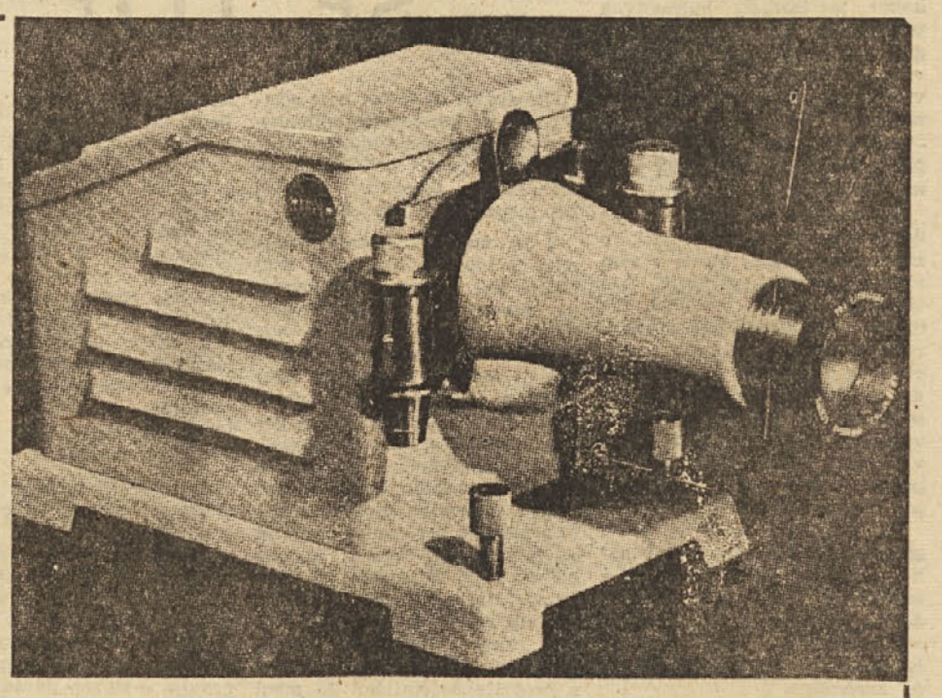

Mnoge šole so nas pismeno zaprosile za pojasnilo, če jim lahko naše podjetje prodaja optične izdelke znane tovarne »TOS«, to je Tovarne optičnih in steklopihašnih izdelkov, na obročno odplačevanje, češ, da prejemajo denarna sredstva le postopoma za nabavo učnih pripomočkov in da bi jim le obročno odplačevanje omogočilo nakup prepotrebnih diaprojektorjev, šolskih mikroskopov itd.
Da ustrežemo željam mnogih interesentov, obveščamo vsa šolska vodstva, da

PRODAJAMO OPTIČNE IZDELKE »TOS« NA OBROKE PO TOVARNIŠKIH CENAH

Art. 5002: lupe za opazovanje prašnikov in pestičev, 11 × povečave — 691 dinarjev.
Art. 5502: stoječa aplanat lupa, ⌀ 75 mm, 25 × — 6629 dinarjev.
Art. 6601/A šolski mikroskop, kompleten s priborom, tremi objektivi in enim okularjem, ter z možnostjo povečave 40 ×, 80 ×, 120 × — 16.680 dinarjev.
Art. 6506: diaprojektor za projiciranje 50 × 50 mm diapozitivov in 36 mm diafilmov — 30.000 dinarjev
Trenutno so FOS-ovi diaprojektorji najboljši v državi.
Art. 6510: episkop, projicira barvane in črnobele slike na platno direktno iz knjig oz. načrtov — 95.000 dinarjev.
Art. 7501: zbirka šolskih leč — 3350 dinarjev.

»FOTOMATERIAL«, LJUBLJANA, TITOVA ULICA 20

DOM LJUBLJANA

TRGOVSKO IZVOZNO PODJETJE ZA DOMAČO IN UMETNO OBRT

nudi prosvetnim delavcem, šolam in ustanovam svoje izdelke po zelo zmernih cenah.

»SLOVENIJALES«

PODJETJE ZA IZVOZ LESA IN LESNIH IZDELKOV

LJUBLJANA
Titova cesta 1

priporoča šolam in prosvetnim ustanovam vse vrste lesnih izdelkov.